

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİK
DESTEKLERİNİN ERASMUS+ PROGRAMI
YÜKSEKÖĞRETİM ALANI KAPSAMINDA
ÇIKTILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Burcu KİPER

Danışman

Prof.Dr.Ethem DUYGULU

İZMİR -2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliği’nde Girişimcilik Desteklerinin Erasmus+ Programı Yüksek Öğretim Alanı Kapsamında Çıktılarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../.....

Burcu KİPER

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği'nde Girişimcilik Desteklerinin Erasmus+ Programı Yüksek Öğretim Alanı Kapsamında Çıktılarının Değerlendirilmesi

Burcu KİPER

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Programı

Bu araştırma, Avrupa 2020 Stratejisi kapsamında ana konulardan olan girişimciliğe yönelik yürütülen projelere dair, 2014-2018 yılları arasında Erasmus+ programı kapsamında sağlanan hibe desteklerinin ve proje çıktılarının incelenmesi amacı ile hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında, girişimcilik olgusu açıklanmış, ardından Avrupa Birliği'nin çeşitli stratejilerinde girişimciliğin yeri araştırılmış ve girişimcilik için sağlanan hibe destek programları sunulmuştur. Son olarak, bu hibe destek programlarından Erasmus+ Stratejik Ortaklık programı kapsamında yükseköğretim alanında girişimciliğin projelerde ne şekilde desteklendiği incelenmiş ve gelecek hibe programları için önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın analiz kısmında ise, girişimciliğin desteklenmesine yönelik projelerin Erasmus+ programı içerisinde en çok desteklenen proje konuları arasında yer aldığı, toplam proje sayıları açısından başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği seçilen girişimcilik projelerinin projelerin geneline göre daha fazla olduğu, Erasmus+ programına dâhil olan ülkelerden, gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik projelerinin daha fazla hibelendirildiği, girişimciliğin dijital beceriler ve yaratıcılık konuları ile birlikte ele alındığı, ortaklık yapılarında şirketlerin düşük oranda temsil edildiği, projelerin girişimcilik konularının müfredatlarında hâlihazırda yer alan fakülte ve bölümlerde ve geleneksel olarak girişimcilik derslerinin müfredatlarında yer almayan programlara eklenmesine yönelik çabaların olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Bu açıdan, Erasmus+ programı ardından gelecek Avrupa birliği eğitim, öğretim ve gençlik programında, coğrafi öncelikler belirlenebileceği, 2014-2020 döneminde fazla hibelandirilmeyen kadın girişimciliği, göçmen girişimciliği, yetişkin girişimciliği gibi konuların desteklenebileceği, ortaklık yapılarında şirketlerin temsil oranının çeşitli kotalar ile yükseltilebileceği ve eğitim müfredatlarında girişimcilik konusunda ders bulunmayan programların ön plana çıkarılabileceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, girişimcilik, hibe destek programları

ABSTRACT

Master Thesis

Output Evaluation of Entrepreneurship Funds in EU within the Framework of Erasmus+ Programme Higher Education Area

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of European Union

European Union Program

This research aims to examine and investigate the outputs of projects on entrepreneurship, which were funded within the framework of Erasmus+ Programme KA2: Strategic Partnerships in the field of Higher Education between 2014 and 2018.

Within the scope of the research, the phenomenon of entrepreneurship is explained. Following this, the place of entrepreneurship in various strategies of the European Union is investigated and the grant programs for entrepreneurship are presented. Finally, the research focuses on the ways in which entrepreneurship is supported in one of these grant support programs, the Erasmus + Strategic Partnership program, and recommendations for future grant schemes are made.

The findings of the analysis have demonstrated that entrepreneurship is one of the most supported topics in Erasmus+ Strategic Partnership program, that the number of projects selected as success story and/or good practice examples in entrepreneurship field is higher than other subjects, that the projects on entrepreneurship are more frequently funded in developing economies, that the projects on entrepreneurship generally also deal with digital competences and creativity, that companies are represented at low rates in the partnership structures and that the projects are carried out by both the business departments and the departments which traditionally do not have entrepreneurship related courses in their curricula.

In this respect, for the upcoming European Union education, training and youth programme following Erasmus+ programme, it is possible to recommend determining geographic priorities; supporting women entrepreneurship and immigrant entrepreneurship both of which were not fully funded under Erasmus+ programme; increasing the proportion of companies in partnership structures by various quotas and supporting projects which include entrepreneurship in the curricula of departments and faculties which do not traditionally have entrepreneurship courses.

Keywords: European Union, entrepreneurship, grant programs

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİK DESTEKLERİNİN ERASMUS+
PROGRAMI YÜKSEKÖĞRETİM ALANI KAPSAMINDA ÇIKTILARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**GİRİŞİMCİLİK OLGUSU, EKONOMİYE KATKILARI VE AVRUPA
GİRİŞİMCİLİK ANLAYIŞINA KISA BİR BAKIŞ**

1.1. GİRİŞİMCİLİK OLGUSU	3
1.2. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ	5
1.3. AVRUPA'NIN GİRİŞİMCİLİK ANLAYIŞINA KISA BİR BAKIŞ	8

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİK

2.1. LİZBON STRATEJİSİ (2000)	12
2.2. YEŞİL KİTAP (2003)	13
2.3. AVRUPA GİRİŞİMCİLİK AJANDASI EYLEM PLANI (2004)	15
2.4. KÜÇÜK İŞLETMELER YASASI (2008)	19
2.5. AVRUPA 2020 STRATEJİSİ (2010)	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ HİBE PROGRAMLARI KAPSAMINDA
GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ

3.1. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN REKABET EDEBİLİRLİĞİ AB PROGRAMI (COSME) ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ	40
3.2. UFUK 2020 ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ	48
3.3. ERASMUS+ PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ERASMUS+ ANA EYLEM 2: YENİLİK VE İYİ UYGULAMALARIN
DEĞİŞİMİ İÇİN İŞBİRLİĞİ PROGRAMI YÜKSEKÖĞRETİM PROJE
ÇIKTILARININ GİRİŞİMCİLİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.1. ERASMUS+ ANA EYLEM 2: YENİLİK VE İYİ UYGULAMALARIN DEĞİŞİMİ İÇİN İŞBİRLİĞİ PROGRAMI	65
4.2. GEREKÇELENĐİRME VE VERİ SETİNİN NİCEL OLARAK İNCELENMESİ	69
4.3. BAŞARI ÖYKÜSÜ VE/VEYA İYİ UYGULAMA ÖRNEĞİ PROJELERİN ÇIKTILARININ İNCELENMESİ	82
4.3.1. Proje Çıktılarının Nitelikleri Açısından İncelenmesi	82
4.3.1.1. Çeşitli Analizler: Eğitim İhtiyaçları Analizleri, KOBİ/İş Dünyasının İhtiyaçlarına Yönelik Analizler, Beceri Ve Yetkinliklere Yönelik Mevcut Durum Analizleri, Beceri Ve Yetkinliklere Yönelik Fark Analizleri	82
4.3.1.2. Müfredat Oluşturma: Girişimcilik Konusunda Yeni Bir Ders Müfredatı Oluşturma, Belirli Bir Çalışma Programı Kapsamında Girişimciliğin Yeni Bir Modül İçerisine Entegre Edilmesi, Yeni Bir Yüksek Lisans Programı Müfredatı Oluşturma, Kitlesele Açık Çevrim İçerisi Kurslar Tasarlama, E-Öğrenme İle	

Girişimcilik Konulu Kurslar tanımlama, yaz okulu niteliğinde uluslararası kısa dönemli programlar tanımlama, girişimcilik ile ilgili staj programı tasarlama, yeni müfredat veya modüle yönelik ders materyallerinin oluşturulması	85
4.3.1.3. Çeşitli rehberler; El Kitabı, Akademik Kaynak, İyi Uygulama Örneği, Vaka Çalışması, Araç Kiti, Yol Haritası, Değerlendirme Aracı, El Kitabı Gibi Hedef Gruplar Arasında Yer Alan Öğrenciler, Yükseköğretim Kurumu Çalışanları, Eğitmenler, Girişimciler, Diğer Paydaş Kurum Çalışanlarına Yönelik Referans Materyalleri	90
4.3.1.4. Dijital platformlar, yazılım ve oyunlaştırma:	93
4.3.2. Proje Çıktılarının Hedef Gruplara Göre Sınıflandırılması	94
4.3.3. Proje Çıktıları İle Proje Konuları Arasındaki İlişkiye Göre İnceleme	96
4.3.4. Proje Çıktılarının Erişilebilirlikleri Ve Etkileri Açısından İncelenmesi	97
SONUÇ VE ÖNERİLER	100
KAYNAKÇA	105

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
COSME	Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Rekabet Edebilirliği AB Programı
GEM	Küresel Girişimcilik Monitörü
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Küçük İşletmeler Yasası Eylem Alanları	s.19
Tablo 2: Avrupa Girişimcilik Yetkinlik Çerçevesi Özeti	s.29
Tablo 3: Girişimcilik Eğitimi Eylem Alanları	s.31
Tablo 4: Finansmana Erişim Eylem Alanları	s.32
Tablo 5: İşletmeleri Kritik Aşamalarda Destekleme Eylem Alanları	s.33
Tablo 6: Dijital Girişimcilik Eylem Alanları	s.34
Tablo 7: Firma Devrileri Eylem Alanları	s.35
Tablo 8: İflas Eylem Alanları	s.35
Tablo 9: İdari Kuralların Basitleştirilmesi Eylem Alanları	s.36
Tablo 10: Girişimcilerin Rol Modeli Olarak Teşvik Edilmesi Eylem Alanı	s.37
Tablo 11: Özel Hedef Grupları Eylem Alanları	s.38
Tablo 12: 2014-2019 COSME Bütçe Dağılımı	s.41
Tablo 13: Finansmana Erişim Eylem Alanları	s.50
Tablo 14: Erasmus+ Programı Yıllık Program Rehberleri Kapsamında Girişimcilik Önceliği	s.61
Tablo 15: Stratejik Ortaklık Projelerinin Konularına Göre Dağılımı	s.70
Tablo 16: Toplam Başarı Öyküsü / İyi Uygulama Örneği Projelerinin Konularına Göre Dağılımı	s.74
Tablo 17: Toplam Girişimcilik Konulu Projeler ile Başarı Öyküsü/İyi Uygulama Örneği Seçilen Projelerin Konu Dağılımı Açısından Karşılaştırılması	s.75
Tablo 18: Ülkelerin Stratejik Ortaklık Programı Performansları	s.79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Toplam Erken Evre Girişimcilik Aktivitesi'nin 18-64 Yaş arası Popülasyona oranı içerisinde, 4 Coğrafi Bölgedeki 48 Ekonomide Girişimcilerin Kendi Büyüme Beklentilerinin Gösterimi	s. 6
Şekil 2: Girişimcilik 2020 Eylem Planı Hedef Alanları	s.27
Şekil 3: COSME Bütçesi Hibe Destekleri Kırılımı	s.42
Şekil 4: Ufuk 2020 Programı Bileşenleri	s.49
Şekil 5: Erasmus+ Programı Bütçesinin Eylemler Arası Dağılımı	s.57
Şekil 6: Erasmus+ Programı'nın Sektör ve Bütçe Kalemleri Arasındaki Bütçe Dağılımı	s.58
Şekil 7: Ana Eylem 2 Programı Projelerinin Alt Eylemlere Göre Dağılımı	s.66
Şekil 8: Yıllara Göre Hibelendirilen Girişimcilik Konulu Proje Sayısı	s.73
Şekil 9: Kurumların Ortaklık Yapılarındaki Dağılımı	s.77
Şekil 10: Çevrimiçi Platform Örneği	s.87

GİRİŞ

Girişimcilik, literatürde oldukça ilgi çeken ve farklı açılardan ele alınan bir konudur. Girişimciliğin ekonomiye, istihdam yaratma, ekonomik büyüme ve rekabetin artırılması gibi olumlu katkıları olduğu hem fikir kalınan bir noktadır. Ancak, literatürde girişimcinin kim olduğu ve girişim eyleminin ne olduğu konusunda fikir ayrılıkları bulunmaktadır.

Girişimcilik, Avrupa Birliği açısından oldukça popüler ve sıcak gündem maddesi bir konudur. Üye ülkelerin kendi girişimcilik ve inovasyon politikalarının yanı sıra Birlik düzeyinde alınan politika kararları ve Birlik programları sayesinde özellikle girişimcilik eğitimi, girişimcilik olgusunun Avrupa Birliği bünyesinde geliştirilmesi ve desteklenmesi için olmazsa olmaz bir hal almıştır. Bu noktada özellikle girişimciliğin ne olduğu ve girişimci bireylerin özelliklerinin ne olduğu konusu dikkat çekmektedir.

Girişimciliğe inovasyon ve yenilikçilik odaklı bakış açılarından biri Schumpeter'in inovasyon temelli girişimcilik tanımıdır. Frank Knight gibi araştırmacılar ise girişimcinin özelliklerini maceracı olma, risk alabilme ve fırsatları değerlendirilebilme şeklinde tanımlamaktadır.

Bununla birlikte Türkiye'de devlet destekleri, akademik eğitimler ve özel eğitim kurumlarının girişimcilik, inovasyon ve start-up konularında sundukları eğitim, destek ve rehberlik hizmetlerinde artış oldukça yüksektir. Bu noktada, Avrupa Birliği'nin girişimcilik politikasının tarihsel gelişim süreci, önemli politika kararları ve Birlik bünyesindeki ana destek programlarının incelenmesi önem teşkil etmektedir. Ekonomik büyüme ve istihdam yaratılmasındaki rolü itibarıyla girişimcilik Avrupa Birliği için oldukça önemli bir konudur ve çeşitli strateji belgeleri, kararlar ve programlar ile teşvik edilmekte ve desteklenmektedir.

Bu araştırma, Avrupa Birliği stratejileri arasında önemli bir konumda olan girişimciliğe yönelik yürütülen projelere dair, 2014-2018 yılları arasında Erasmus+ programı kapsamında sağlanan hibe desteklerinin ve proje çıktılarının incelenmesi amacı ile hazırlanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde girişimcilik olgusu açıklanarak girişimcilik kavramı ve girişimci özellikleri ile girişimciliğin ekonomik katkılarına değinilmiştir. İkinci bölümde ise, Avrupa Birliği'nin son yıllarda kabul ettiği çeşitli strateji

belgelerinde girişimciliğin yeri araştırılarak yıllar içerisinde girişimcilik için önemli politika öncelikleri ve alanlarının özetlenmesi amaçlanmıştır.

Buna bağlı olarak, Avrupa Birliği mali destek programları kapsamındaki girişimcilik destek programları incelenmiştir. Bu programlar arasında COSME, Ufuk 2020 ve Erasmus+ programları kapsamında sağlanan hibe destekleri açıklanarak girişimciliğin bu programların tamamındaki yeri incelenmiştir. Son olarak ise, yükseköğretim alanında girişimciliğin desteklenmesi ve girişimcilik eğitiminin teşvik edilmesi adına uygulanan çeşitli stratejik ortaklık projelerinde girişimcilik analiz edilmiştir. Analiz bulguları çalışmanın sonuç bölümünde yer alan öneriler için temel oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde gelece hibe programları için önerilerde bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK OLGUSU, EKONOMİYE KATKILARI VE AVRUPA GİRİŞİMCİLİK ANLAYIŞINA KISA BİR BAKIŞ

Bu bölümde araştırmanın ana konusunu oluşturan girişimcilik olgusu ele alınmaktadır. Öncelikle girişimciliğin tarihsel süreçteki çeşitli tanımları incelenmekte ve girişimciliğin ekonomik büyüme ve istihdama katkıları açıklanmaktadır.

1.1. GİRİŞİMCİLİK OLGUSU

Ekonomistler girişimcinin ekonomiye olan katkılarının ne olduğuna dair fikir birliğine varmaya yatkındır ancak girişimcinin kim olduğu ve girişim eyleminin ne olduğu konusunda sistematik bir fikir ayrılığına sahiptir.

Ekonomistler dışında sokaktaki insana girişimciliğin ne olduğu sorulduğunda inovasyon, yenilik ve kendi işinin patronu olmak gibi kelimelerle cevap alınması olasıdır. Girişimcilik eylemi, toplumda inovasyonun ve yeniliğin pazara sunulması şeklinde karşılık bulabilmektedir. Aslında Schumpeter’ci bakış açısı diyebileceğimiz bu yaklaşım günümüz ekonomik modelleri için çok da yanlış bir algı değildir. Girişimcilik üzerine sistematik düşünceler kuran ilk iktisatçılardan olan Joseph Alois Schumpeter (1888 - 1950), girişimciliğin merkezine inovasyonu koyup, girişimciye pazara yeni bir ürün, hizmet, süreç ve/veya iş modeli sunan kişi rolü vermiştir.¹ Ancak, elbette, girişimci ve girişimcilik üzerine ekonomik modellerin ortaya konulduğu ilk örnekler böyle değildir.

Ünlü ekonomist Murray Rothbard, girişimci tanımının ilk olarak İrlanda asıllı Fransız banker ve ekonomist Richard Cantillon (1684 - 1734) tarafından yapıldığını belirtip, girişimciye 165 sayfada 110 defa ayrı ayrı göndermeler yaptığını yazmaktadır.² Belki de bu tarihlerdeki genel eğilim nedeniyle Cantillon, girişimcilik veya girişim eyleminden çok girişimcinin kim olduğunu tartışmıştır. Bu kişi genellikle ekonomi dünyasında risk alıp, aldığı riski kara çevirmeye çalışan, kendi

¹ Ebner, Alexander. Schumpeterian Entrepreneurship Revisited: Historical Specificity and the Phases of Capitalist Development. Journal of the History of Economic Thought, Volume 28, Number 3, September 2006. s. 325

² Murray Rothbard. An Austrian Perspective on the History of Economic Thought, Economic Thought Before Adam Smith. Edward Elgar Publishing Ltd. 1995. s.351.

işinin sahibi aktördür. Öyle ki bir sonraki yüzyılda basılmış Webster's American Dictionary of English Language (1828) İngilizce sözlüğünde dahi, "Adventurer" (maceracı) kelimesinin anlamı, fırsatları gözeten, cesur ve tuhaf kararlar alıp harekete geçen, olağandışı teşebbüslerde bulunan tüccar kişi olarak tanımlanmıştır.³

Cantillon'dan yaklaşık 170 sene sonra ekonomist Frank Knight (1885 - 1972), Risk, Uncertainty and Profit (1921) isimli eserinde risk ile belirsizlik arasındaki farkı gözetip, girişimciyi risk alan kişi olarak değil; belirsizliğin sonuçlarını üstlenen kişi olarak ele alır. Knight'a göre tüm riskleri mantıklı olasılıklarla tanımlamak mümkünken; belirsizlikte, sonuçları tam olarak görememe durumu vardır. Bu haliyle risk ve belirsizlik, gündüz ve gece gibi kesin olarak birbirinden ayrılır. Girişimci de, maceracı kimliğini de tam olarak bırakmadan, risk değerlendirmesi konusunda uzmanlaşmış bir kişiye dönüşmüştür.⁴

Aslında, risk veya belirsizliğin ayrımı bir kenara konulursa, geniş perspektiften bakıldığında girişimciliğin, fırsatlar karşısında alarm durumunda olmanın insani bir özellik olduğu kabul edilebilir. Bu açıdan, daha sonra yüksek olasılıkla değerlendirileceğini öngörüp; düşük olasılıkla değerlendirilemeyeceğini de göz önünde bulundurarak gayrimenkul edinme gibi yatırımlar bile girişimcilik eylemi olarak kabul edilebilir. Bu haliyle girişimcilik, tarih kadar eskidir. Örneğin, Rothbard, yine aynı eserinde, Çinli tarihçi Sima Qian'ın (Ssu-ma Ch'ien MÖ. 135 - MÖ 86) piyasada girişimcinin işlevini tanımladığını, bu tanıma göre girişimcinin parayı elinde tutup zamana göre fırsat kollayan aktör olarak işlev gördüğünü belirtir.⁵

Alarm durumunda olmanın da toplumdaki iş paylaşımında yeri olduğuna değinen Israel Kirzner (1930 -) girişimciliği, fırsatı algılamak için sürekli alarm durumunda olma eylemi üzerine kurmuştur.⁶ Henüz bilmedikleri, tanımadıkları, hatta düşünemedikleri farklı sonuçların var olduğunu bilirler ve fırsatları kovalamak isterler. Bu fırsatlar için her zaman alarm durumunda olmak gerekir. Kirzner, bu alarm durumu girişimcilik eyleminin ta kendisi olduğunu söyler. Bütün insanlar

³ <http://webstersdictionary1828.com/Dictionary/adventurer>

⁴ Frank Knight. Risk, Uncertainty and Profit. Reprints of Economic Classics. Augustus M. Kelley, Bookseller. New York, 1964. s.45.

⁵ Rothbard. s.27.

⁶ Montanye, James A. Entrepreneurship. The Independent Review, Vol. 10, No. 4, 2006, s. 553

fırsatlar için az ya da çok alarm durumunda olduğundan insanların hepsinde girişimcilik ruhu vardır.⁷

Ancak alarmda olmanın bedeli de vardır. Yeni sonuçlar aramanın pişmanlık, zaman kaybı ve para kaybı gibi bedelleri olabilecektir. Kirzner görür ki, alarm durumunda kalmanın bir değeri söz konusudur. Toplum için alarm durumunda kalıp yeni sonuçlar aramanın negatif sonuçlarını ve kayıplarını üstlenmenin bir değeri vardır. Bu girişimcinin piyasadaki görevidir. En basit tabiriyle girişimcilik, toplumsal iş bölümünde doğal olarak ortaya çıkmış bir iş koludur. Girişimci, toplum hizmete, ürüne veya metoda alışmış durumdayken bir sonraki hizmeti, ürünü, metodu, hatta ham maddeyi tanımlayıp yeni kar edinme fırsatlarını görmeye çalışan, toplumu bu zahmetten kurtaran, kaynak tahsisini yeniden tanımlamada uzmanlaşmış kişidir.

1.2. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ

Günümüzde girişimcilik ekonomik büyüme, istihdam yaratma ve rekabetin artması gibi olumlu yönleriyle geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak durum her zaman bu şekilde olmamıştır. 20. yy'ın ilk yarısında girişimcilik ve küçük şirketlerin yerini büyük firmalar ve üretime verilen önem alırken, KOBİ'lere yönelik araştırmalar KOBİ'lerin büyük firmalara oranla daha az verimli olduğu, KOBİ çalışanlarının büyük firma çalışanlarına göre daha az imkana sahip olduğu, yenilik yaratmada geri kaldıkları ve önemlerini kaybettikleri yönünde olmuştur.⁸ Günümüzdeki değişim ise küreselleşme, teknolojik ilerleme ve bilgi temelli ekonomi vurgusu KOBİ'lerin ve girişimciliğin önem kazanmasını sağlamıştır.⁹

Girişimcilik her ne kadar kendi işinin patronu olmakla ilişkilendirilse de, çoğu girişim aslında istihdam yaratmaktadır. Teoride, girişimcinin Schumpeter'in bahsettiği gibi bir inovasyoncu girişimci olduğu düşünüldüğünde, ürünü ortaya koyduktan sonra, örneğin bunun pazarlanmasında istihdam kanalları açacaktır. Ürün talep edildikçe, üretimin arttırılması gerekecek ve üretim kısmında da istihdam

⁷ P.J. de Jong, Jeroen, Orietta Marsili Schumpeter Versus Kirzner: An Empirical Investigation Of Opportunity Types. EIM Research Reports. 2010. s.5

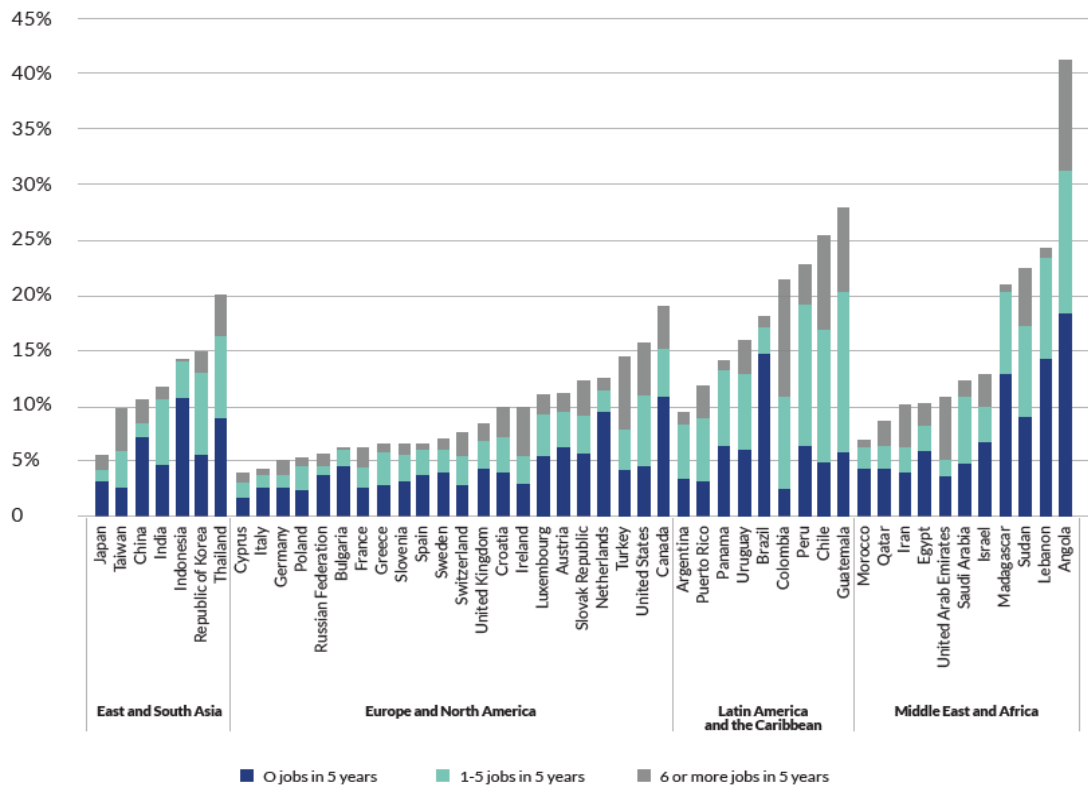
⁸ David B. Audretsch. Entrepreneurship a Survey of the Literature. Enterprise Papers No 14. 2003. Enterprise Directorate-General European Commission. s. 6

⁹ Audretsch, David B., Roy Thurik. Linking Entrepreneurship to Growth. OECD Science, Technology and Industry Working Papers 2001/02. S.31

kanalları açarak devam edecektir. Girişimcinin, istihdam yaratma isteği ile girişimde bulunma isteği de önemli bir göstergedir.

Merkezi Londra’da bulunan, dünya çapında 49 ülke ekonomisini girişimcilik verilerini inceleyip raporlayan Küresel Girişimcilik Monitörü’nün (Global Entrepreneurship Monitor- GEM), TEA endeksi (Total Early-Stage Entrepreneurial Activity - Toplam Erken Evre Girişimcilik Aktivitesi) bu konuda güvenilir veriler ve fikirler sunmaktadır. TEA endeksi, 18-64 yaş arası popülasyondaki doğmakta olan girişimci ve yeni iş sahibi kişilerin yüzdesel oranının gösterir. GEM, yapmış olduğu ve 2018-2019 Global raporunda yayınladığı çalışmada, 48 ekonomideki erken evre girişimcilik aktivitesi gösteren girişimcilerin önümüzdeki 5 sene içerisindeki istihdam yaratma beklentisi anket sonuçlarını grafikte göstermiştir:

Şekil 1: Toplam Erken Evre Girişimcilik Aktivitesi’nin 18-64 Yaş arası Popülasyona oranı içerisinde, 4 Coğrafi Bölgedeki 48 Ekonomide Girişimcilerin Kendi Büyüme Beklentilerinin Gösterimi

Kaynak: Global Entrepreneurship Monitor 2018/2019 Global Report. Sayfa 25)

Koyu mavi, 5 sene içerisinde hiç çalışan istihdam etmeyeceğini düşünen girişimcileri; açık mavi, 5 sene içerisinde 1 ila 5 çalışan istihdam edeceğini düşünen girişimcileri; gri ise, 5 sene içerisinde 6 veya daha fazla pozisyon açabileceğini düşünen girişimcileri göstermektedir.

Grafik, girişimcilerin istihdam yaratma isteği verilerini, içinde bulundukları ekonominin gücüne ve büyüklüğüne bakmaksızın geniş bir alana yaymaktadır. İlk göze çarpan, gelişmekte olan ekonomilerin girişimciliğe yönelmesidir. Ancak örneğin Lübnan'daki yüksek TEA oranına rağmen 5 sene içerisinde çalışan istihdam etmeyi düşünmeyenlerin yüksek oranı göze çarpmaktadır. Benzer 0 istihdam eğilimi Kanada ve Hollanda gibi batı ekonomilerinde de görülmektedir. Doğu Asya'da, Endonezya'da girişimcilerin neredeyse hepsi 5 yıllık öngörülerinde istihdamı yok saymış gibi gözükmektedir. Bu yaygınlığın çeşitli nedenleri olabilir. Ancak genel olarak bakıldığında girişimciliğin istihdam yaratmada başlıca araçlardan biri olduğu çıkarımı yapılabilir. Özellikle, gelişmekte olan ekonomilerin lokomotifi gibidir.

Buna paralel olarak girişimcilik becerileri ve girişimcilik eğitimi de bu dönemde önem kazanmıştır. Avrupa Birliği 2006 yılında hayat boyu öğrenme için anahtar beceriler tanımlamıştır. Anahtar beceriler arasında girişimcilik de bulunmaktadır. Avrupa Birliği tanımına göre girişimcilik becerisi fırsatları tanıma, yaratıcılık, yenilikçilik, risk alma ve proje yönetimi gibi diğer becerileri içermektedir.¹⁰ Girişimcilik eğitimi ise kişilerin bu becerileri kazanabilmeleri ve yaratıcılıklarını eyleme dönüştürmeleri için gerekli görülmektedir. Girişimcilik eğitiminin önemi, tüm öğrencilere yönelik olması, sadece ekonomik aktivite için değil kişisel gelişim, sosyal içermeye ve istihdam edilebilirlik gibi diğer becerileri de etkilemesidir.¹¹

¹⁰ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006/962/EC). s.8

¹¹ European Commission. Entrepreneurship Education at School in Europe Eurydice Report. Brussels, 2016. s.21

1.3. AVRUPA’NIN GİRİŞİMCİLİK ANLAYIŞINA KISA BİR BAKIŞ

Çalışmanın bu kısmı, Avrupa’da yeterince ağırlık verilmemiş modern girişimcilik kavramını Amerikan girişimciliği ile pratik olarak karşılaştırarak, Avrupa’daki duruma bir bakış açısı vermeyi amaçlamaktadır.

GEM’in (Global Entrepreneurship Monitor) yaptığı çalışmalar göstermektedir ki, ABD’de girişimcilerin büyük saygınlığı vardır. Girişimciler toplumdan destek görmekte ve medyada yer almaktadır.¹²

Girişimciliğin ABD ile özdeşleşmesinin nedeni, kuruluşunda yatmaktadır. ABD’nin kurucu babaları olarak bilinen Thomas Jefferson, Benjamin Franklin, Alexander Hamilton, John Jay ve George Washington, aynı zamanda işletme sahibi girişimcilerdi. Benjamin Franklin (1706 – 1790) , 22 yaşında arkadaşı ile bir matbaa satın alıp gazete kurmuştu. Dört sene sonra ise Franklin her haliyle modern girişimcilik kavramıyla örtüşen başka bir girişimcilik örneği de göstermiştir: Bu gazeteden sonra, Alman kökenli kişilerin yaşadığı Filadelfiya’da Almanca Die Philadelphische Zeitung gazetesini kurmuştu.¹³ Bu gazeteden sonra şehirde Philadelphische Correspondenz ve Die Germantauner Zeitung gibi başka Almanca gazeteler de çıkmıştır.¹⁴

Alexander Hamilton (1755 veya 1757 – 1804) 20’li yaşlarının sonlarında Bank of New York’u kurmuş, serbest piyasanın ve serbest girişimin destekçilerinden biri olmuştur. Girişimin, toplumun iyiliği yönünde büyük bir güç olduğuna inanmıştır. 1791’de, endüstriye kredi sağlamak ve para kaynaklarını gözetmek amacıyla bir ulusal banka kurulmasını öngören bir plan hazırlayıp kongreye sunmuştur. Hamilton, güçlü bir merkezi politikayla, Kuzey eyaletlerin endüstri odaklı ekonomisine destek verilmesini söylerken, karşıtları Thomas Jefferson ve James Madison Güney eyaletlerinin ziraat odaklı ve merkezi hükümetin daha az etkili olduğu bir ekonomiyi savunmuştur. Aynı sene ulusal banka Hamilton’un vizyonu doğrultusunda kurulmuştur. Özellikle *Report of Manufactures*, göçmenlerin ülkeye davet edilmesi, kadın ve çocukların işgücündeki yeri ve girişimciliğin

¹² GEM 2018-2019 Global Report Bölüm 5.1 The United States: evidence from the financial crisis

¹³ Mark Kamrath, Sharon M. Harris. Periodical Literature in Eighteenth-century America, Univ. of Tennessee Press, 2005. s.75.

¹⁴ Carl Von Doren. A History of American Literature, s.576.

desteklenmesi konularına hususi olarak değinir. Kongrenin dikkate aldığı bu raporlardan itibaren ABD ekonomisi girişimcilikten bahsetmeden yorumlanamaz duruma gelmiştir.

Avrupa ekonomik birliğini ancak İkinci Dünya Savaşından sonra kurmaya başlayabilmiştir. En başında Avrupa ülkelerinin çoğu, ABD gibi KOBİ veya banka sahibi kişilerce değil; asker veya hükümdarlar tarafından kurulup yönetilmiştir. Avrupa'daki girişimcilik ABD'deki kadar ülke kültürüne ait olamamış ve toplumun kodlarına işlenememiştir.

Avrupa ekonomisindeki toplum, ABD'deki kadar homojen değildir. Dilleri ve ekonomik gelenekleri farklı toplumlardan oluşmaktadır. Bir tarafta 24 resmi dile sahip¹⁵, 28 bağımsız devletten oluşan ekonomik ve siyasi bir birlik bulunurken, diğer tarafta 50 eyaletten oluşan federal bir devlet bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nde bir şirketin dilleri ve kültürleri farklı toplumlara ulaşması için daha fazla zamana, paraya ve kaynağa ihtiyacı vardır.

Avrupa'da çalışan hakları, ABD'deki çalışan haklarından daha tatmin edici olduğundan, Avrupa'daki çalışanlar, işlerinden ayrılp kendiışlerini kurmak konusunda daha çekingen olabilirler. Bunun yanında ABD'deki iflas kanunları, girişimcinin daha kolay toparlanmasını sağlamaktadır¹⁶. Avrupa'daki potansiyel girişimciler, her zaman bu riski göz önünde tutuyor olabilirler.

Avrupa Birliği, bu tip sorunları gidermek, girişimcilik kültürünü Avrupalılık kültürü içine katmak için çalışmalarını sürdürmektedir. Avrupa bütünleşmesi sürecinde çeşitli stratejiler, yasalar, programlar ve birlik uygulamaları ile girişimciliğin desteklenmesine ilişkin süreç çalışmanın ikinci bölümünde ele alınmaktadır.

¹⁵ https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_en

¹⁶ Cumming, Douglas, John Armour. Bankruptcy Law and Entrepreneurship. American Law and Economics Review. 2008. s.2.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİK

20. yüzyıl sonlarından itibaren Avrupa Birliği'nde yapılan çeşitli analiz, çalışma ve araştırmalar girişimciliğin birlik bünyesinde yeteri kadar gelişmediği, Avrupa'nın diğer ekonomiler karşısında girişimciliğe bakış ve yönelme açısından geri kaldığı ve ortak pazarda KOBİ'lerin önünde çeşitli engellerin olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁷

Bu sorunlara karşı geliştirilen politika belgeleri ile Avrupa Birliği politikaları arasında yer alan girişimcilik, tüm bu belgelerde büyüme, istihdam, rekabetçilik açısından ele alınırken; Avrupa'nın çeşitli dönemlerdeki ekonomik, sosyal ve politik sorunlarının konuya etki ettiği görülmektedir. Politika belgelerinde girişimciliğin, istihdam, rekabetçilik ve inovasyona yönelik olumlu yönleri ön plana çıkarılmaktadır.

KOBİ faaliyetlerinin rekabete olumlu yansıdığı bilinen bir durumdur. Rekabet oranındaki artış arz-talep dengelerinde bir takım değişiklikleri beraberinde getirmekte ve işletmelerin yeni dengelere adapte olması, işletmelerde yeniden yapılanmaya gidilmesi ve hizmet kalitesinde artış yaşanması ile tüketicilere daha iyi ve tatmin edici hizmete ulaşmaktadır.¹⁸

Girişimciliğin rekabete katkılarına ek olarak istihdamın artmasına da katkıları olduğu görülmektedir. Ancak bu katkı sağlama önceleri büyük firmalar lehine olan bir olguydu. 1970'li yıllara kadar KOBİ'lerden çok büyük firmaların yeni iş yaratma ve istihdama katkı sağlama eğilimi olduğu genel geçer bir durum iken, D. Birch'in akademik çalışmaları ile bu durumun KOBİ'ler lehine döndüğü ve küçük işletmelerin iş yaratmada daha aktif rol oynadığı ortaya konulmuştur.¹⁹ Bu noktada önemli olan bir diğer husus ise yüksek büyüme gösteren ve “ceylan girişim” olarak adlandırılan firmaların küçük başlayıp hızla büyüme göstermeleri ve istihdama asıl katkı sağladığı savıdır. Bununla birlikte solo girişimciler göz önüne alındığında, bu kategorinin istihdam yaratmadaki etkisi açısından araştırmacıların farklı pozisyonlara

¹⁷ Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship. European Commission. 2004.

¹⁸ Doç.Dr.Akın Koçak. Türkiye'de Girişimcilik Faaliyetlerinin Ekonomik Gelişmeye Etkileri. Proje No: 107K116. 2008. TÜBİTAK. s.99

¹⁹ David B. Audretsch. Entrepreneurship a Survey of the Literature. Enterprise Papers No 14. 2003. Enterprise Directorate-General European Commission. s. 16.

sahip olduğu gör÷lmektedir. İş yaratma açısından başkalarının istihdam edilmemesi, solo girişimcilerin istihdama katkı sağlamadıkları düşüncesini oluştururken, kişinin girişimcilik yoluyla işsizlikten kurtulması istihdama katkısı desteklemektedir.²⁰

Girişimcilik literatüründe, girişimcilik ile inovasyon arasında organik bir bağ olduğu gör÷lmektedir. Girişimcilik inovasyon ile çoğu zaman birlikte anılmakta ve iki olgunun birbirini tetiklediğı gör÷lmektedir. Girişimciliğin özellikle KOBİ'ler aracılığı ile inovasyona olan katkısı önemli araştırma konuları arasında yer almaktadır. Firma büyüklükleri ve yapılarının inovasyondaki rollerine yönelik araştırmalar, farklı yapıdaki firmaların farklı inovasyon türlerinde uzmanlaşabileceğini belirtmektedir. Bu araştırmalarda KOBİ'lerin çarpıcı inovasyonda ön plana çıktığı ve son yıllarda çarpıcı inovasyonların çoğunluğunun KOBİ'ler tarafından yapıldığı, büyük firmaların ise radikal inovasyona yöneldiğı ortaya konulmuştur.²¹

Avrupa Birliği'nin girişimcilik ve inovasyon politikası kapsamında benimsediğı strateji, eylem planı ve yeşil kitaplar incelendiğinde, tüm belgelerde girişimciliğin istihdam, rekabetçilik ve inovasyonun artması için desteklenmesi gerektiğinin vurgulandığı gör÷lmekte ve girişimciliğin ele alınışı ve girişimciliğin arttırılmasına yönelik politika alanlarının aşağıdaki başlıklar ve temalar ekseninde açıklandığı gör÷lmektedir.

1. **Girişimcilik Eğitiminin Desteklenmesi:** Girişimciliğin arttırılabilmesi için, orta öğretim de dâhil olmak üzere ve özellikle yükseköğretimde girişimciliğin eğitim müfredatına eklenerek ve özellikle dezavantajlı grupların girişimcilik eğitimi alması sağlanarak bireylere girişimci zihniyetinin kazandırılması Avrupa genelinde girişimciliğin arttırılabilmesi için en önemli önlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Girişimcilik ile ilgili okul eğitimleri sırasında teorik ve pratik olarak eğitilen öğrencilerin ileride bu becerilerini pratiğe dökerek girişimci olma olasılıklarının artacağı beklenmektedir.
2. **KOBİ'lerin Gelişmesi İçin Elverişli Ortamların Yaratılması:** KOBİ'lerin önündeki idari, yönetsel ve finansal engellerin, karışıklıkların ve

²⁰ Jerzy Cieşlik. Entrepreneurship and Job Creation. Management and Economic Policy for Development. 2014 Nova Science Publishers, Inc. s. 114.

²¹ OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship SMEs, Entrepreneurship And Innovation. OECD 2010. s. 35.

sorunların, finansa erişim, kredi kolaylığı, başarısızlığın cezalandırılmaması ve başarının ödüllendirilmesi yoluyla giderilmesi Avrupa’da girişimciliğin desteklenmesi için bir diğer alan olarak karşımıza çıkmaktadır. KOBİ’lerin gelişmeleri için sağlanacak teşviklerin, daha fazla KOBİ kurulması ve var olan KOBİ’lerin de kalite gelişimlerinin sağlanması için önemlidir. Bu noktada KOBİ’lerin Avrupa işletmeleri açısından önemi ortaya çıkmaktadır. KOBİ’ler Avrupa’daki tüm işletmelerin %99’unu oluşturmaktadır.²²

3. **Girişimciliğin Toplum Nezdinde Değer Görmesi:** Toplumun girişimcileri benimsemesi, girişimcilerin rol modeli haline gelmesi, ödüllendirilmeleri ve böylelikle girişimciliğin bir meslek ya da kariyer seçeneği olarak kabul görmesinin sağlanması stratejilerde yinelenen bir hedef olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada girişimcilerin görünür olmalarının ve halk ile iletişim halinde olmalarının girişimciliği kültürünü değiştirmek için önemli bir adım olduğu fikri ön plandadır.²³

Bu temalar ışığında, ilk olarak 2000 yılında Lizbon Stratejisi ile çerçevesi çizilen girişimcilik politika alanları, daha sonra sırasıyla yayınlanan veya kabul edilen Yeşil Belge (2003), Avrupa Girişimcilik Ajandası Eylem Planı (2004), Küçük İşletmeler Yasası (2008), Avrupa 2020 Stratejisi (2010) ve Girişimcilik 2020 Eylem Planı (2013) gibi strateji belgeleri ile geliştirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, girişimciliğin söz konusu bu politika belgelerinde ele alınışı açıklanmakta ve hedeflenen politika öncelikleri ve eylemleri, girişimciliğin Avrupa Birliği’nde nasıl teşvik edildiğinin anlaşılabilmesi için tartışılmaktadır.

2.1. LİZBON STRATEJİSİ (2000)

Avrupa Birliği’nde girişimcilik politikaları çeşitli stratejiler, eylem planları ve raporlar ile geliştirilmektedir. Birlik düzeyindeki politika sürecinin geniş kapsamlı olarak Lizbon stratejisi ile detaylı bir şekilde tanımlandığı görülmektedir. Mart 2000 tarihinde gerçekleştirilen Lizbon zirvesi sonucu oluşturulan Lizbon stratejisinde girişimcilik konusu, zirvenin ana teması olan istihdam, ekonomik reformlar ve sosyal

²² https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en

²³ Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.21.

uyum ve bireylere yatırım yaparak Avrupa sosyal modelinin modernleştirilmesi başlıkları altında ele alınmaktadır.

Strateji, firmaların rekabetçilik gücünün, yatırım, inovasyon ve girişimciliği sağlayan düzenleyici ortama bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, yenilikçi işletmelerin, özellikle KOBİ'lerin geliştirilmesi için elverişli ortamın yaratılması bir önceliktir. Bu, işletme kurma masraflarının ve girişimciler önündeki bürokratik engellerin azaltılması ile desteklenmektedir. Strateji, AB kurumlarının, üye devletlerin, bölgesel ve yere yönetimlerin yönetmeliklerde bu hususları değerlendirmesi ve firmalar ve vatandaşlar ile diyalog içerisinde olmalarının önemini yansıtmaktadır.²⁴

Strateji KOBİ'lerin yansira bireysel beceri ve yetkinliklerin gelişimi açısından Avrupa eğitim ve öğretim sistemlerinin bilgi toplumu gerekliliklerine adapte olabilmesi ve istihdamın artırılması için farklı hedef gruplarına (gençler, işsiz yetişkinler, becerileri hızlı değişim nedeniyle yok olma tehlikesi geçirenler vb.) yönelik eğitim hedefleri de içermektedir. Bu hedefler arasında BIT becerileri, yabancı dil, teknolojik kültür, girişimcilik ve sosyal beceriler gibi yeni temel becerilerin tanımlanacağı bir Avrupa çerçevesi yer almaktadır.²⁵

2.2. YEŞİL KİTAP (2003)

Girişimcilik açısından Avrupa Birliği'nin kapsamlı ilk çalışması niteliğindeki Yeşil Kitap, 2003 yılında hazırlanmıştır. Belge, öncelikle girişimciliği iş yaratma, ekonomik büyüme, rekabet, kişisel getiri ve toplumsal fayda açısından ele almakta ve Avrupa Birliği'nin bu alandaki açıklarını ve potansiyelini tanımlamaktadır. Daha sonra ise, girişimcilik için üç ana ekseninde bir politika belirlemektedir. Bunlar daha fazla girişimci için piyasa engellerinin kaldırılması, risk-ödül arasında denge kurulması, girişimcilik eğitimi ile beceri ve yetkinliklerin arttırılması; KOBİ'ler için girişimciliği özendirecek ortamın çeşitli teşvikler ile sağlanması ve en temel etken olan toplumda girişimciler ve girişimcilik için olumlu tutum geliştirilmesi ön plana çıkarılmasıdır.²⁶

²⁴ http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

²⁵ http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

²⁶ Green Paper Entrepreneurship in Europe. European Commission. 2003. s.21

Eylem Planı öncelikle içinde bulunan ekonomik durumu ve bu durum çerçevesinde girişimcilik fırsatlarını tanımlamaktadır. Buna göre, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra dünya çapında ekonomilerde yaşanan değişimler; büyük şirketlerden küçük şirketlere dönüş ile KOBİ'lerin önemi artmaya başlamıştır. Küreselleşme rekabeti arttırmakta ve bununla birlikte bilgi teknolojilerindeki gelişmeler hem yeni pazarların oluşmasını hem de verimliliğin yükselmesini sağlamaktadır. Bu ortam girişimcilik için avantajlar sunmaktadır.

Yeşil Kitap'ta tanımlandığı şekliyle girişimcilik olgusunun en önemli özelliği girişimciliğin bir zihniyet olmasıdır. Buna göre, girişimci kişi bir fırsatı tespit eden ve peşinden koşan kişidir.²⁷ Yani girişimci, iş fikrini, yaratıcılık, yenilikçilik ve yönetim kapasitesi ile başarıya ulaştıran kişidir. Bu tanıma göre girişimcilik heterojen bir gruptur. Herkes her sektörde girişimci olabilir. Girişimci kişinin karakteristik özellikleri arasında ise risk almaya hazır olma, bağımsızlık hedefi ve kendini gerçekleştirme istediği yer alır.

Yeşil Kitap, girişimciliğin, ekonomik büyümeye katkısı, istihdam yaratma etkisi, yeni pazarlara erişimi sağlaması, işsizliği azaltması ve böylelikle sosyal uyuma katkı sağlaması ile verimliliği ve rekabeti arttırması ile girişimci kişilerin kişisel hedeflerini gerçekleştirme ve potansiyellerini ortaya çıkarması açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Tüm bu olumlu özellikler AB'nin girişimciliği politikalarının merkezine oturtması gerektiğini göstermektedir.

Ancak, Yeşil Kitap girişimcilik açısından Avrupa'nın önündeki açıkları da tanımlamaktadır. Yeşil Kitap yayınlandığında yapılan araştırma sonucunda Avrupalıların kendi işlerini kurmaktan çok bir iş yerinde çalışmaktan yana olduğu görülmektedir. Yeni şirketlerin kurulma hızının AB'de ABD'den az olduğu görülmektedir. Avrupa'da risk alma oranı azdır.²⁸

Bu açıkları kapatmak ve rekabetçi bir ekonomi oluşturabilmek için Yeşil Kitap'ta girişimciliğin tavan yapacağı bir iklim geliştirmek en önemli yaklaşım olarak belirlenmiştir. Buna göre, yaklaşım, kişiler, şirketler ve toplum üzerine olmalıdır. Bu noktada, bireylerin girişimcilik olgusundan haberdar edilmesi ve girişimciliğin cazip hale getirilmesi önemlidir. Şirketler için destekleyici çerçeve

²⁷ Green Paper Entrepreneurship in Europe. European Commission. 2003. s.5.

²⁸ Green Paper Entrepreneurship in Europe. European Commission. 2003. s.8.

koşulları yaratılmalıdır. Toplumda girişimciliğin ve girişimcilerin örnek olarak gösterilmesi gerekmektedir.

Şirketlerin önünde iş kurmada **idari engeller** bulunmaktadır. Tohum/erken dönem finansmanına ve alternatif finansal kaynaklara erişimde zorluklar bulunmaktadır. İdari engellerin ve yönetmeliklerin daha çok KOBİ'leri etkilediği bilinmektedir. Ayrıca **risk ve ödül** açısından denge olmadığı belgede açıklanmaktadır. Başarısızlığın girişimcilerin itibarlarına zarar verdiği ve yeni bir girişim oluşturma motivasyonlarını düşürdüğü tespit edilmekte ve bunu önlemek için çeşitli desteklerin sunulması önerilmektedir. Başarılı girişimcilere ise vergi indirimi gibi bir takım ödüllerin sunulması önerilmektedir. Buradaki amaç risk ve ödülü farklı değerlendirmek ve girişimciliği teşvik olarak görülmektedir. Girişimciliğin gelişmesi için kişilerin **kapasite ve becerilerini geliştirici** önlemlere dikkat çekilmektedir. Girişimcilik konusunda eğitim almanın girişimciliği arttıracığı düşüncesi ile girişimcilik zihniyetinin geliştirilmesi ve girişimciliğin bir kariyer seçeneği haline gelmesi için önlemler belirlenmektedir. Girişimcilik zihniyetinin geliştirilmesi için de belirtilen kişilerin kapasite ve becerilerinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Belge ile girişimcilik eğitimi sadece işletme gibi bölümlerde okuyan öğrencilere değil tüm öğrencilere yönelik olarak sunulmaktadır. Buna ek olarak **toplumun tüm kesimlerine yönelik girişimciliğin arttırılması** ve öncelikle kadınların ve göçmenlerin girişimciliğine yönelik desteklerin sağlanması gerektiği önemle vurgulanmaktadır.

2.3. AVRUPA GİRİŞİMCİLİK AJANDASI EYLEM PLANI (2004)

Bu Eylem Planı, 2003 yılında yayınlanan Yeşil Kitap'ın ardından yapılacak çalışmaları takip etmek adına yayınlamıştır. Eylem Planı, Avrupa'nın girişimcilik açısından stratejik çerçevesini oluşturmaktadır. Eylem Planı'nda, Yeşil Kitap ardından oluşan kamuoyu ve çeşitli paydaşların görüşlerinin alınması sonucu girişimciliği arttırmak için tek bir yol olmadığının görüldüğü belirtilmektedir. Bunu sağlamak için birçok farklı eylem alanı ve yaklaşım gerektiği anlaşılmıştır.²⁹

²⁹ Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship. European Commission. 2004. s.4.

Girişimcilik Ajandası Eylem Planı'nda, diğerk strateji belgelerinde olduğu gibi girişimciliğın Birlik bünyesinde inovasyona, rekabet artışına ve ekonomik büyümeye neden olacağı belirtilmekte ve KOBİ'lerin AB ekonomisinin merkezinde olduğu vurgulanmaktadır. Eylem Planı'nda ayrıca, girişimciliğın salt ekonomik getirileri değil kişisel gelişim ve sosyal uyum açısından da olumlu sonuçlarına değinilmektedir.

Bu noktada, Eylem Planı, girişimcilik ve verimlilik açısından Avrupa Birliğı ile diğerk ekonomileri kıyaslamakta ve yapılan anket çalışması sonuçları ile girişimcilik açısından Avrupa Birliğı'nin karşılaştığı sorunları açıklamaktadır. Anket sonuçlarına göre, kendi işini kurma isteğı ile bu isteğı gerçekleştirme oranları arasında Avrupa'da büyük bir açık bulunmaktadır. 2004 yılı verilerine göre Avrupalıların %47'si kendi işini kurmak isterken bunu gerçekleştirenlerin oranı sadece %17'dir.³⁰

Eylem Planı girişimcilik ile risk alma arasındaki yakın ilişki açısından önemli veriler sunmaktadır. Buna göre, Avrupalıların %44'ü bir işte risk varsa işe başlanmamak gerektiğine inanırken, bu oran Amerikalılar için %29'dur.³¹ Risk alma isteğinin düşük olması girişimci düşüncenin yeteri kadar gelişmediğı ile açıklanmaktadır.

Anket çalışması ayrıca, ABD'de en büyük firmaların yıllar içinde farklılık göstermesine karşın Avrupa'nın 90'lı yıllardaki en büyük firmalarının 1960'lı yıllarda da ekonomik faaliyetlerini sürdürdüklerine işaret etmektedir.

Bu çerçevede Eylem Planı aşağıdaki sorunları tanımlamakta ve bu sorunlar ile mücadele etmek için 5 stratejik politika alanı geliştirmektedir:

1. Yeşil Kitap'ta da belirtildiğı gibi risk ve ödöl arasındaki dengesizlik girişimciliğı olumsuz etkilemektedir. Kişiler ödöl potansiyelinin bulunmadığı ortamlarda risk almaktan kaçınmakta ve girişimci olmamaktadır.
2. Emeklilik yaşına gelen girişimcilerin işlerini devredeceğı potansiyel varislerin sayısı azdır. Yapılan araştırmalara göre, Avrupalı girişimciler iş devrinden çok yeni iş kurmak istemektedir.³² Oysaki iş devrinin girişimciliğın risk faktörünü azalttığı bilinmektedir.

³⁰ Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship. European Commission. 2004. s.3.

³¹ Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship. European Commission. 2004. s.3.

³² Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship. European Commission. 2004. s.4.

- **Girişimci zihniyet yaratma:** Genel olarak girişimciliğin bir zihniyet olduğu sürekli tekrarlanan bir tanımdır. Eylem Planı, girişimciliğin bu özelliğine oldukça önem vermekte ve ilk politika alanının girişimcilerin kutlanması, girişimciliğin bir kariyer olarak görülmesinin sağlanması ve başarılı girişimcilerin rol modeli olarak halka tanıtılması gibi stratejileri ortaya koymaktadır. Bu noktada girişimciliğin iki özelliği ile yükseköğretim için önemli olduğu anlaşılmaktadır. İlki, girişimciliğin 21. yy becerileri olarak bilinen çapraz beceriler arasında yer alması nedeniyle farklı yükseköğretim disiplinlerinde girişimcilik eğitiminin verilmesi ve öğrencilerin girişimcilik becerileri kazanmasıdır. İkincisi ise, inovasyon ve ticarileşme için bilimsel bilgi ve girişimcilik becerilerinin bir araya gelmesi ihtiyacıdır. Eylem Planı, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin eğitim müfredatına girişimcilik eğitimi eklemesini beklemekte ve AB eğitim, öğretim ve gençlik programlarının girişimcilik eğitiminin geliştirilmesi ve desteklenmesi için kullanılacağını belirtmektedir.
- **Daha fazla kişinin girişimci olmaya yöneltilmesi³³:** Yapılan anket çalışmalarında da görüldüğü gibi, risk faktörü girişimcilik önünde negatif bir engel olarak durmaktadır. Eylem Planı, bunu ortadan kaldırmak için maddi ve idari destekler sağlanmasını ön görmektedir. Ayrıca, girişimcilerin daha az risk ile yeni işletme kurmalarından çok işyeri devralmalarının desteklenmesi vurgulanmaktadır. Eylem Planı, hali hazırdaki işlerin devralınmasının start-uplara göre daha avantajlı olduğunu belirtmektedir. Risk ile ilintili olarak, girişimcileri korkutan bir diğer önemli husus başarısızlık olmaktadır. Eylem Planı başarısız olan dürüst girişimcileri cezalandırmak yerine girişimcilik faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için destek sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Bunun için de girişimcilerin finansal sorunlarının erken tespit edilmesi, başarısızlık nedenlerinin bulunması, yeni girişimlere başlama önündeki engellerin kaldırılması ve başarısızlıktan başarıya ulaşan girişimcilerin ön plana çıkarılması gerektiği vurgulanmaktadır.
- **Girişimcilerin büyüme ve rekabetçilik için desteklenmesi:** Bu politika alanında girişimcilerin yönetim kapasitelerinin artırılması için eğitim

³³ Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship. European Commission. 2004. s.8.

almaları ve desteklenmeleri tanımlanmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği'nin yapısal fonları aracılığı ile girişimcilik açısından geri kalan bölgelere ve girişimcilik açısından dezavantajlı gruplara yönelik desteklerin artırılması hedeflenmiştir. Ek olarak profesyonel ağların, ortaklıkların ve kümelerin kurulması desteklenerek girişimcilerin uluslararasılaşmasının sağlanması amaçlar arasında yer almaktadır.

- **Finansa erişim:** Eylem Planı'nın, KOBİ'lerin finansa erişimi konusunda Avrupa Komisyonu'na görev ve sorumluluk yüklediği görülmektedir. Buna göre, Komisyon'un görevleri arasında finansal enstrümanlar ile KOBİ'ler için elverişli ortam geliştirmek yer almaktadır. KOBİ'lerin kredi almalarının önündeki engellerin düzenlenmesi ve risk değerlendirmeleri için destek sağlanması ön plana çıkmaktadır.
- **KOBİ dostu düzenlemeler:** Finansa erişime ek olarak, girişimciliğin gelişebileceği KOBİ dostu ortamlar ve KOBİ dostu düzenlemeler stratejiler arasında yer almaktadır. Buna göre, idari ve düzenleyici yüklerin basitleştirilmesi KOBİ'lerin ve girişimcilerin gelişmesi için oldukça önemlidir. KOBİ'lerin ortak pazara girişlerinin önündeki engellerin kaldırılması ve daha geniş alanlara ulaşmaları desteklenmelidir.

Tüm bu stratejik politika alanlarının nihai hedefi, Avrupa Birliği'nde girişimcilik performansında aşağıdaki etkilerin oluşmasıdır³⁴:

- Daha fazla kişinin girişimci olmayı tercih etmesi
- Daha fazla start up kurulması
- Daha fazla kadın ve göçmen girişimci ortaya çıkması ve bununla birlikte dezavantajlı grupların girişimciliğe daha fazla yönelmesi
- Daha fazla iş devri yaşanması
- Özel sektörün inovasyonda daha fazla yer alması
- KOBİ'lerin ortak pazara açılımının kolaylaşması
- Daha fazla iş yaratılması

³⁴ Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship, European Commission, 2004, s.17.

2.4. KÜÇÜK İŞLETMELER YASASI (2008)

2008 yılında yayınlanan Küçük İşletmeler Yasası³⁵, politika belgesinde belirtildiği üzere KOBİ'lerin AB ekonomisi için önemini göstermek ve birlik ve üyeleri için kapsamlı bir politikası çerçevesi ortaya koymak adına sembolik olarak “yasa” adını taşımaktadır. Bu nedenle “Küçük İşletmeler Yasası” girişimciliğe yönelik politika yaklaşımının iyileştirilmesini, politika oluşturmada “Önce Küçük Düşün” ilkesinin temel ilke olarak benimsenmesini ve KOBİ'lerin büyümelerinin teşvik edilmesi amaçlamaktadır.

Küçük İşletmeler Yasası, diğer politika belgelerinde de olduğu gibi bilgiye dayalı ekonominin yaratılması, istihdamın artırılması ve sosyal uyumun sağlanması için girişimciliğin desteklenmesini vurgulamaktadır. Bunun için hem Birlik düzeyinde hem de Üye Devletler düzeyinde 10 adet prensip tanımlanmıştır. Eylem alanları aşağıdaki sayfalarda özetlenmektedir.

Tablo 1: Küçük İşletmeler Yasası Eylem Alanları

No	Prensip	Açıklama	Prensibin politika haline gelmesi için AB'nin girişimleri	Prensibin politika haline gelmesi için Üye Devletlerden Beklentiler
1	Girişimcilerin ve aile işletmelerinin başarılı olabileceği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir ortam yaratılması	• Gençlerin girişimciliğe olan ilgisinin artırılması; okul müfredatlarında girişimcilik konularının daha fazla yer bulması ve gençlerin erken yaşlardan itibaren girişimcilik ile tanışması • Kadın girişimciliğinin desteklenmesi; girişimcilik açısından hala var	• Girişimci kültürünün desteklenmesi • “Avrupa KOBİ Haftası” girişiminin kurulması (2009) • 2018 yılında 10. Yılıni dolduran “Genç Girişimciler için Erasmus” programının oluşturulması (2008) • “Avrupa Kadın Girişimci Elçileri	• Girişimci zihniyetin yayılabilmesi için özellikle orta öğretim müfredatına girişimciliğin anahtar bir beceri olarak eklenmesi, • Öğretmen eğitiminde girişimciliğin öneminin vurgulanması, • Girişimcilik eğitiminde iş dünyasının desteğinin sağlanması

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0394&from=EN>

		olan cinsiyet farklılığın azaltılması için daha fazla kadın girişimcinin desteklenmesi. • İş devirlerinin teşviki; Start-uplar yerine başarılı işlerin emekliye ayrılan girişimcilerden yeni girişimcilere devredilmesi ile girişimciliğin desteklenmesi	Ağı'nın kurulması	
2	İflasla karşılaşan dürüst girişimcilerin hızlı bir şekilde ikinci bir şans kazanmasını sağlamak	• İflas hem KOBİ'leri hem de istihdamı etkileyen bir olgu olduğundan özellikle dürüst iflas durumlarında girişimcilerin desteklenmesi • Başarısızlığın üzerindeki ön yargının kalkmasının sağlanması	• Üye ülkeler arasında iyi uygulama örneklerinin değişimi ile ikinci şans politikasının teşvik edilmesi	• Girişimcilere yeni başlangıç fırsatı sağlanabilmesi için çeşitli bilgilendirme ve kampanyaların yapılması • Tekrar kurulan işlerin desteklerden faydalanma açısından yeni kurulan start-uplar ile eşit fırsatlara sahip olması
3	"Önce Küçük Düşün" ilkesine göre kuralların koyulması	• İdari kurallara uyum sağlamak KOBİ'lerin karşılaştığı zorlukların başında gelmektedir. • Bu zorluklar KOBİ'lerin büyük firmalar ile rekabet etmelerini engellemekte ve onların büyük firmalara göre daha fazla harcama	• Gelecekteki düzenlemelerin "Önce Küçük Düşün" ilkesine uygun hale getirilmesi için önlemlerin alınması • Düzenleyici ortamı "Önce Küçük Düşün" ilkesi doğrultusunda geliştirmek için önlemlerin	• Yürürlüğe girecek mevzuatlar için ortak başlangıç tarihleri belirlemek • AB mevzuatını uygularken KOBİ'lere yönelik esneklik sağlanması • Düzenleyici engelleri 2012 yılına kadar %25 azaltılması hedefi ile uyumlu hedefler belirlenmesi • KDV kayıt eşikini

		yapmalarına neden olmaktadır.	alınması (2012 yılına kadar engellerin %25 azaltılması)	100.000 Avro'ya çıkarmasına izin verecek olan Komisyon önerisinin kabul edilmesi.
4	Kamu idarelerinin KOBİ'lerin ihtiyaçlarına cevap verir hale getirilmesi	- Kamu hizmetlerinin KOBİ dostu haline gelmesi ve KOBİ ihtiyaçlarına hizmet etmesi hem zaman kaybını önleyecektir hem de KOBİ'lerin büyümesini sağlayacaktır. - Bunun için e-devlet ve tek noktada sunulan hizmetler önerilmektedir.	Hizmetler Direktifi bu alanda hükümler içermektedir.	- Üye devletlerin iş kurma ücretlerini, iş kurma sürelerini azaltması ve lisans ve izin sürelerini hızlandırması - KOBİ'lerin danışabileceği iletişim noktaları kurulması - Hizmetler Direktifinin uygulanması
5	Kamu politikası araçlarını KOBİ ihtiyaçlarına uyarlanması	- Kamu ihalelerine katılma engellerinin kaldırılması - Kamu ihalelerinden KOBİ'lerin haberdar edilmesi - Büyük firmaların ihalelerdeki avantajlarının fırsat eşitliğine dönüştürülmesi	İhale kurumlarına bürokrasiyi azaltma ve şeffaflığı sağlama için iyi uygulama kodu sunulması	- Kamu ihalelerinin çevrim içi duyulmasının sağlanması - Orantısız yeterlilikler ve finansal gereksinimlerden kaçınılması - Eğitim, izleme, iyi uygulamaların değişimi gibi fırsatların sağlanması
6	KOBİ'lerin finansmana erişimini kolaylaştırmak	- Risk nedeniyle yatırımcılar ve bankaları start-uplara finansman sağlamaktan zaman zaman kaçınmaktadır. - KOBİ'lerin önemli sorunları arasında yer alan ödeme gecikmesi, borç ödeyememeyi ve	- Sınır ötesi yatırımların güçlendirilmesi - Üye devletlerin desteklenmesi	- Finansman programlarının geliştirilmesi - Yasal düzenlemeler ve vergi engellerinin kaldırılması - Sosyal uyum programları ve Avrupa Tarım Fonu'nun KOBİ'lerin desteklenmesinde kullanılması

		istihdam kaybını beraberinde getirmektedir.		
7	KOBİ'lerin Ortak Pazarın sunduğu fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması	- Ortak Pazar KOBİ'lere farklı pazarlara ulaşma ve küreselleşmeden daha fazla yararlanma imkânı veriyor. - Bunun sağlanması için Ortak Pazar fırsatlarına yönelik bilgilerin KOBİ'lere aktarılması gerekiyor.	- KOBİ'lerin pazara açılım politikalarından yararlanmasının sağlanması 2008 yılında oluşturulan e-imza ve e-yetkilendirmeye yönelik eylem planı - Topluluk marka sisteminin daha ulaşılabilir hale getirilmesi - KOBİ'lerin Avrupa Standartları hakkında bilgilendirilmeleri için AB finansal desteğinin artırılması	- Karşılıklı tanıma prensibinin doğru uygulanması - Ulusal Standart Kurumlarının standartlara erişim ücretlerini gözden geçirmeleri - KOBİ'lere danışmanlık hizmeti sağlanması
8	KOBİ'lerde her türlü yenilik ve becerilerin geliştirilmesini teşvik etmek	- Okulların girişimciler için gerekli becerileri sağlamadığı vurgulanmaktadır. Özellikle vasıflı iş gücü eksikliği bulunmaktadır. - Ayrıca KOBİ'lerin araştırma ve inovasyon boyutunda eksikliklerin bulunduğu belirtilmektedir.	- Leonardo da Vinci programı ile staj hareketliliğinin desteklenmesi - E-beceriler ve kariyer portalı uygulamaları ile beceri ve yetkinliklerin test edilmesine olanak verilmesi - KOBİ'lerin araştırma ve geliştirme kapasitelerini geliştirebilmeleri için 7. Çerçeve Programı'na	- KOBİ'lerin uluslararasılaşmasının desteklenmesi - AR-GE becerilerinin eğitim ve diğer destekler ile geliştirilmesi - Ulusal araştırma programlarına katılımın teşvik edilmesi - Uyum politikası programı kapsamındaki girişimcilik ve inovasyon ile ilgili fonların KOBİ'lerin kullanımına

			katılımlarının artırılması	sunulması
			KOBİ'lerin yenilikçi kümelere katılımlarının desteklenmesi	E-fatura ve e-devlet hizmetlerinin desteklenmesi
9	KOBİ'lerin çevresel zorlukları fırsata dönüştürmelerini sağlamak	- Çevre dostu ürün ve hizmetlere olan ilgi KOBİ'ler için fırsatlar yaratmaktadır. - İklim değişikliği, enerji verimliliği konusunu ön plana çıkarmaktadır ve bu KOBİ'lerin tasarruf etmesi ve çevre dostu olması için fırsatlar yaratmaktadır.	- KOBİ'lerin Çevre Denetim ve Yönetim Planı'na erişiminin teşvik edilmesi - Enterprise Europe Network bünyesinde enerji verimliliği uzmanları ağının finansal olarak desteklenmesi - Eko-inovasyonun desteklenmesi	- Çevre dostu ürün ve hizmetler için teşvikler çıkarmak - KOBİ'lerin çevre dostu ürün ve hizmetler üretebilmesi için uyum politikası programlarına tahsis edilen fonların kullanılması
10	KOBİ'lerin pazarların büyümesinden faydalanmalarını teşvik etmek ve desteklemek	- KOBİ'lerin ihracat oranlarının artırılması vurgulanmaktadır. - Özellikle 2004 yılındaki genişleme sonrası yeni Pazar sayısı gittikçe artmıştır. Ancak KOBİ'lerin yeni pazarlara girebilmeleri için büyük firmalardan daha fazla destek ve rehberliğe ihtiyacı bulunmaktadır.	- Komisyon, Pazar Erişim Ekipleri ile paydaşların bir araya getirilmesi - DTO ve ikili anlaşmalar yoluyla 3. Ülke pazarlarına erişimin sağlanması 2009 yılı itibarıyla Hindistan ve Çin gibi ülkelerde Avrupa İş Merkezleri'nin kurulması	KOBİ'lerin uluslararasılaşması için büyük firmaların koçluk görevi üstlenmesinin sağlanması

Kaynak: Think Small First: A “Small Business Act” for Europe. European Commission. 2004. s.4-18

Belirlenen eylem alanlarından ilki, girişimciliğin teşvik edilmesi için orta öğretimden başlamak üzere girişimciliğin üye ülke müfredatlarına eklenmesi ve

gençler ile kadınlar gibi hedef gruplarının girişimciliğe teşvik edilmesini içerir. Üye ülkeler ulusal düzeyde girişimcilik eğitiminin artırılması için önlemler almaya yönlendirilirken bu eylem alanının en bilinen sonucu Avrupa Komisyonu tarafından 2008 yılında başlatılan Genç Girişimciler için Erasmus hibe programıdır.

Eylem alanlarının birçoğunu “Önce Küçük Düşün” ilkesine göre hareket etme teması altında toplayabiliriz. Bu ilkeye göre yasalar ve uygulamaların KOBİ dostu olması önemlidir. Eylem alanları arasında yer alan kamu kurumlarının KOBİ ihtiyaçlarına cevap verir nitelikte olması, KOBİ’lerin ortak pazara girmelerinin ve pazar fırsatlarından daha fazla yararlanmasının sağlanması, iflas düzenlemelerinde kolaylaştırma ile KOBİ’lere ikinci şansın verilmesi ve KOBİ’lerin en büyük ihtiyaçlarından olan finansmana erişim bu ilke ile doğrudan ilgilidir. Bu alandaki görev paylaşımı açısından üye devletlerin daha çok mevzuat ve uygulamalarda iyileştirme yapması ön görülürken Avrupa Komisyonu’nun ise daha fazla finansal kaynak ile duruma müdahale etmesi beklenmektedir.

Eylem alanlarından bir diğeri ise kapasite geliştirme açısından ele alınabilir. Bu noktada KOBİ’lerde hem çalışanlar hem de kurumsal açıdan eğitimler ile kapasite ve beceri gelişimi amaçlanmaktadır. Özellikle KOBİ’lerin AR-GE potansiyelinin geliştirilmesi için girişimler ve hibe programları fırsatları sunulmaktadır.

2.5. AVRUPA 2020 STRATEJİSİ (2010)

2008 yılında yaşanan ekonomik kriz, Avrupa Birliği’ni politik seviyede adım atmaya itmiştir ve bunun sonucunda Avrupa 2020 stratejisi oluşturulmuştur. Jose Manuel Barroso tarafından “daha fazla iş, daha iyi hayatlar” olarak tanımlanan stratejinin hedefi Akıllı, Sürdürülebilir, Kapsayıcı Büyüme olarak tanımlanır.³⁶

Avrupa 2020 Stratejisi’ni ortaya çıkaran ana unsur ekonomik kriz dışında, küreselleşme, kaynakların azalması, nüfusun yaşlanması gibi uzun süreli problemler de ön plana çıkmaktadır. Bu sorunların işbirliği ile aşılabileceği düşüncesi ile 21. yy Avrupa sosyal piyasa ekonomisi vizyonu yaratılmıştır.

³⁶ EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission, 2010. s.3.

Avrupa 2020 Stratejisi'nin girişimcilik ve inovasyon açısından yansımaları doğrudandır. Strateji, **akıllı büyüme** (bilgi ekonomisi ve inovasyon ile) **sürdürülebilir büyüme** (kaynakların verimli kullanılması ve rekabetçilik) **kapsayıcı büyüme** (istihdam, yüksek ekonomi ve sosyal uyum) hedeflerini içerir.³⁷ Akıllı büyümeye bilgi toplumu ve inovasyon ile ulaşılabilmekte ve bu da girişimcilik yoluyla sağlanmaktadır.

Strateji kapsamında yedi adet ana girişim başlatılmıştır. Bu girişimler arasında girişimcilik ile ilgili olanlar aşağıda özetlenmiştir.

1. **Innovation Union / İnovasyon Birliği:**³⁸ Çerçeve koşulları ve finansa erişimin iyileştirilmesi, yenilikçi fikirlerin ürün/hizmet haline getirilip ticarileştirilmesine olanak sağlayacaktır. İnovasyon birliği, bilgi ortaklıkları ve eğitim, iş dünyası, araştırma ve inovasyon bağlantılarını teşvik edecektir. Bunun için de özellikle genç yenilikçi şirketlerin desteklenmesi ön plandadır. Ayrıca, üye ülkelere eğitim müfredatını yaratıcılık, yenilikçilik ve girişimcilik ekseninde düzenleme görevi yüklenmiştir.
2. **Industrial policy for the globalization era / Küreselleşme çağı için sanayi politikası:**³⁹ Girişimciliğin desteklenmesi için Avrupa Komisyonu'nun diğer sektörlerden paydaşlar ile birlikte yeni ve modern bir sanayi politikası geliştirmesi vurgulanmaktadır. KOBİ'ler lehine iş ortamının iyileştirilmesi vurgulanmaktadır. KOBİ'lerin ortak pazara erişimini geliştirmek için şirket hukukunun basitleştirilmesi ön görülmektedir. Ortak pazara giriş sorunları için Komisyon'a akıllı yönetmelikler geliştirme görevi verilmiştir. Bununla birlikte idari yüklerin azaltılması hedeflenecektir.
3. **Agenda for new skills and jobs / Yeni beceriler ve istihdam ajandası:**⁴⁰ İstihdam piyasasını modernleştirme ve yeni becerilerin elde edilmesinin sağlanması ana teması altında yeni istihdam fırsatları yaratmak için girişimciliğin teşvik edilmesi planlanmaktadır. Üye ülkelerin müfredatlarına

³⁷ EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission. 2010. s.7.

³⁸ EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission. 2010. s.10.

³⁹ EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission. 2010. s.15.

⁴⁰ EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission. 2010. s.16-17.

girişimcilik eğitimini eklemeleri ve yükseköğretim kurumları ve araştırma kurumlarının uluslararası projelerde girişimciliği yaymaları hedeflenmektedir.

4. **Youth On the Move/ Hareket halinde gençlik⁴¹**: Genç profesyoneller için hareketlilik programlarında girişimcilik teşvik edilerek girişimci olmalarının sağlanması hedeflenmektedir. Özellikle eğitim yolu ile girişimci zihniyetin geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır. Bunun için Genç Girişimciler için Erasmus programı ve Erasmus staj hareketliliği teşvikleri kullanılmaktadır.

2.6. GİRİşİMCİLİK 2020 EYLEM PLANI (2013)

Avrupa Birliği, 2008 yılındaki küresel krizin etkilerini, Avrupa 2020 stratejisini ve birlik olarak hareket etme prensibini göz önüne alarak oluşturduğu Girişimcilik 2020 Eylem Planı'nın ana sorunu olarak, diğer strateji belgelerinde de tanımlandığı gibi Avrupa'nın yeterli düzeyde girişimciye sahip olmaması gösterilmektedir. Planın ana eksenini büyüme ve istihdamın artırılması için daha fazla girişimciye ihtiyaç olduğu oluşturmaktadır.⁴² Eylem planında girişimciliğin ekonomik büyüme, istihdam yaratımı ve rekabetin ve yenilikçiliğin artırılması için avantajlarını sunmaktadır.⁴³

Girişimciliğin önündeki engeller arasında ise;

1. Üye ülkeler arasındaki farklar
2. Girişimciliğin gelişebilmesi için elverişli ortamların olmaması: eğitimde girişimciliğin yeterli yeri bulmaması, kredi ve pazarlara erişimin kısıtlı olması, iş transferlerindeki zorluklar, başarısızlık karşısındaki yüksek cezalar ve idari ve bürokratik zorluklar
3. KOBİ'lere yönelik destek mekanizmalarının azlığı
4. Girişimcilerin rol modeli olarak gösterildiği bir kültürün olmaması olarak tanımlanmıştır.⁴⁴

⁴¹ EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission. 2010. s.11.

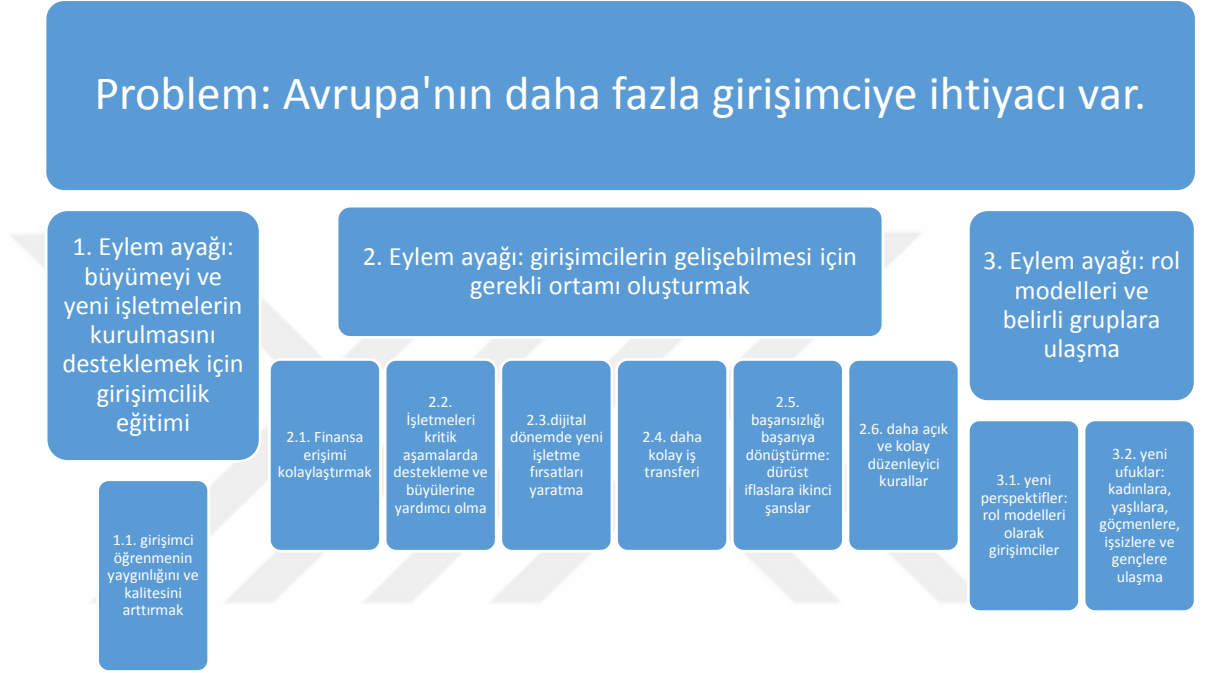
⁴² Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.3.

⁴³ Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.3-4.

⁴⁴ Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.4.

Eylem Planı'nın daha önceki strateji belgeleri olan Küçük İşletmeler Yasası ve Avrupa 2020 Stratejisi'ne atıfta bulunduğu görülmekte ve bu belgelerde tanımlanan politika alanlarının ve eylemlerinin geliştirilerek uygulamaya sokulması hedeflendiği görülmektedir. Eylem Planı'nın hedef alanları aşağıda özetlenmektedir.

Şekil 2: Girişimcilik 2020 Eylem Planı Hedef Alanları

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013

Eylem Planı'nın *ilk eylem ayağında*, Avrupa çapında girişimcilik eğitiminin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve kalitesinin artırılması yer almaktadır. Plan, farklı ekonomilere sahip üye ülkelerin farklı şekilde konuya yaklaştığını, üye ülkelerin bazılarının girişimcilik konusunu eğitim müfredatlarına dâhil ettiklerini ancak bazı ülkelerin bu konuda geride kaldığına dikkat çekmektedir. Girişimcilik eğitiminin avantajları arasında bazı temel alanların ortaya çıktığı görülmektedir. Girişimcilik eğitim alan öğrencilerin ileride girişimci olmalarına yatırım yapılmaktadır. Araştırmalarda orta öğretimde girişimcilik eğitimi alan öğrencilerin %15-20'sinin ileride kendi şirketlerini kurdukları girişimcilik eğitime gösterilen önemin artırılması için kanıt olarak sunulmaktadır.⁴⁵ Ancak, bu öğrencilerin

⁴⁵ Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.5

girişimci olacağı anlamına gelmez. Girişimci öğrenme ile kazanılan bağlantılı beceriler Eylem Planı'nın ana hedeflerinden olan Avrupa çapında girişimcilik kültürü yaratımına katkı sağlamaktadır. Bu bağlantılı beceriler aynı zamanda 21. yy becerileri olarak da tanımlanan “iş bilgisi, yaratıcılık, inisiyatif alma, takım çalışması, risk tanımlama, sorumluluk ve kararlılık”⁴⁶ olarak planda belirtilmiştir. Girişimcilik kültürünün eğitim sırasında, öğrencilere bir yaklaşım, anlayış ve düşünüş biçimi olarak aktarılabilmesi hem çalışacakları şirketlerde gelişime yol açacak girişimcilik fikirlerini oluşturmaları hem de girişimciliği bir kariyer olarak tercih etmeleri açısından önem teşkil etmektedir.⁴⁷

Bu noktada Avrupa Komisyonu'nun bir diğer stratejik çerçeve dokümanı olan Entrepreneurship Competence Framework / Avrupa Girişimcilik Yetkinlik Çerçevesi belgesinin de önemi ve uygulanmasının desteklenmesi ön plana çıkmaktadır. 2016 yılında hazırlanan çerçeve, girişimcilik eğitimi alanındaki yeterliliklerin tanınması için referans bir belge olarak oluşturulmuştur ve çeşitli AB hibe programları kapsamında uygulanmasının teşviki için hibe çağrıları yayınlanmıştır.

AB'nin çeşitli strateji dokümanlarında birçok kez vurgulandığı üzere girişimci zihniyeti ve kültürünün oluşturulması için girişimcilik eğitiminin yaygınlaştırılması ve eğitim müfredatlarına eklenmesi politika hedefi, birlik çapında girişimcilik yeterliliklerinin de ortak bir çerçevede tanınmasını beraberinde getirmiştir.

Avrupa Girişimcilik Yetkinlik Çerçevesi, girişimcilik açısından 3 ana alanda 15 yetkinlik tanımlamakta ve her bir yetkinlik için üç boyutta (başlangıç, orta seviye ve ileri seviye) öğrenme çıktıları belirlemektedir. Çerçeveye göre girişimcilik yetkinliği, kaynakları harekete geçirerek fikir ve fırsatları eyleme dönüştürme becerisidir.⁴⁸ Bu nedenle belirlenen 15 yetkinlik “fikirler ve fırsatlar, kaynaklar ve eyleme geçme” ana başlıklarına ayrılmıştır. Çerçevenin özet tablosu aşağıda sunulmaktadır.

⁴⁶ Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s. 6

⁴⁷ AB Müzakere Sürecinde Girişimcilik – İnovasyon ve Ulusal Rekabet Gücümüz. Kadir Has Üniversitesi Yayınları. 2007 s.13

⁴⁸ EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. European Union. 2016. s.10

Tablo 2: Avrupa Girişimcilik Yetkinlik Çerçevesi Özeti

Alan	Yetkinlik	Yeterlik Düzeyi		
		Başlangıç	Orta Seviye	İleri Seviye
Fikirler ve fırsatlar	Fırsatları fark etme	Öğrenciler başkaları için değer yarabilecek fırsatları bulabilir.	Öğrenciler henüz karşılanmamış ihtiyaçlara yönelik fırsatları tespit edebilir.	Öğrenciler, zorluklara cevap vermek ve başkaları için değer yaratmak için fırsatları yakalayabilir ve şekillendirebilir.
	Yaratıcılık	Öğrenciler başkaları için değer yaratan birçok fikir geliştirebilir.	Öğrenciler başkaları için değer yaratan fikirleri test edip düzenleyebilir.	Öğrenciler fikirleri, başkaları için değer yaratan çözümlere dönüştürebilir
	Vizyon	Öğrenciler arzu edilen bir gelecek hayal edebilir.	Öğrenciler başkalarının dikkatini çeken ilham verici bir vizyon geliştirebilir.	Öğrenciler bu vizyonlarını stratejik karar vermede rehber olarak kullanabilir.
	Fikirlere değer verme	Öğrenciler fikirlerin değerini anlayıp takdir edebilir.	Öğrenciler fikirlerin, farklı şekillerde kullanılacak farklı değerleri olabileceğini anlar.	Öğrenciler fikirlerden oluşan değeri en iyi şekilde kullanmak için stratejiler geliştirebilir.
	Etik ve sürdürülebilir düşünme	Öğrenciler toplulukları ve çevreleri içerisinde seçimlerinin ve davranışlarının etkisini fark edebilir.	Öğrenciler, karar alırken etik ve sürdürülebilirlik tarafından yönlendirilir.	Öğrenciler etik ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için hareket eder.
Kaynaklar	Öz farkındalık ve öz yeterlik	Öğrenciler başkaları için değer yaratma yeteneklerine güvenirlir.	Öğrenciler güçlü ve zayıf yanlarının farkına varabilir.	Öğrenciler zayıf yanlarını telafi etmek için başkaları ile iş birliği yapabilir ve güçlü yanlarını daha fazla geliştirebilir.
	Motivasyon ve azim	Öğrenciler tutkularını takip etmek ve başkaları için değer yaratmak istemektedir.	Öğrenciler tutkularını takip etmek ve başkaları için değer yaratmak için çabalamak ve kaynakları değerlendirmek istemektedir.	Öğrenciler tutkularına odaklanabilmekte ve engellere rağmen değer yaratmaya devam edebilmektedir.

	Kaynakları harekete geçirme	Öğrenciler kaynakları sorumlu bir biçimde bulabilir ve kullanabilir.	Öğrenciler başkaları için değer yaratmak için farklı kaynakları bir araya getirip yönetebilir.	Öğrenciler başkaları için değer yaratmada ihtiyaçları olacak kaynakları harekete geçirebilecek stratejiler oluşturabilir.
	Finansal ve ekonomik okuryazarlık	Öğrenciler basit bir faaliyet için bütçe oluşturabilir.	Öğrenciler fon seçenekleri bulabilir ve değer yaratacak bir faaliyet için bütçelerini yönetebilir.	Öğrenciler değer yaratan faaliyet için finansal sürdürülebilirlik planı hazırlatabilir.
	Başkalarını harekete geçirme	Öğrenciler fikirlerini açıkça ve istekli bir şekilde aktarabilir.	Öğrenciler başkalarını değer yaratan faaliyetlere ikna edebilir, katabilir ve ilham kaynağı olabilir.	Öğrenciler değer yaratan faaliyetler için başkalarına ilham kaynağı olabilir.
Eyleme geçme	İnisiyatif alma	Öğrenciler topluluklarını etkileyen sorunları çözmeyi denemeye isteklidir.	Öğrenciler değer yaratan faaliyetleri başlatabilir.	Öğrenciler inisiyatif alma, değer katma veya yaratma fırsatları arayabilir.
	Planlama ve yönetim	Öğrenciler basit bir değer yaratan faaliyetin hedeflerini belirleyebilir.	Öğrenciler hedeflere ulaşmak için öncelikleri ve dönüm noktalarını tanımlayan bir eylem planı tasarlayabilir.	Öğrenciler değişen koşullara ayak uydurmak için öncelikleri ve planları düzenleyebilir.
	Belirsizlik ve risk ile başa çıkma	Öğrenciler yeni şeyleri denerken hata yapmaktan korkmazlar.	Öğrenciler alternatif seçeneklerin faydaları ve risklerini değerlendirebilir ve tercihlerini yansıtan seçimler yapabilir.	Öğrenciler riskleri tartabilir ve belirsizliğe rağmen karar alabilirler.
	Diğerleri ile çalışabilme	Öğrenciler değer yaratma için takım çalışmasında bulunabilir.	Öğrenciler değer yaratmak için birçok farklı birey ve grup ile çalışabilir.	Öğrenciler değer yaratan faaliyetlerinin ihtiyaçlarına göre takım ve ağlar oluşturabilir.
	Deneyim ile öğrenme	Öğrenciler değer yaratan faaliyetler içinde yer alarak ne öğrendiklerini	Öğrenciler başarıları ve başarısızlıklarını değerlendirip eleştirebilir ve	Öğrenciler önceki deneyimlerine ve başkalarıyla etkileşimlerine

		fark edebilir.	onlardan öğrenebilirler.	dayanarak değer yaratma yeteneklerini geliştirebilirler.
--	--	----------------	-----------------------------	---

Kaynak: EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. S 12-13-18-19

Girişimcilik eğitiminin yükseköğretim açısından önemi Eylem Planı'nda yansıtılmaktadır. Girişimciliğin üye ülkelerin ve AB'nin inovasyon politikalarında en önemli aktörlerden biri haline geldiği açıklanmaktadır. Girişimcilik eğitiminin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi için Komisyon ve Üye Ülkelere yönelik tanımlanan politika öncelikleri ve görevleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 3: Girişimcilik Eğitimi Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
- Girişimci öğrenme girişimi oluşturulması ve çeşitli etki analizlerinin yapılması, - Girişimcilik eğitiminin müfredata dâhil edilmesi için üye ülkelerin desteklenmesi, - Girişimci okulların ve mesleki eğitim kurumlarının oluşturulması için rehberlik sağlanması, - Yaygın ve sargın eğitimde girişimciliğin teşvik edilmesi, - Girişimci Üniversite Rehberi çerçevesinin yaygınlaştırılması, - Üniversiteler ve iş dünyası ekosistemlerinin desteklenmesi,	2015 yılına kadar tüm eğitim/öğretim düzeylerinde girişimciliğin ana beceri olarak eklenmesi, - Gençlerin zorunlu eğitim bitimine kadar pratik girişimci deneyim yaşamasının sağlanması, - Eğitim alınması için Avrupa Sosyal Fonu ve Tarım Fonu fırsatlarının kullanılması, - Avrupa 2020 stratejisi kapsamındaki Ulusal Gençlik Garantisi programlarına girişimcilik eğitiminin eklenmesi,

Kaynak: Think Small First: A “Small Business Act” for Europe. European Commission. 2004. s.4-18

Eylem Planı'nın ikinci ayağı olan girişimciler için gerekli ortamın oluşturulması kapsamında, hala devam eden bazı idari, finansal ve kurumsal engelleri ortadan kaldırmak için altı ana hareket alanı belirlenmiştir.

Finansa erişimi geliştirmek açısından daha önceki strateji belgelerinde belirtilen sorunların devam ettiği görülmektedir. Bunlar, KOBİ'lerin kredilere erişimlerdeki sınırlılıkları ve yeni kurulan firmalara kredi desteğinin azlığı olarak karşımıza çıkar. Yapılan çalışmalara ek olarak, Eylem Planı banka kredilerine alternatifler aranmasını önermektedir. Özellikle, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve test edilmesi için Komisyon 2014-2020 yılları arasında hibe desteği sağlayacak Ufuk 2020 ve COSME programlarını bu hedefler için ön plana çıkarmaktadır. Finansa erişimin geliştirilmesi için Komisyon ve Üye Ülkelerle yönelik tanımlanan politika öncelikleri ve görevleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 4: Finansmana Erişim Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
• Mikro finans için finans programı geliştirilmesi, • KOBİ'lerin sermaye piyasasına doğrudan erişimin teşvik edilmesi,	• Start-up ve KOBİ'lerin finansa erişimini kolaylaştırmak için ulusal finansal yasaların gözden geçirilmesi, • Yapısal Fonların mikro finans destek programları kurmak için kullanılması, • Tarım Fonu'nun girişimciliği finanse etmek için kullanılması,

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.9-10.

İşletmeleri kritik aşamalarda destekleme ve büyümelerine yardımcı olma hususunda KOBİ'lerin kritik ilk beş yıllık riskli dönemlerini başarıyla geçebilmesi için desteklenmelerine yönelik önlemler Plan'da sunulmaktadır. Öncelikle karışık vergi sistemleri ve harcamaların azaltılması şirketlerin gelişimini desteklemeye yönelik adım olarak belirtilmektedir. Buna ek olarak, KOBİ'lerin Ortak Pazar'a erişimi önemli bir tema olarak göze çarpmaktadır. Planda, bireylerin kendi işlerini kurup girişimci olabilmeleri için üye ülkelerin sosyal güvenlik alanında teşvik ve destek mekanizmaları sağlaması tavsiye edilmektedir. Ayrıca, firmaların araştırma ve geliştirme sonuçlarına ulaşımının sağlanması için Avrupa Birliği çerçeve programları

projelerinin sonuçlarına erişimin açık olmasının önemi vurgulanmaktadır. Son olarak, firmaların başarıya ulaşmaları için rehberlik ve danışma hizmetlerinin sunulması, çeşitli ağlar ve kümeler ile destekleyici ortamların kurulması ve farklı sektörlerden paydaşların bir araya gelmesi hedeflenmektedir. Bu alanda Komisyon ve Üye Ülkelere yönelik tanımlanan politika öncelikleri ve görevleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 5: İşletmeleri Kritik Aşamalarda Destekleme Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
- Girişimci dostu mali ortam için iyi uygulamaların değişiminin sağlanması, - Kümeler ve ağlar arasında işbirliğinin desteklenmesi, - AB girişimcileri, finans kaynakları ve inovasyona yönelik bilginin yaygınlaştırılması, - E-ticarete KOBİ'lerin önündeki engellerin kaldırılması, - Yeni girişimcilerin ortak pazara girmesi için Genç Girişimciler için Erasmus Programı'nın sürdürülmesi ve ayrıca üçüncü ülkeler ile değişim olanaklarının sağlanması, - Avrupa Sosyal Fonu'nun KOBİ kapasitelerinin geliştirilmesi için kullanılması,	- Vergi yönetiminin yeni firmalar için kolaylaştırılması, - Çifte vergilendirmenin önüne geçilmesi, - Şirket vergileri sisteminin tekrar değerlendirilmesi, - İnovasyonun ticarileştirilmesinin desteklenmesi, - Sosyal sigorta ödemelerinde teşviklerin sunulması, - Tarım Fonu'nun girişimci değişim programları için kullanılması,

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.11-12

Günümüzde en önemli girişimcilik türlerinden olan dijital girişimcilik Eylem Planı'nın önemli politika alanları arasında yer almaktadır. Dijital girişimcilik, yeni dijital hizmetlerin ve ürünlerin yayılması için dijital ortak pazarın önemini

göstermektedir. Eylem Planı'nda kurulum yapısının ve ortak pazara erişimin kolaylığı nedeniyle dijital dönemde yeni işletme fırsatları yaratma vurgulanmaktadır. Dijital girişimcilik açısından Komisyon ve Üye Ülkelere yönelik tanımlanan politika öncelikleri ve görevleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 6: Dijital Girişimcilik Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
• Diyalog geliştirmek için Dijital Ortak Pazar İzleme Mekanizmaları kurulması, • Dijitalleşmenin faydaların yönelik girişimciler ve KOBİ'lerde bilinç arttırmaya yönelik kampanyalar düzenlenmesi, • Avrupa Mentörler Ağı'nın kurulması, • Dijital girişimciler için özel girişimler ve eylemlerin tasarlanması, • Beceri ve yetkinliklerin artırılması,	• Dijital girişimcilik için bölgesel ve ulusal desteğin artırılması, • En yetenekli girişimcilerin desteklenmesi, • Hâlihazırda devam eden veri koruma reformu ve Ortak Satış Yasası gibi girişimlerin uygulanarak engellerin ortadan kaldırılması, • Avrupa Birliği fonlarının dijital girişimciliğin desteklenmesi için kullanılması

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.14-15

Avrupa Birliği'nin daha önceki girişimcilik stratejilerinde de sıkça bahsettiği üzere, Birlik risk açısından daha avantajlı olan var olan firmaları devralarak girişimciliğe başlamayı desteklemektedir. Bu nedenle de firma devirlerindeki engellerin kaldırılması ve daha kolay kolay firma devirleri için önlemler tanımlamaktadır. Eylem Planı ayrıca emeklilik yaşı gelen girişimcilerin firmalarının devralınması konusunu vurgulamakta ve bunun girişimcilik alanında genellikle atlanan bir olgu olduğunu belirtmektedir. Firma devirleri açısından Komisyon ve Üye Ülkelere yönelik tanımlanan politika öncelikleri ve görevleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 7: Firma Devrileri Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
Bu alanda iyi uygulama örneklerinin geliştirilmesi	- Yasal, idari ve vergi düzenlemelerinin iyileştirilmesi, - Firma devri için AB fonlarının kullanılması, - Bilgi ve tavsiye mekanizmalarının geliştirilmesi, - Firma devri platformlarının tanıtılması,

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.16-17

Girişimcilik risk faktörünü içerdiği için çoğu zaman başarısızlığı beraberinde getirebilmektedir. Burada, Eylem Planı, dürüst iflasları göz önünde bulundurarak girişimcilerin tekrar iş kurmalarını desteklemeyi ön görmektedir. Bakış açısı, başarısızlığın bir fırsat olarak değerlendirilmesi ve başarıya giden yolda bir adım olarak görülmesidir. Bu hususta Komisyon ve Üye Ülkelere yönelik tanımlanan politika öncelikleri ve görevleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 8: İflas Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
Girişimcilere ikinci şans verilebilmesi için kamuoyu yoklaması yapılması,	- Dürüst girişimciler için iflas sonrası borç ödeme süresinin üç yıla indirilmesi, - İşletmelerin iflasını önlemek için destek hizmetlerinin sunulması, - İflas etmiş girişimcilerin desteklenmesi,

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.18

Eylem Planı'nda Avrupa çapında yapılan girişimcilik araştırmalarında, Avrupalıların idari karmaşıklıklar nedeniyle iş kurmanın oldukça zor olduğunu düşündüğü belirtilmektedir. Bu nedenle, kuralların kolaylaştırılması ana politika alanları arasında yer almaktadır. Daha açık ve kolay düzenleyici kurallar bireylerin girişimcilik önündeki engellerinden birini ortadan kaldıracaktır. Kuralların basitleştirilmesi açısından Komisyon ve Üye Ülkelere yönelik tanımlanan politika öncelikleri ve görevleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 9:İdari Kuralların Basitleştirilmesi Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
• AB yasalarında kuralların kolaylaştırılması, • E-fatura, kamu ihaleleri, yetkilendirme gibi alanlarda alınacak kolaylaştırıcı önlemler, • Girişimcilerin kolaylaştırma, uluslararasılaşma ve finansa erişim konularındaki ihtiyaçlarının değerlendirilmesi için çalışma gruplarının kurulması, • Tek hizmet noktaları ve Hizmetler Direktifi gelişiminin izlenmesi, • Enterprise Europe desteğinin sağlanması,	• 2015 yılı sonunda lisans ve yetkilendirme sürelerinin bir aya indirilmesi, • KOBİ'ler için Avrupa İyi Uygulamaları Kodunun 2013 yılı itibarıyla uygulanması, • İstihdam piyasasının modernleştirilmesi, • Tek hizmet noktalarının kullanıcı dostu hale getirilmesi,

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.20-21

Eylem Planı kapsamında tanımlanan **üçüncü eylem ayağı** girişimcilerin toplum nezdinde rol modeli olarak benimsenmeleri ve belirli dezavantajlı grupların girişimcilik açısından desteklenmesine yönelik politika önceliklerini belirlemektedir. Avrupa Birliği'nin AB'de ve dünyada girişimcilik üzerine yaptığı anket çalışmasında, Avrupalıların üçte ikisinin girişimciliği gerçekçi bir kariyer seçeneği

olarak görmediği belirtilmektedir.⁴⁹ Bunun aşılması ve girişimciliğin Avrupa çapında bir kariyer yolu olarak seçilmesi için önerilen çözüm, ABD’de oldukça yayın olan rol modellerinin belirlenmesi ve çeşitli başarı hikâyelerinin halka sunulmasıdır. Başarılı girişimcilik örneklerinin daha fazla kişiye ulaştırılması için tabloda yer alan görevler tanımlanmıştır.

Tablo 10: Girişimcilerin Rol Modeli Olarak Teşvik Edilmesi Eylem Alanı

Komisyon	Üye Ülkeler
KOBİ haftası kapsamında AB Girişimcilik Günü oluşturulması ve orta öğretim öğrencilerinin başarılı girişimciler ile bir araya gelmelerinin saplanması,	- Tanınmış girişimcilerin Girişimci Elçisi olarak görevlendirilmesi, bu kişilerin girişimciliği teşvik etmesi ve bir kariyer olarak sunması, - Sosyal girişimcilik eğitiminin desteklenmesi,

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission. 2013. s.22

Birçok strateji belgesinde olduğu gibi Eylem Planı’nda da dezavantajlı grupların girişimcilik faaliyetlerinde daha az temsil edildiği belirtilmektedir. Bu noktada, kadınların önemli bir girişimcilik potansiyeli taşıdıkları vurgulanmaktadır. Ancak bu potansiyeli tamamıyla gerçekleştiremedikleri ve bu nedenle desteklenmeye ihtiyaçları olduğu belirtilmektedir. Kadınlara ek olarak girişimcilik açısından dezavantajlı durumda olan bir diğer grup olarak yaşlı vatandaşlar tanımlanmıştır. Bu kişilerin emeklilik yıllarında girişimcilik fırsatları ile tanışmaları ve ayrıca bilgi ve deneyimlerini aktarabilmeleri açısından desteklenmeleri gerektiği belirtilmektedir. Bir diğer dezavantajlı grup ise göçmenlerdir. OECD verilerine göre, göçmenlerin yerlilere göre daha fazla girişimci oldukları ancak bu potansiyeli yeterince kullanamadıkları belirtilmektedir. Girişimcilik açısından özellikle desteklenmesi ön görülen son grup ise gençler ve özellikle işsiz gençler olarak tanımlanmaktadır. Bu grup için girişimcilik istihdam kaynağı olarak önemli avantajlara sahiptir. Bu nedenle genç işsizlere yönelik programlara ihtiyaç bulunmaktadır. Eylem Planı’nda tanımlanan bu dört gruba yönelik politika öncelikleri ve görevler aşağıda özetlenmektedir.

⁴⁹ Entrepreneurship in the EU and beyond. 2010. s. 5

Tablo 11: Özel Hedef Grupları Eylem Alanları

Komisyon	Üye Ülkeler
• Kadın girişimciler için Avrupa çapında çevrim içi mentörlük, eğitim ve ağ platformlarının kurulması, • Yaşlı yönetici ve girişimcilerin yeni girişimcilere mentörlük yapmasının sağlanması, • Göçmen girişimcileri Avrupa'ya çekmek için girişimlerin başlatılması, • Göçmen girişimciliği önündeki engellerin kaldırılması, • Gençler için mikro finans imkânlarının sunulması, • Avrupa Sosyal Fonu'nun genç girişimlere fırsatlar sunması,	• Ulusal kadın girişimciliği stratejilerinin belirlenmesi, • Yıllık kadın girişimcilik raporlarının hazırlanması, • Kadın girişimciliği için elçi ve mentörler ağlarının geliştirilmesi, • Kadınların girişimciliğe yönelmesi için iş yaşamı ile özel yaşam dengesinin kurulması, • Yaşlı girişimciler ile genç girişimcilerin eşleştirilmesi, • Göçmen girişimciliği önündeki engellerin kaldırılması, • Bilgiye ve ağlara erişimin sağlanması, • İş bulma kurumlarının kişileri girişimciliğe yöneltmesi, • İşsiz gençler için iş eğitimi programlarının kurulması, • İşsiz gençler için girişimcilik eğitimlerinin düzenlenmesi,

Kaynak: Entrepreneurship 2020 Action Plan. European Commission, 2013. s.24-26

Bu eylem planı ile girişimcilerin iş yaratma potansiyeli vurgulanmakta, girişimcilik açısından çeşitli engellerin kaldırılması için öncelikler sunulmakta, Avrupa'nın girişimcilik kültürünün geliştirmesi için rol modelleri ve başarı hikâyeleri gibi örnekler ile özellikle gençlerin girişimciliği bir meslek olarak benimsemeleri hedeflenmekte ve bir "girişimcilik devrimi" yaşanması amaçlanmaktadır.

Avrupa Birliği'nin son yirmi yılda yayınladığı çeşitli stratejik belgelerin bir önceki belgeler kapsamında tanımlanan sorunlara ve geliştirilmesi gereken alanlara katkı sağlayarak, politika öncelikleri ve eylemleri ile çözümler geliştirdiği ve

dönemin ekonomik, sosyal ve politika koşulları çerçevesinde girişimciliğin farklı boyutlarına yönelik yeni politika öncelikleri, eylemleri ve inisiyatifleri geliştirdikleri görülmektedir.

Tüm belgelerin ortak noktaları arasında, yayınlandıkları döneme ilişkin Avrupa Birliği genelindeki genel girişimcilik mevcut durumu, girişimciliği desteklemek için öncelikle eğitim, bilinç arttırma ve KOBİ'lere yönelik engellerin kaldırılması ve teşviklerin sunulması yer almaktadır. Bunlara ek olarak, her bir strateji belgesi girişimciliğin hedef gruplarındaki dönemsel önceliklere yönelik yeni inisiyatifler oluşturmuş ve bir önceki stratejik belgelerin uygulanması için önlemler önermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ HİBE PROGRAMLARI KAPSAMINDA GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ

3.1. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN REKABET EDEBİLİRLİĞİ AB PROGRAMI (COSME) ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ

Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin ve girişimciliğin desteklenmesi için tasarlanan ana hibe programları arasında COSME programı yer almaktadır. COSME programı bir önceki hibe döneminde (2007-2013) yürütülen Girişimcilik ve İnovasyon Programı'nın devamı niteliğinde olup, bu programdan farkı inovasyon temasının ve faaliyetlerinin 2014-2020 yılları arasında yürütülecek Ufuk 2020 programı tarafından gerçekleştirilecek olmasıdır.⁵⁰

COSME programı 2014-2020 yılları arasında 2.3 milyar Avro bütçe ile uygulanmaktadır.⁵¹ Programın çıkış kaynağını 2008 yılında yürürlüğe giren Küçük İşletmeler Yasası oluştururken arka plandaki ana temalar arasında bu yasanın da dayanağı olan “Önce Küçük Düşün” prensibi yer almaktadır. Programa AB Üye Ülkeleri ile birlikte Aday Ülke Statüsündeki Ülkeler ile İzlanda, Bosna-Hersek, Moldova ve Ukrayna katılım sağlamaktadır. Program bu yönüyle Norveç, İsviçre ve Beyaz Rusya dışında Avrupa kıtasındaki tüm ülkeleri kapsayan oldukça geniş ölçekli bir hibe destek programıdır. Ülkemizde COSME programının ulusal koordinatörlüğünü KOSGEB üstlenmektedir ve izleme, yönlendirme, teknik destek, bilgilendirme ve teknik müzakerelerin sürdürülmesi gibi görevler üstlenmektedir.

Küçük İşletmeler Yasası kapsamında tanımlanan sorunlar ve politika öncelikleri kapsamında COSME programı 4 ana eksenle tasarlanmıştır. Bunlar:

- (1) Finansmana erişimi sağlama,
- (2) Uluslararasılaşma ve pazarlara erişimi destekleme,
- (3) Rekabetçiliğe elverişli bir ortam yaratma,

⁵⁰ COSME 2014 Work Programme, European Commission, 2014, s.2.

⁵¹ COSME 2014 Work Programme, European Commission, 2014, s.3.

(4) Girişimci kültürünü destekleme olarak belirtilmektedir.⁵²

Tanımlanan ana destek alanlarının Avrupa Birliği'nin girişimcilik ve KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik tanımladığı strateji belgelerinde sıklıkla karşılaşılan müdahaleye açık alanlar ve AB genelinde sorunlu bulunan alanlar ile örtüştüğü ve bu sorunlara yönelik çözümleri hedeflediği görülmektedir.

2014-2019 yılları arasında hazırlanan yıllık çalışma programlarında programın yıllık eylem sayıları ve toplam bütçeleri şu şekilde belirlenmiştir.

Tablo 12: 2014-2019 COSME Bütçe Dağılımı

Yıl	Eylem Sayısı	Bütçe
2014 ⁵³	38	240 milyon Avro
2015 ⁵⁴	27	264 milyon Avro
2016 ⁵⁵	28	270 milyon Avro
2017 ⁵⁶	26	365 milyon Avro
2018 ⁵⁷	26	397 milyon Avro
2019 ⁵⁸	22	374 milyon Avro

Kaynak: COSME 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 Çalışma Programlarından Derlenmiştir.

COSME programı kapsamında sağlanacak hibe desteklerinin çeşitli program bileşenleri açısından dağılımı şu şekilde planlanmıştır.

⁵² COSME Europe's Programme For SMEs Leaflet. EU Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. s.2.

⁵³ <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/4131/attachments/1/translations/en/renditions/native>

⁵⁴ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2014/EN/3-2014-8044-EN-F1-1-ANNEX-1.PDF>

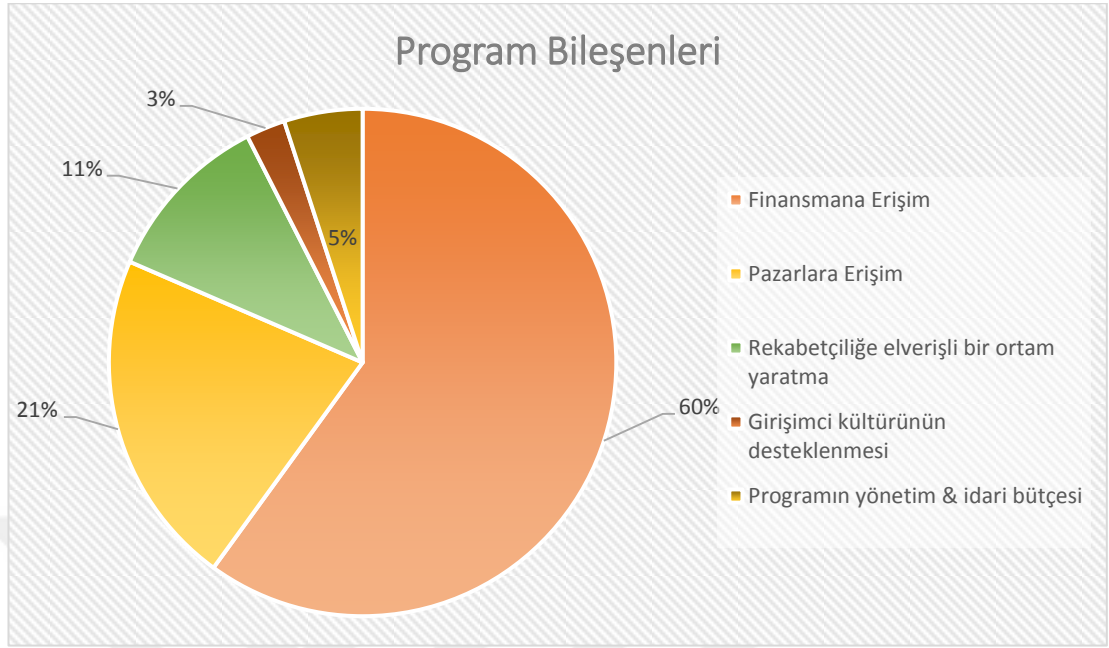
⁵⁵ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2016/EN/3-2016-63-EN-F1-1-ANNEX-1.PDF>

⁵⁶ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/other_eu_prog/cosme/wp/cosme-wp-2017_en.pdf

⁵⁷ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/other_eu_prog/cosme/wp-call/cosme-wp-2018_en.pdf

⁵⁸ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/other_eu_prog/cosme/wp-call/cosme-wp-2019_en.pdf

Şekil 3: COSME Bütçesi Hibe Destekleri Kırılımı

Kaynak:

COSME

Programı,

KOSGEB.

<http://cosme.kosgeb.gov.tr/Content/Documents/doc1.pdf>

Programın en fazla destek sağladığı alan olan KOBİ'lerin finansmana erişiminin sağlanması için firmaların farklı döngülerde finansal kaynakları erişimlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu destek, firmaların kurulum, genişleme ve devir döngülerinde çeşitli kredilerin ve öz kaynak yatırımlarının sağlanması şeklinde tasarlanmıştır.

Finansmana erişimin kolaylaştırılması için sunulan enstrümanlar arasında Kredi Garanti Desteği (LGF) ve Büyüme Endeksli Öz kaynak Desteği (EFG) bulunmaktadır. Kredi Garanti Desteği ile COSME programı, finansal kurumların KOBİ'lere daha fazla kredi ve kira fırsatı sağlayabilmeleri için teminat ve karşı teminatlar sunacaktır. Program kapsamında 220.000 ile 330.000 KOBİ'ye toplam 14-21 milyar Avro değerinde kaynak ve finansman sağlanması beklenmektedir. COSME programı ara değerlendirmesinde, Kredi Garanti Desteği yoluyla 25 ülkeden 60 aracı kurumun 140.000'den fazla KOBİ'ye destek sağladığı ve destek sağlanan firmaların %50'sinin start-up olduğu belirtilerek program öngörülerinin gerçekleştirildiği belirtilmektedir.⁵⁹

⁵⁹ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.40.

Büyüme Endeksli Öz kaynak Desteği ile ise özellikle genişleme ve büyüme aşamalarında KOBİ'lere risk sermayesi sağlanması hedeflenmektedir. Bu enstrüman ile yaklaşık olarak 360-560 firmaya toplam 2.6 – 4 milyar Avro arasında değişen miktarda öz sermaye yatırımı sağlanması amaçlanmaktadır. Yatırım döneminin anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıl sürmesi nedeniyle Büyüme Endeksli Öz kaynak Desteği'nin etkinliği ileriki dönemlerde ölçülebilecektir.⁶⁰

COSME programının ikinci bileşenini ***KOBİ'lerin uluslararasılaşması ve pazarlara erişim kolaylığı*** oluşturmaktadır. Avrupa Birliği strateji belgelerinde KOBİ'lerin ortak pazardaki diğer pazarlara erişim sorunları yaşadığı ve uluslararasılaşma açısından geri kaldıkları çoğunlukla belirtilen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. COSME programı kapsamındaki politika öncelikleri ve hibe fırsatları bu sorunu aşmayı hedeflemektedir.

Bu hedeflere ulaşabilmek için bu bileşen altındaki enstrümanlar şu şekildedir⁶¹.

- (1) Enterprise Europe Network
- (2) Avrupa İş Portalınız
- (3) Sınai Mülkiyet Hakları KOBİ Yardım Masaları
- (4) AB-Japonya Sınai İşbirliği Merkezi

Enterprise Avrupa Ağı KOBİ'lerin uluslararası alanda büyümeleri ve inovasyon yapmaları için çeşitli destekler sunmaktadır. Bu destekler arasında mentörlük, ortak bulma ve inovasyon yer almaktadır. Bu kapsamda 60 ülkede, 3000 uzman ve 600'den fazla şirketin yer aldığı Enterprise Avrupa Ağı türündeki en kapsamlı ve başarılı ağlardan birini oluşturmaktadır.

2008 yılından bu yana faaliyetlerine devam eden Enterprise Avrupa Ağı'na yönelik yapılan değerlendirme analizi çerçevesinde de ağın faydaları ve başarıları pekiştirilmiştir. Buna göre, Ağı, Avrupa'daki KOBİ'lere uluslararasılaşma ve inovasyon alanlarında etkili ve yeterli destek sağlanması amacını yerine getirmektedir.⁶² Bunun ötesinde KOBİ'lerin yabancı firmalar ile imzaladıkları anlaşma sayısı açısından COSME programı göstergelerinin aşıldığı ve beklentilerin

⁶⁰ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.39.

⁶¹ COSME Europe's Programme For SMEs Leaflet. EU Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. s.2.

⁶² Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.98.

üzerine çıkıldığı belirtilmektedir.⁶³ Ağ için 2018-2019 yılları öngörülleri arasında ise 5 ana başlıkta ilerleme beklenmiştir. Buna göre uluslararasılaşan KOBİ'lerin %63'ü bir yıl içerisinde cirolarında artış beklemekte, KOBİ'lerin %33'ü bir yıl içerisinde yeni iş yaratmayı beklemekte, KOBİ'lerin %54'ü bir yıl içerisinde pazar paylarında artış beklemekte, AB ötesinde uluslararasılaşan KOBİ'lerin %67'si pazar paylarında artış beklemekte ve AB dışında özellikle Balkanlar'da istihdam yaratılması ve büyümenin artması beklenmektedir.⁶⁴

Enterprise Avrupa Ağı'na benzer şekilde *Avrupa İş Portalınız*, KOBİ'lerin sınır ötesi iş yapmalarını ve Ortak Pazar avantajlarından yararlanmalarını sağlayan bir portal olarak kurulmuştur.⁶⁵ Portal üzerinde KOBİ'lerin firmalarının yönetimi, vergilendirme, ortak pazarda iş yapma, insan kaynakları, ürün gereksinimleri, hibe kaynakları ve müşteri ilişkileri gibi ana başlıklar altında Avrupa Birliği'nde KOBİ yönetimi için gerekli tüm bilgilere ulaşabilmekte ve ulusal irtibat noktaları hakkında bilgi alabilmektedir.⁶⁶

2017 yılında yapılan COSME programı ara değerlendirmesinde, Avrupa İş Portalınız'ın KOBİ'ler için ortak Pazar ve uluslararasılaşma açısından ana bilgi kaynağı olduğu belirtilmektedir. COSME programına katılan ülkelerde bulunan KOBİ'lerin %11'nin portalı kullandığı, portalda KOBİ'lere sunulan bilginin tatmin edici olduğu, portalın çok dilli olması ve ulusal ve diğer AB desteklerine linkler sağlaması gibi ana özellikleriyle Ortak Pazara güçlü katkılar sağladığı sonucuna varılmıştır.⁶⁷

Sınai Mülkiyet Hakları KOBİ Yardım Masaları, Avrupa Birliği dışındaki özellikle Çin, Latin Amerika, Güneydoğu Asya'da sınai mülkiyet haklarının korunması ve uygulanması için Avrupalı KOBİ'lere rehberlik ve destek hizmetleri sunmaktadır. Sunulan hizmetler eğitim, materyal ve tavsiye şeklinde olmaktadır. COSME programı ara değerlendirme raporunda, sınai mülkiyet hakları KOBİ yardım masalarının, istihdam, büyüme ve yatırım artırma politika alanı hedefleri ile doğrudan ilgili olduğu belirtilmektedir. Sınai mülkiyet haklarının ortak Pazar dışındaki yatırımlarda korunması inovasyonun teşvik edilmesi ve Avrupalı

⁶³ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017

⁶⁴ Enterprise Europe Network SME growth Outlook 2018 -19. European Union. 2018. s.4.

⁶⁵ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.48.

⁶⁶ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.48.

⁶⁷ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.48.

KOBİ'lerin üçüncü ülkelerdeki faaliyetlerinin desteklenmesi için önem arz etmektedir. Yardım masalarının bu açıdan büyüme ve rekabetçiliğe dolaylı katkısı olduğu açıklanmaktadır.⁶⁸

Bu alanda COSME programının son enstrümanı olan **AB-Japonya Sınai İşbirliği Merkezi** ile Japonya pazarına nasıl erişileceği ile ilgili bilgi sunulmakta, AB-Japonya arasında deneyim ve bilgi transferini kolaylaştırarak her türlü endüstriyel, ticari ve yatırım işbirliğini teşvik edilmektedir. COSME programı ara değerlendirme raporunda, Merkez'in birçok eğitim, bilgilendirme ve ağ kurma faaliyetlerinde bulunduğu ancak erişim kısıtlılığı ve faaliyetlerden yararlanan KOBİ sayısının azlığı nedeniyle bu enstrümanın COSME programının diğer enstrümanlarına kıyasla etkisinin daha az olduğu belirtilmektedir.⁶⁹

Rekabetçiliğe elverişli bir ortam yaratma, COSME programı bileşenleri arasındaki en geniş kapsamlı içeriğe sahiptir. Avrupa Birliği'nin çeşitli strateji belgelerinde KOBİ dostu uygulamalar, idari ve yönetsel süreçlerin kolaylaştırılması ve KOBİ'ler önündeki engellerin ortadan kaldırılması gibi politika alanları COSME programı kapsamında bu bileşen altında desteklenmektedir. Bunun temelinde Önce Küçük Düşün prensibi yer almaktadır. Bununla birlikte program KOBİ'lerin yeni iş modelleri oluşturmalarına ve yeni değer zincirlerine uyum sağlamalarına yardımcı olarak rekabetçi sektörlerin oluşmasına da zemin hazırlamaktadır.⁷⁰

Buna ek olarak, COSME programı sektörler arası işbirliğini ön plana çıkararak, dünya standartlarında kümelenmenin gelişimi için çalışmaktadır. Önem verilen alanlar arasında iş dünyasının dijitalleşmesi, e-beceri ve e-liderlik gibi konular yer almaktadır.⁷¹

COSME programı ara değerlendirme raporunun, rekabetçiliğe elverişli bir ortam yaratılması için program kapsamında atılan adımlara yönelik bulguları, öncelikle Avrupa KOBİ politikasının temelini oluşturan Küçük İşletmeler Yasası'nın ulusal düzeyde uygulanması için bilgi değişiminin önemli olduğu ve KOBİ politikası

⁶⁸ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.36.

⁶⁹ Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.44.

⁷⁰ COSME Europe's Programme For SMEs Leaflet. EU Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. s.2.

⁷¹ COSME Europe's Programme For SMEs Leaflet. EU Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. s.2.

eylemlerinin Önce Küçük Düşün prensibinin yayılması için oldukça ilgili olduğu yönündedir.⁷²

Programın son bileşeni ***girişimciliğin desteklenmesi*** olarak tanımlanmıştır. Bu noktada COSME programının, Avrupa Birliği'nin en güncel politika ve strateji planı olan Girişimcilik 2020 Eylem Planı'nı farklı eylem ve programlar ile desteklediği görülmektedir. Programlar arasında hareketlilik projeleri, araştırma, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması, girişimcilik eğitimi alanında pilot projeler, yeni ve potansiyel girişimciler için mentörlük veya rehberlik ve destek hizmetlerinin geliştirilmesi, kadınlar, gençler ve yaşlılar gibi dezavantajlı grupların girişimciliğe teşviki gibi çeşitli uygulama alanları bulunmaktadır.⁷³

Bu bileşende ön plana çıkan program ve işbirliği uygulamaları şu şekilde özetlenebilir.

- (1) Genç Girişimciler için Erasmus Programı
- (2) Avrupa Girişimcilik Eğitimi Ağı
- (3) Kadın Girişimciler için Avrupa Ağ Geçidi (WE Gate)
- (4) Dijital Girişimcilik için “Watify” platformu

Genç Girişimciler için Erasmus Programı, adını aldığı yükseköğretim öğrenci ve personelinin hareketliliğine olanak sağlayan Erasmus programına benzer şekilde yeni ve genç girişimcilerin, Avrupa'da deneyimli bir ev sahibi girişimci yanında bilgi ve tecrübe kazanmasına olanak sağlayan iki yönlü bir değişim programıdır. Program kapsamında yeni girişimciler bir işletmenin yönetimi konusunda deneyim kazanırken, işletme kurulum ve gelişim aşamalarında karşılaşılan zorluklara yönelik girişimciler arasında bilgi ve deneyim değişimine olanak sağlanmakta, yeni girişimciler ile tecrübeli girişimciler arasında potansiyel ortaklık imkânları yaratılarak pazar erişimi geliştirilmekte ve ağ oluşturmaya olanak sağlanmaktadır.

Program Küçük İşletmeler Yasası sonucu oluşturulan bir girişim olup⁷⁴, 2019 yılında 10.yılını tamamlamıştır. Programa 39 Avrupa ülkesinden (AB Üye Ülkeleri, Aday Ülkeler, Bosna-Hersek, Ermenistan, İzlanda, Kosova, Moldova ve Ukrayna)

⁷² Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. European Union.2017.s.47.

⁷³ COSME Europe's Programme For SMEs Leaflet. EU Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. s.2

⁷⁴ Erasmus for Young Entrepreneurs Programme Guide. s.3

yeni ve deneyimli girişimciler katılım gösterebilmektedir.⁷⁵ Bu yönüyle program neredeyse Avrupa'daki tüm ülkelerdeki girişimciler için fırsatlar yaratmaktadır. Programın adından “genç girişimci” ifadesi yer alsa da programa katılım için herhangi bir yaş sınırı bulunmamaktadır. Programın ilk on yılında, 21.000'den fazla başvuru alınmış, 7000'den fazla yeni girişimci – tecrübeli girişimci ortaklığı kurulmuş ve yeni girişimcilerin %36'sı programa katılımlarının ardından iş kurmuştur.⁷⁶ Program kapsamında girişimcilerin en fazla ilgilendikleri sektörler şu şekildedir:

1. Reklamcılık ve Medya %15
2. Eğitim Hizmetleri %10
3. Mimari ve İnşaat %10
4. Bilgi ve İletişim Teknolojileri %8
5. Turizm %8⁷⁷

Programa yönelik 2015 yılında yapılan ara değerlendirme analizinde, programın, Küçük İşletmeler Yasası kapsamında tanımlanan KOBİ'ler ve girişimciler için elverişli ortam sağlanması hedefine katkı sağladığı, ulus ötesi niteliği ile uluslararasılaşma ve ortak pazara giriş için girişimcilerin beceri ve yetkinliklerini arttırdığı ve özellikle yeni girişimcilerin programa katılımlarının iş fikirleri için oldukça önemli olduğunu düşündükleri sonuçlarına varılmıştır.⁷⁸

Girişimciliğin desteklenmesinin önemli bir bölümü, girişimcilik eğitiminin yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesine dayanmaktadır. Bu noktada, COSME programı kapsamında Avrupa Girişimcilik Eğitimi Ağı'na destek sağlanmaktadır. 2015 yılında kurulan ağ, Avrupa devletlerini, işletmeleri, STK'ları, araştırmacıları ve eğitimcileri girişimcilik eğitimi alanında işbirliği yapmak ve bilgi paylaşımı için bir araya getirmektedir. Ağ girişimcilik eğitimi açısından her gencin temel eğitimini tamamlamadan en az bir kez pratik bir girişimcilik deneyimi yaşamasını hedeflemektedir.⁷⁹

⁷⁵ Erasmus for Young Entrepreneurs Programme Guide. s.12

⁷⁶ 10 Years of Supporting Entrepreneurship. European Union 2019. s.7

⁷⁷ 10 Years of Supporting Entrepreneurship. European Union 2019. s.6.

⁷⁸ Interim Evaluation of the Erasmus for Young Entrepreneurs Pilot Project / Preparatory Action Final Report. Centre for Strategy and Evaluation Services. 2015. s. i & ii.

⁷⁹ <http://www.ee-hub.eu/>

COSME programı kapsamında girişimciliğin desteklenmesi açısından kurulan bir diğer ağ ise Kadın Girişimciler için Avrupa Ağ Geçididir. Avrupa Komisyonu tarafından kurulan bu e-platform kadın girişimcilere yönelik yararlı bilgiler sunmaktadır ve bilgilendirme açısından hizmet vermektedir.⁸⁰

AB hem farklı hedef gruplarında girişimciliğin artmasını desteklerken hem de farklı girişimcilik çeşitlerinin de gelişmesini teşvik etmektedir. Bu nedenle COSME programı çerçevesinde Watify platformu kurulmuştur. Platform dijital girişimciliğe yönelik yararlı linkler ve kaynak belgeler barındırmakta ve hibe fırsatları hakkında bilgi sunmaktadır.⁸¹

3.2. UFUK 2020 ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ

COSME programı girişimcilik ve inovasyonun operasyonel yönü ile ilgilenirken UFUK 2020 programı, 80 milyar Avro bütçesi ile Avrupa'nın en geniş araştırma ve yenilikçilik programı olması nedeniyle girişimciliğe inovasyon açısından yaklaşımakta ve 2014-2020 yılları arasında çeşitli hibe çağrıları ile girişimciliği desteklemektedir.

Ufuk 2020 programı AB üye ülkelerin ve Asosiye ülkelerinden (AB üyesi olmayan Avrupa ülkeleri, AB aday ülkeleri ve komşu ülkeler) kamu kurumları, üniversiteler, araştırma merkezileri, araştırmacılar, KOBİ'ler, sanayi kuruluşları, STK'lar ve uluslararası kurumların katılımına açıktır. Hem coğrafi hem de kurumsal yapı açısından oldukça kapsayıcı olan Ufuk 2020 programı bünyesinde birçok tematik alanda araştırma ve inovasyon olanakları bulunmaktadır. Ufuk 2020 programına katılımın kurumlar açısından faydaları sağladığı finansal olanak ve hibeler, inovasyon geliştirme kapasitesine katkısı, işbirliği ve uluslararasılaşma için sunduğu fırsatlar, yeni bilgi ve pazarlara erişimi kolaylaştırması, rekabet gücünü arttırması ve insan kaynağı gelişimine katkı sağlaması olarak özetlenebilmektedir.⁸²

Programın ana sütunları ve alt eylem öncelik alanları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

⁸⁰ <http://www.ee-hub.eu/>

⁸¹ <https://wagate.eu/>

⁸² Avrupa Birliği Ufuk 2020 Programı Kitapçığı. TÜBİTAK. s.2-3.

Şekil 4: Ufuk 2020 Programı Bileşenleri

Kaynak: Interim Evaluation of HORIZON 2020. European Commission. 2017. s.23.

Ufuk 2020 programı üç ana sütun ve alt eylemlerinden oluşsa da buna ek olarak mükemmelliği yayma ve katılımı genişletme ile toplumla ve toplum için bilim adlı iki ek öncelik de tanımlanmıştır.⁸³

Girişimcilik ve KOBİ'ler açısından Ufuk 2020 programının birçok öncelik ve hibe fırsatı sunduğu görülmektedir. Özellikle Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik sütunu altında yer alan KOBİ aracı sürekli açık çağrı mekanizması ve sadece KOBİ'lere özel bir program olması ile KOBİ'lerin uluslararasılaşma fırsatı yakalaması, fizibilite çalışmaları, demonstrasyon ve pazar uygulama çalışmaları ve ticarileştirme için destek alabildikleri oldukça önemli bir hibe kaynağını oluşturmaktadır.⁸⁴

Ufuk 2020 programı, yıllık çalışma programları ile her program ana öncelikleri ve alt öncelikleri için açılacak hibe çağrılarını yayınlamaktadır. 2014 yılından itibaren her ana sütun için yayınlanan çalışma programları incelendiğinde girişimciliğin aşağıdaki çağrılar ile desteklendiği görülmektedir.

⁸³ Avrupa Birliği Ufuk 2020 Programı Kitapçığı. TÜBİTAK. s.3.

⁸⁴ Avrupa Birliği Ufuk 2020 Programı Kitapçığı. TÜBİTAK. s.12

Tablo 13: Finansmana Erişim Eylem Alanları

Çalışma Programı	Ana Öncelik	Alt Öncelik	Çağrı İçeriği	Destek Miktarı
2014-2015 ⁸⁵	Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik	Bilgi ve İletişim Teknolojileri	1. ICT 13 – 2014: Dijital Girişimcilik: Avrupa’da dijital girişimciliğin hızlandırılması, yeni hizmetler sunan çevrim içi platformlar, Avrupa’da dijital girişimcilik için gerekli ortamı güçlendirecek ve farklı paydaşlar ile sinerjileri geliştirecek destek eylemleri, dijital girişimcilik için Avrupa girişimlerini destekleme, özellikle gençlerin ve kadınların dijital girişimciliğe yönlendirilmesi, dijital girişimcilik için ödüllerin desteklenmesi, dijital girişimcilik becerileri için kitlesel açık çevrimiçi kursların kullanımının desteklenmesi	10 Milyon Avro
			2. ICT 35 – 2014: İnovasyon ve Girişimcilik Desteği: Avrupa BİT yenilik ekosistemi çerçeve koşullarının iyileştirilmesi, lise ve üniversitelerde BİT iş fikri yarışmalarının düzenlenmesi, lise son sınıf ve üniversite öğrencileri için BİT girişimciliğine odaklı Avrupa çapında bir yaz akademisi oluşturulması, BİT girişimciliği laboratuvarlarının oluşturulması, BİT sektörüne odaklanan girişimciliği ve risk alma kültürünü teşvik etmek için kampanyalar düzenlenmesi,	7 Milyon Avro
2014-2015 ⁸⁶	Endüstriyel Liderlik ve	Risk Sermayesine	1. BIR-1-2014: KOBİ’lerin yatırıma hazırlıklarının güçlendirilmesi:	2,5 Milyon Avro

⁸⁵ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-leit-ict_en.pdf

⁸⁶ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-finance_en.pdf

	Rekabetçilik	Erişim	Avrupa'daki büyük yatırım hazırlığı planlarına ilişkin anket ve analiz çalışmalar, girişimcilerin eğitilmesi, sunum (pitching) faaliyetlerinin düzenlenmesi,	
2014-2015 ⁸⁷	Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik	KOBİ'lerde inovasyon	1. INNOSUP-1-2015: Yeni endüstriyel değer zincirleri için kümeler ile destenmiş projeler: Farklı bölgeler ve değer zincirleri arasında sınır ötesi ve sektörler arası işbirliği, yenilikçilik ve girişimciliğin teşvik edilmesi	25 Milyon Avro
			2. INNOSUP-7-2015: KOBİ'lerde açık inovasyon yönetiminin profesyonelleşmesi: Girişimcilik becerilerini arttıracak pratik yönetim araçlarının geliştirilmesi	1.7 Milyon Avro
2014-2015 ⁸⁸	Toplumla Toplum İçin Bilim		1. 15.2015 – Kadın Yenilikçiler için AB Ödülü: AB'deki kadın araştırmacıların girişimciliği bir seçenek olarak görmelerinin sağlanması	200.000 Avro
2016-2017 ⁸⁹	Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik	Kolaylaştırıcı ve Endüstriyel Teknolojiler	1. FETOPEN-02-2016: Açık koordinasyon ve destek eylemleri: Avrupa çapında inovasyon ve girişimcilik için kapasite oluşturma eylemlerinin desteklenmesi	3 Milyon Avro
			2. FETOPEN-04-2016-2017: FET Innovation Launchpad: Araştırmanın, girişimcilik yoluyla sosyal veya ekonomik yeniliklere ulaşmak için kısa ve odaklanmış bireysel veya işbirlikçi eylemlere dönüştürülmesi	1.2 Milyon Avro

⁸⁷ http://ec.europa.eu/research/participants/portal/doc/call/h2020/common/1652618-07_3_annexe_acte_autonome_nlw_part1_v1_en.pdf

⁸⁸ https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-swfs_en.pdf

⁸⁹ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-fet_en.pdf

2016-2017 ⁹⁰	Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik	Bilgi ve İletişim Teknolojileri	1. ICT-32-2017: Büyüme ve İnovasyon için Startup Avrupa: Bu konudaki eylemler bir yandan, piyasa başarısını elde etmek için girişimlerin ve ileri teknoloji girişimcilerinin kurulmasına yardımcı olurken bir yandan da Avrupa'daki yüksek potansiyele sahip yenilikçilere ilişkin daha geniş farkındalık yaratmayı hedeflemektedir. 2. ICT-28-2017: Robotik Yarışması: Robotik alanına özel girişimcilik becerilerinin teşvik edilmesi ve KOBİ'lere teknik olmayan erken aşama desteği sağlanması 3. ICT-33-2017: İnovasyon Tedarik ağları: Avrupa çapında tedarik ağları kurulması; inovasyon tedariki için ulusal yeterlilik merkezlerinden oluşan bir AB genelinde ağın kurulması 4. ICT-34-2016: Ticarileşme Öncesi Tedarik: çığır açan çözümlerin geliştirilmesini ve onaylanmasını teşvik ederek kamu hizmetlerinin kalitesinde ve verimliliğinde radikal gelişmeler sağlamak.	25 Milyon Avro
2016-2017 ⁹¹	Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik	Risk Sermayesine Erişim	1. CBBA-01-2016: İş melekleri ve diğer erken aşama yatırımcıları için farkındalık yaratma ve kapasite geliştirme: Girişimler için erken risk sermayesinin arttırılması için kapasite geliştirilmesi	2,5 Milyon Avro

⁹⁰ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-leit-ict_en.pdf

⁹¹ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-finance_en.pdf

2016-2017 ⁹²	Bilimde Mükemmeliyet	Marie Curie Eylemleri	1. MSCA-ITN-2016 & MSCA-ITN-2017: Yenilikçi Eğitim Ağları: ITN mevcut ve gelecekteki zorluklarla yüzleşebilecek, bilgi ve fikirleri ekonomik ve sosyal fayda için ürün ve hizmetlere dönüştürebilen yeni nesil yaratıcı, girişimci ve yenilikçi erken aşama araştırmacılarını eğitmeyi amaçlamaktadır. 2. MSCA-RISE-2016 & MSCA-RISE-2017: Araştırma ve İnovasyon Personel Değişimi: Program, yaratıcılığı ve girişimciliği teşvik eden ve ödüllendiren ve yaratıcı fikirleri yenilikçi ürünlere, hizmetlere veya süreçlere dönüştürmeye yardımcı olan ortak bir araştırma ve yenilik kültürünü desteklemektedir.	402 Milyon Avro
2016-2017 ⁹³	Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik	KOBİ'lerde inovasyon	1. INNOSUP-01-2016-2017: Yeni endüstriyel değer zincirleri için kümeler ile destenmiş projeler: Farklı bölgeler ve değer zincirleri arasında sınır ötesi ve sektörler arası işbirliği, yenilikçilik ve girişimcilik teşvik edilecektir. 2. 2017-2018 Hizmet Sunumu: KOBİ'lerde inovasyonun uluslararasılaşması: Avrupa KOBİ'lerine üçüncü ülkeden ortaklarla uzun vadeli Ar-Ge işbirliğini kurma konusunda verimli bir zemin sağlayacak olan bu ortaklık forumunda sınır ötesi, kıtalararası ve sektörler arası işbirliği, farklı bölgeler ve değer zincirleri arasında yenilikçilik ve girişimcilik teşvik edilecektir.	15,6 Milyon Avro

⁹² http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-msca_en.pdf

⁹³ https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-sme_en.pdf

2016-2017 ⁹⁴	Toplumsal Sorunlar	Değişen Dünyada Avrupa-Kapsayıcı, Yenilikçi ve Yansıtıcı Toplumlar	1. CO-CREATION-01-2017: Eğitim ve beceriler: Avrupa'nın genç yenilikçilerinin güçlendirilmesi: Eğitim becerileri için yeni yaklaşımlar geliştirilmeli, pilotlaştırılmalı ve ölçeklendirilmelidir. Avrupa'daki mevcut girişimlere dayanarak, girişimci ortakları ve sivil toplum ve sosyal ekonomiden ortakları içerebilecek ortaklıklar gençlere yönelik beceri eğitimi için yeni yaklaşımlar ve yenilikçi modeller geliştirecektir.	5 Milyon Avro
2018-2020 ⁹⁵	Toplumsal Sorunlar	İklim Değişikliği, Çevre, Kaynak verimliliği ve ham maddeler	1. SC5-20-2019: Tarihi kent alanlarını ve / veya kültürel alanları girişimcilik ve sosyal ve kültürel entegrasyon merkezlerine dönüştürmek: Faaliyetler, tarihi kent alanlarını ve / veya kültürel alanları yeniden etkinleştirmek ve yeniden oluşturmak için stratejiler, yaklaşımlar ve çözümler geliştirmeli, göstermeli ve belgelendirmelidir. Dijital teknolojiler sektörü, küçük ölçekli ileri imalat üreticileri ve yerel 'yapımcılar', zanaat atölyeleri vb. dâhil miras varlıklarının ve sosyal alanların adapte edilmesi ve kullanımı için yenilikler geliştirilmelidir.	25 Milyon Avro
2018-2020 ⁹⁶	Bilimde Mükemmeliyet	Marie Curie Eylemleri	1. MSCA-ITN-2018 & 2019: Yenilikçi Eğitim Ağları: ITN mevcut ve gelecekteki zorluklarla yüzleşebilecek, bilgi ve fikirleri ekonomik ve sosyal fayda için ürün ve	973 Milyon Avro

⁹⁴ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-societies_en.pdf

⁹⁵ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-climate_en.pdf

⁹⁶ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-msca_en.pdf

			hizmetlere dönüştürebilen yeni nesil yaratıcı, girişimci ve yenilikçi erken aşama araştırmacılarını eğitmeyi amaçlamaktadır. 2. MSCA-RISE-2018 & 2019: Araştırma ve İnovasyon Personel Değişimi: Program, yaratıcılığı ve girişimciliği teşvik eden ve ödüllendiren ve yaratıcı fikirleri yenilikçi ürünlere, hizmetlere veya süreçlere dönüştürmeye yardımcı olan ortak bir araştırma ve yenilik kültürünü desteklemektedir.	
2018-2020 ⁹⁷	Endüstriyel Liderlik ve Rekabetçilik	KOBİ'lerde inovasyon	1. INNOSUP-01-2018-2020: Yeni endüstriyel değer zincirleri için kümeler ile destenmiş projeler: Farklı bölgeler ve değer zincirleri arasında sınır ötesi ve sektörler arası işbirliği, yenilikçilik ve girişimcilik teşvik edilecektir.	42,8 Milyon Avro

Kaynak: Ufuk 2020 Çalışma Programlarından Derlenmiştir.

⁹⁷ http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-sme_en.pdf

Buna göre girişimciliğin, 2014-2020 yılları arasında üç ana sütunun her birinde 22 çağrı kapsamında ve 1.5 milyar Avro bütçe ile doğrudan desteklendiği görülmektedir.

Desteklenen girişimcilik alanları ise **hedef gruplar** (dijital girişimciler, kadın girişimciler, gençler ve araştırmacıların girişimcilik becerilerinin arttırılması), **farklı sektörler** (robotik ve şehir planlama sektörlerinde girişimciliğin desteklenmesi), ve **KOBİ'lere özel destekler** (yatırıma hazırlık desteği, küme desteği, start-up desteği, ticarileşme öncesi destek, iş meleklerinin ve diğer yatırımcıların farkındalıklarının arttırılması ve kapasitelerinin geliştirilmesi ve KOBİ'lerin uluslararasılaşma çalışmalarına destek) olarak gruplandırılabilir.

3.3. ERASMUS+ PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN DESTEKLENMESİ

Avrupa Birliği'nin eğitim ve gençlik alanındaki ana hibe programı olan Erasmus+ programı, Ufuk 2020 ve COSME programları gibi 2014-2020 yıllarında uygulanmakta ve yıllık program rehberleri çerçevesinde yükseköğretim, okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi, gençlik ve spor alanlarında belirlenen önceliklere göre eğitim ve araştırma projelerine hibe kaynağı sağlamaktadır.

Diğer araştırma, inovasyon ve eğitim programlarında da olduğu gibi programa AB Üye Ülkeleri, Aday Ülkeler ile İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç program ülkesi olarak tüm eylemlere katılabilmekte, bu ülkeler dışında ise neredeyse dünyadaki tüm ülkeler belirli alt eylemlere dâhil olabilmektedir. Bu yönüyle Erasmus+ programının tüm dünyadaki en tanınır eğitim ve öğretim programları arasında başı çektiği söylenebilir.

Bu hibe döneminde bütçesi 14,7 milyar Avro olarak belirlenen Erasmus+ programının 2021-2027 yılları arasında bütçesinin iki katına çıkarılarak 30 milyar Avro olması planlanmaktadır.⁹⁸ Bu açıdan Erasmus+ programı, Avrupa'nın eğitim, araştırma ve öğrenci, araştırmacı ve gençlerin Birlik içinde ve dışında hareketliliği açısından en önemli programları arasında yer almaktadır.

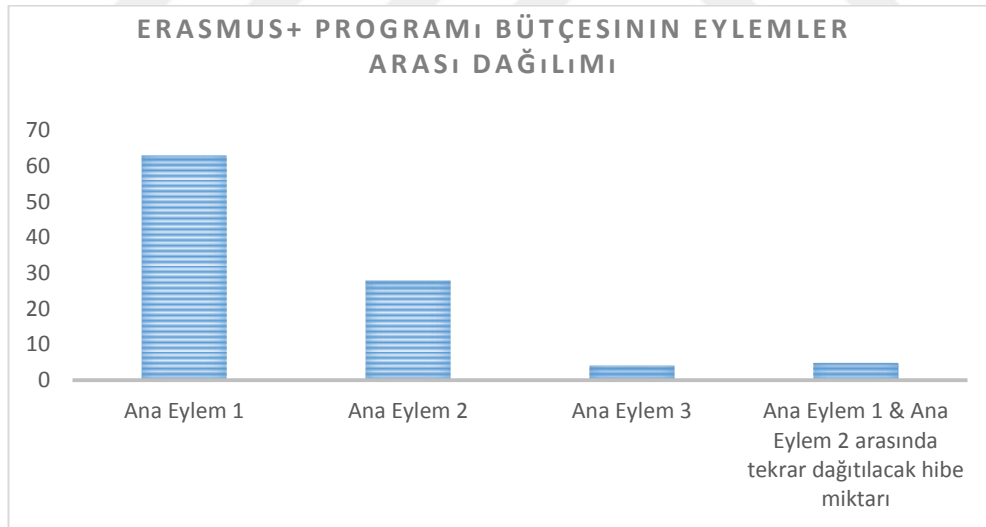
⁹⁸ European Commission - Press release. EU budget: Commission proposes to double funding for Erasmus programme http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3948_en.htm

Program yapısı 3 Ana Eylem ile Jean Monnet ve Spor Özel Eylemleri olarak 5 başlık altında toplanmaktadır. Ana Eylemler altındaki alt programlarda hem ülke spesifik olarak program ülkelerinde bulunan Ulusal Ajanslara hem de merkezi olarak Brüksel’de bulunan Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı’na hibe başvurusunda bulunulabilmektedir.

Programın ana eylemleri kendi aralarında Ana Eylem 1: Bireylerin Öğrenme Hareketliliği, Ana Eylem 2: Yenilik ve İyi Uygulama Değişimi için İşbirliği, Ana Eylem 3: Politika Reformu için Destek olarak ayrılmaktadır. Bu üç eylem öncelikle gençler, öğrenciler ve profesyonellerin Avrupa’da hareketlilik projelerine katılımlarını; farklı sektörlerden kurumların belirli temalar üzerinde işbirliği projeleri geliştirmelerini ve politika reformu için karar alıcılar ile gençlerin bir araya getirilmesini hedeflemektedir.

Program bütçesinin ana eylemler ve ana sektörler arasındaki dağılımları şu şekilde planlanmıştır.

Şekil 5: Erasmus+ Programı Bütçesinin Eylemler Arası Dağılımı

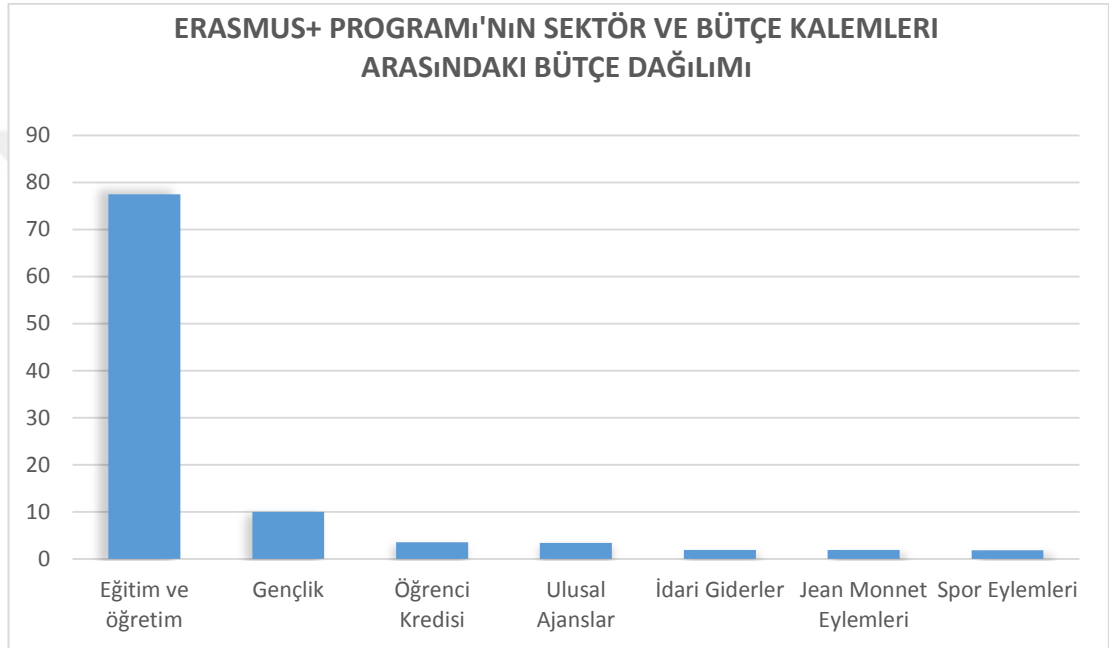

Kaynak: Erasmus+ The EU Programme for Education, Training, Youth and Sport 2014-2020. European Commission. s. 10.

Buna göre programdan en büyük payı hareketlilik projeleri almaktadır. Bunu, Ana eylem 2: iyi uygulamaların değişimi ve stratejik ortaklık projeleri izlemektedir. Politika reformu ise en son sırayı almaktadır. Hareketlilik projelerini içeren Ana Eylem 1 programı kapsamında, yükseköğretimde öğrenci ve personel değişimine

olanak sağlayan Erasmus programı ile gençlik, mesleki eğitim, okul eğitimi ve yetişkin eğitimi sektörlerindeki personel ve gençlerin de hareketliliği desteklendiği için programdan en büyük payı almaktadır. Ancak bu projelerin kapsam ve çıktıları hareketlilik deneyimlerine dayandığı için fikri çıktı veya akademik ürün ortaya çıkarmamaktadırlar. Bu nedenle bu çalışma kapsamına hareketlilik projeleri dâhil edilmemiştir.

Şekil 6: Erasmus+ Programı'nın Sektör ve Bütçe Kalemleri Arasındaki Bütçe Dağılımı

Kaynak: Erasmus+ The EU Programme for Education, Training, Youth and Sport 2014-2020. European Commission. s. 11.

Bütçenin sektörel olarak dağılımı incelendiğinde Erasmus+ programının ana önceliği eğitim ve öğretim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu oranın içerisinde eğitim ve öğretimin tüm sektörleri (yükseköğretim, yetişkin eğitimi, mesleki eğitim ve okul eğitimi) ile hem ana eylem 1 hem de ana eylem 2 projelerine ayrılan bütçe miktarı yer almaktadır. Buna karşın ikinci sırada gençlik programı projelerinin payları görölmektedir. Erasmus+ programının, 2007-2013 döneminde uygulanan Hayat Boyu Öğrenme ve Gençlik Programlarının birleştirilmesi ile oluşturulan bir program olması dolayısıyla gençlik alanında da hareketlilik, işbirliği ve politika reformu için destek projelerine hibe sağlamaktadır. Gençlik alanı eğitim ve öğretim alanlarından

sonra en fazla fon aktarılan alandır ve informal gençlik grupları, gençlik kuruluşları ile sivil toplum kurumlarının faaliyetleri için hibe desteği sunulmaktadır.

Erasmus+ programının yapısı esnek ve birçok alandan projeye açık olarak tasarlanmıştır. Bu, Erasmus+ proje konuları ile her sene yatay ve sektörel olarak belirlenen ve güncellenen program öncelikleri ile gerçekleştirilmektedir. Başvuru sahipleri, genel hibe yapısı çerçevesinde proje detaylarını, faaliyetlerini ve çıktılarını tasarlamakta özgür bırakılmaktadır.

Uygulanmaya başlandığı 2014 yılından bu yana, çalışmanın ana konusu olan girişimcilik Erasmus+ kapsamında her sektör ve ana eylem doğrultusunda desteklenen önemli bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Erasmus+ programını oluşturan 3 Ana Eylem ve sektörler incelendiğinde, girişimcilik temasının yıllık öncelik ve program amaçları açısından program rehberlerinde ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte Erasmus+ programının katılımcılar üzerindeki etkisi açısından da girişimcilik becerilerinin önem arz ettiği görülmektedir. Ana Eylem 1: Bireylerin Öğrenme Hareketliliği projelerine katılan kişiler açısından “girişimcilik ve inisiyatif alma duygusunun gelişmesi” katılımcıların projelerinin bitimi ardından doldurdukları öz değerlendirme formlarında kendilerini değerlendirdikleri bir beceri ve yetkinlik olarak program içerisinde yer almaktadır.

Ayrıca, program kapsamında proje konularının sınıflandırılması için sunulan Erasmus+ konuları arasında “Girişimci Öğrenme – Girişimcilik Eğitimi” ve “Şirketler, Sanayi ve KOBİ’ler (girişimcilik dâhil)” yer almaktadır. Bu da program kapsamında girişimcilik konusunun önemli olduğu sonucunu doğurmaktadır. Bu kapsamda 2014-2018 yılları arasında Erasmus+ programı, bu iki konuya sahip toplam 7820 projeye hibe desteği sağlamıştır.⁹⁹

Erasmus+ programı için 2014-2019 yılları arasında hazırlanan yıllık program rehberi öncelik, hedef ve etkiler değerlendirildiğinde girişimciliğin teşviki ve geliştirilmesi konusunun incelenmesi tablo 14’te verilmektedir.

Buna göre girişimciliğin 2016 ve 2018 yılları hariç tüm program yıllarında, istihdam edilebilirliği geliştirmek ekseninde temel ve çapraz becerilerin geliştirilmesi

⁹⁹ [https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/#search/keyword=&programmes\[0\]=31046216&topics2014\[0\]=31053529&topics2014\[1\]=31047494&activityYears\[0\]=2014&activityYears\[1\]=2015&activityYears\[2\]=2016&activityYears\[3\]=2017&activityYears\[4\]=2018&fundingYears\[0\]=2014&fundingYears\[1\]=2015&fundingYears\[2\]=2016&fundingYears\[3\]=2017&fundingYears\[4\]=2018&matchAllCountries=false](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/#search/keyword=&programmes[0]=31046216&topics2014[0]=31053529&topics2014[1]=31047494&activityYears[0]=2014&activityYears[1]=2015&activityYears[2]=2016&activityYears[3]=2017&activityYears[4]=2018&fundingYears[0]=2014&fundingYears[1]=2015&fundingYears[2]=2016&fundingYears[3]=2017&fundingYears[4]=2018&matchAllCountries=false)

ana program önceliği ile desteklendiği görülmektedir. Program öncelikleri sektör farkı gözetmeksizin tüm programı ve alt eylemlerini kapsayan yatay öncelikleri oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'nin girişimcilik becerilerinin artırılması ve girişimcilik zihniyetinin oluşturulması politika öncelikleri uyumlu olan bu öncelik kapsamında girişimciliği geliştirici projelere hibe desteği sağlanmaktadır.

Bununla birlikte sektörel öncelikler ele alındığında, Erasmus+ programının beş ana sektörünü oluşturan yükseköğretim, okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve gençlik sektörlerinde en fazla gençlik, yükseköğretim ve okul eğitiminde girişimciliğin teşvik edildiği görülmektedir. Yetişkin eğitimi sektöründe girişimciliğin öncelik olarak henüz programda yer almadığı görülmektedir. Yetişkinlerin ve yaşlıların girişimciliğe teşvik edilmesi Avrupa Birliği'nin çeşitli stratejik belgelerinde vurgulanan bir noktadır. Ancak bu konunun Erasmus+ programı ile ele alınmadığı görülmektedir. Bu sonuç ile Erasmus+ programının en çok genç girişimciliğini ve yükseköğretim ile okul eğitimi yoluyla girişimcilik eğitimini desteklediği anlaşılmaktadır.

Girişimcilik teması etkileri açısından da projelere katılan kişiler ve sistem üzerinde beklenen etkiler açısından programda kendine yer bulmaktadır. Bu açıdan en önemli bulgu katılımcıların girişimcilik ve inisiyatif alma duygularının geliştirilmesinin projelerin doğrudan bir etkisi olarak belirlenmesidir. Benzer şekilde sistem düzeyinde de girişimciliğin temel ve çapraz bir beceri olarak geliştirilmesi programın beklenen etkileri arasında yer almaktadır.

Çalışma kapsamında incelenecek proje örnekleri Erasmus+ programı Ana Eylem 2 kapsamında hibe kazanan ve uygulanan projeler arasından seçilmiştir. Programın yapısı ve faaliyet özellikleri bir sonraki bölümde daha detaylı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 14: Erasmus+ Programı Yıllık Program Rehberleri Kapsamında Girişimcilik Önceliği

	2014 ¹⁰⁰	2015 ¹⁰¹	2016 ¹⁰²	2017 ¹⁰³	2018 ¹⁰⁴	2019 ¹⁰⁵
Program Öncelikleri (Yatay Öncelikler)	Tüm eğitim ve öğretim alanlarında girişimcilik, dijital beceriler ve çok dillilik gibi temel ve yatay becerileri geliştirmek	Tüm eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında temel ve çapraz beceriler geliştirmek (girişimcilik, dijital beceriler ve dil becerileri)	Uygulanabilir değil	İlgili ve yüksek kalitede beceri ve yeterliliklerin kazanılması: İstihdam edilebilirliği, sosyo-eğitimsel ve mesleki gelişimi teşvik etmek için temel, çapraz ve yumuşak beceriler, girişimcilik, yabancı dil ve dijital beceriler dahil olmak üzere temel yeterliliklerin kazanılması ve geliştirilmesinde bireylerin desteklenmesi.	Uygulanabilir değil	İstihdam edilebilirliği, sosyo-eğitimsel ve kişisel gelişimin yanı sıra sivil ve sosyal hayata katılımı geliştirmek için temel becerileri ve temel yetkinlikleri kazanma ve geliştirmede bireyleri desteklemek; Hızla değişen bir dünyada, bu aynı zamanda akıllı ekonomik ve sosyal kalkınma için stratejik alanlarda ileriye dönük becerileri ve dil becerilerini, girişimci zihniyetin geliştirilmesini, eleştirel düşünme ve yaratıcılığı içerir.
Program Öncelikleri (Sektörel Öncelikler)						
1. Yüksek Öğretim	Uygulanabilir değil	Yükseköğretim kurumları ve akademi dış ortakları arasında aktif işbirliği geliştirerek müfredatın mevcut ve ortaya çıkan işgücü piyasası ihtiyaçlarına uygun olmasına ve genç neslin girişimcilik gibi enine becerilere sahip olmasına yardım eden faaliyetleri desteklemek	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	1. Beceri boşluklarını ve uyumsuzluklarını aşmak: b) açık ve çevrimiçi, karma, iş temelli, çok disiplinli öğrenmenin daha iyi kullanılması da dâhil olmak üzere, işgücü piyasası ve sosyal ihtiyaçlarla ilgili öğrencilerin öğrenme gereksinimlerini karşılayan müfredatlar tasarlamak ve	Beceri boşluklarını ve uyumsuzluklarını aşmak: c) aktarılabilir, girişimci ve dijital becerilerin kazanılmasını destekleyen faaliyetler;

¹⁰⁰ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide/2014-version_en

¹⁰¹ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/2015-guide-v-3_en.pdf

¹⁰² https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/files/resources/2016-erasmus-plus-programme-guide-v-ii_en.pdf

¹⁰³ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/2017-erasmus-plus-programme-guide-v2_en.pdf

¹⁰⁴ [http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/baskanlik/erasmus-2018-program-rehberi-v2-\(en\).pdf?sfvrsn=0](http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/baskanlik/erasmus-2018-program-rehberi-v2-(en).pdf?sfvrsn=0)

¹⁰⁵ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/erasmus-programme-guide-2019_en

					geliştirmek ve yeni değerlendirme modelleri. Girişimcilik ve disiplinler arası projelerdeki öğrenciler, çıraklar ve işletmeler arasındaki işbirliğini teşvik ederek ve iş dünyası gezilerini kolaylaştırarak, yükseköğrenim kurumları, MEÖ kuruluşları ve işverenleri veya sosyal girişimleri arasındaki gerçek dünya problemleri arasındaki işbirliğini güçlendirmek; 2. Yükseköğretim kurumlarının ve araştırma enstitülerinin yeniliğe katkıda bulunmalarını sağlamak: a) yaratıcılık, girişimci düşünceyi ve uygulamada yenilikçi fikirleri uygulama becerilerini geliştirmek için yaklaşımların etkinliğini geliştirmek, uygulamak ve test etmek; b) ortaklıklar ve disiplinler arası ve disiplinler arası yaklaşımlar dâhil olmak üzere ve yükseköğretim kurumlarının ve araştırma enstitülerinin yerel ve bölgesel ortamlarındaki rollerini güçlendirmek suretiyle eğitim ve araştırmanın karşılıklı olarak pekiştirilmesini sağlamak;	
--	--	--	--	--	---	--

2. Okul Eğitimi	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Beceri ve yeterliliklerin kazanılmasını desteklemek, örneğin: girişimcilik eğitimi teşvik etmek;	Beceri ve temel yeterliliklerin kazanılmasını teşvik etmek, örneğin: girişimcilik eğitimi teşvik etmek;	Uygulanabilir değil
3. Mesleki Eğitim	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Sosyal ortakları, şirketleri ve MEÖ sağlayıcılarını da dâhil ederek, çıraklık tipi eğitime özellikle dikkat ederek iş temelli öğrenmeyi tüm formlarında teşvik etmek, ayrıca inovasyonu ve girişimciliği teşvik etmek.	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil
4. Yetişkin Eğitimi	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil
5. Gençlik	Gençlik alanında girişimcilik, dijital beceriler ve çok dillilik gibi temel ve çapraz becerilerin geliştirilmesi.	Gençler arasında girişimcilik eğitimi ve sosyal girişimciliği teşvik etmek. Gençlik gruplarının topluluklarında tespit ettikleri zorlukların ve sorunların üstesinden gelmek amacıyla girişimci fikirleri uygulamaya geçirmelerini	Gençler arasında girişimcilik eğitimi ve sosyal girişimciliği teşvik etmek. Gençlik gruplarının topluluklarında tespit ettikleri zorlukların ve sorunların üstesinden gelmelerini sağlayacak ulusötesi gençlik girişimleri şeklindeki projelere öncelik	Gençler arasında girişimcilik eğitimi ve sosyal girişimciliği teşvik etmek. Gençlik gruplarının günlük yaşamlarında tespit ettikleri zorlukların ve sorunların üstesinden gelmelerini sağlayacak sosyal girişimler de dâhil olmak üzere ulusötesi gençlik girişimleri	Gençler arasında girişimcilik eğitimi, sosyal girişimciliği ve kar amacı gütmeyen faaliyetleri teşvik etmek. Gençlik gruplarının günlük yaşamlarında tespit ettikleri zorlukların ve sorunların üstesinden gelmelerini sağlayacak sosyal girişimler de dâhil olmak üzere ulus ötesi gençlik girişimleri şeklindeki projelere öncelik	Gençler arasında girişimcilik eğitimi, sosyal girişimciliği ve kar amacı gütmeyen faaliyetleri teşvik etmek. Gençlik gruplarının günlük yaşamlarında tespit ettikleri zorlukların ve sorunların üstesinden gelmelerini sağlayacak sosyal girişimler de dâhil olmak üzere ulus ötesi

		sağlayacak projelere öncelik verilecektir.	verilecektir.	şeklindeki projelere öncelik verilecektir.	verilecektir.	gençlik girişimleri şeklindeki projelere öncelik verilecektir.
Program Sonuçları						
1. Kurumlar seviyesinde	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil
2. Katılımcılar seviyesinde	girişimcilik ve inisiyatif alma duygusunun artması; İstihdam edilebilirlik ve yeni iş yaratma becerilerinin geliştirilmesi (sosyal girişimcilik dâhil)	girişimcilik ve inisiyatif alma duygusunun artması; İstihdam edilebilirlik ve yeni iş yaratma becerilerinin geliştirilmesi (sosyal girişimcilik dâhil)	girişimcilik ve inisiyatif alma duygusunun artması; İstihdam edilebilirlik ve yeni iş yaratma becerilerinin geliştirilmesi (sosyal girişimcilik dâhil)	girişimcilik ve inisiyatif alma duygusunun artması; İstihdam edilebilirlik ve yeni iş yaratma becerilerinin geliştirilmesi (sosyal girişimcilik dâhil)	girişimcilik ve inisiyatif alma duygusunun artması; İstihdam edilebilirlik ve yeni iş yaratma becerilerinin geliştirilmesi (sosyal girişimcilik dâhil)	girişimcilik ve inisiyatif alma duygusunun artması; İstihdam edilebilirlik ve yeni iş yaratma becerilerinin geliştirilmesi (sosyal girişimcilik dâhil)
3. Sistem düzeyinde	Özellikle girişimcilik, dil becerileri ve dijital beceriler gibi temel ve çapraz becerilerin iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi;	Özellikle girişimcilik, dil becerileri ve dijital beceriler gibi temel ve çapraz becerilerin iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi;	Özellikle girişimcilik, sosyal, sivil, kültürlerarası ve dil becerileri, eleştirel düşünme, dijital beceriler ve medya okuryazarlığı gibi temel ve enine çapraz iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi;	Özellikle girişimcilik, sosyal, sivil, kültürlerarası ve dil becerileri, eleştirel düşünme, dijital beceriler ve medya okuryazarlığı gibi temel ve enine çapraz iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi;	Özellikle girişimcilik, sosyal, sivil, kültürlerarası ve dil becerileri, eleştirel düşünme, dijital beceriler ve medya okuryazarlığı gibi temel ve enine çapraz iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi;	Özellikle girişimcilik, sosyal, sivil, kültürlerarası ve dil becerileri, eleştirel düşünme, dijital beceriler ve medya okuryazarlığı gibi temel ve enine çapraz iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi;

Kaynak: Erasmus+ 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 Program Rehberlerinden Derlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ERASMUS+ ANA EYLEM 2: YENİLİK VE İYİ UYGULAMALARIN DEĞİŞİMİ İÇİN İŞBİRLİĞİ PROGRAMI YÜKSEKÖĞRETİM PROJE ÇIKTILARININ GİRİŞİMCİLİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.1. ERASMUS+ ANA EYLEM 2: YENİLİK VE İYİ UYGULAMALARIN DEĞİŞİMİ İÇİN İŞBİRLİĞİ PROGRAMI

Erasmus+ programının üç ana eyleminden birini oluşturan yenilik ve iyi uygulamaların değişimi için işbirliği programı kapsamında, yükseköğretim, okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve gençlik alanlarında bu alanlarda faaliyet gösteren kurumların bir araya gelerek deneyim paylaşımı ya da yenilikçi işbirliği projeleri ortaya çıkarması hedeflenmektedir.

Program, biri ülke merkezli, dördü ise merkezi yönetilen beş alt eyleme ayrılmaktadır. Bunlar: Stratejik Ortaklıklar, Sektörel Beceri Ortaklıkları, Bilgi Ortaklıkları, Yükseköğretim Alanında Kapasite Geliştirme ve Gençlik Alanında Kapasite Geliştirme adlarını almaktadır.¹⁰⁶ Ayrıca yıllık önceliklere göre her sene tekrarlanmayan özel veya yeni eylemler de programa eklenebilmektedir. Buna örnek olarak 2019 ve 2020 yıllarında uygulamaya başlanacak Avrupa Üniversiteleri Ana Eylem 2 programı gösterilebilmektedir.¹⁰⁷

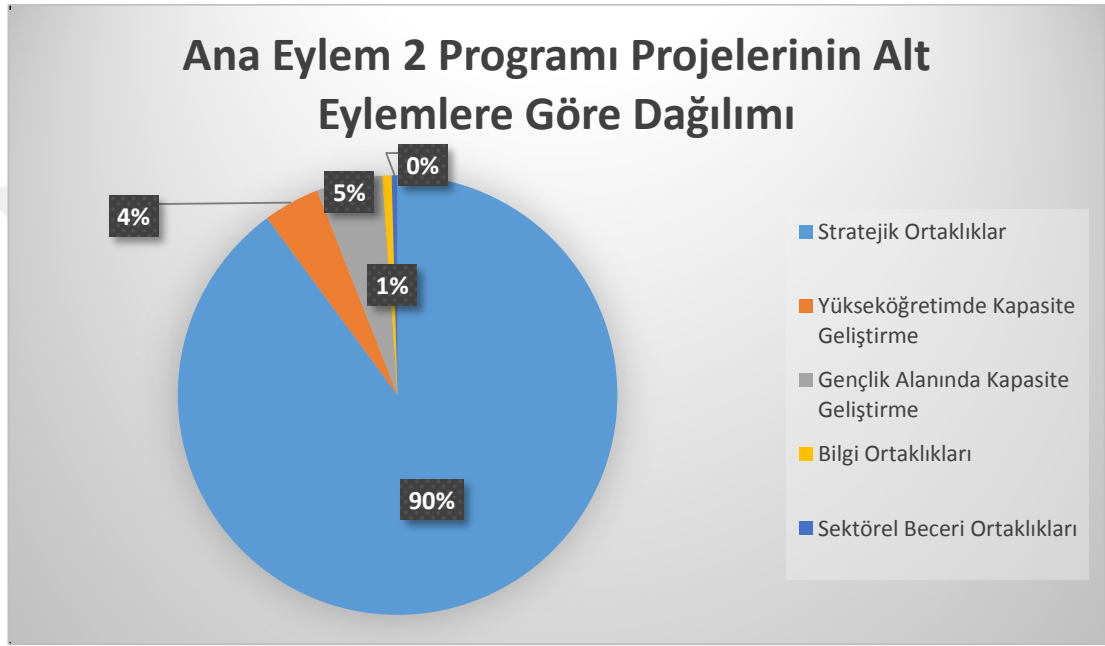
Ülke merkezli Stratejik Ortaklık programı projeleri Ana Eylem 2 içerisinde en fazla bütçe ayrılan ve her program ülkesine ait Ulusal Ajanslar tarafından fonlanması nedeniyle başvuru sahiplerinin başarı şanslarının merkezi eylemlere göre daha fazla olduğu proje tipini temsil etmektedir. 2014-2018 yılları arasında bu beş alt eylem kapsamında fonlanan proje sayıları şekil 7’de yer almaktadır. Buna göre, programın %90’ı ülke merkezli eylemler olan ve her ülkenin ulusal ajansının hibelendirdiği stratejik ortaklık projelerinden oluşmaktadır. Bunu, Balkanlar ve komşu ülkeler ile üçüncü ülkelerde bulunan gençlik kurumları ve yükseköğretim kurumlarının yönetsel kapasitelerini geliştirmelerini hedefleyen gençlik ve yükseköğretim alanında kapasite geliştirme projeleri takip etmektedir. Program kapsamında en az payı bilgi ortaklıkları ve sektörel beceri ortaklıkları projeleri almaktadır. Bunun nedeni olarak

¹⁰⁶ Erasmus+ Programme Guide, European Commission, 2019, s.99.

¹⁰⁷ Erasmus+ Programme Guide, European Commission, 2019, s.125.

bu iki programın oldukça rekabetçi kapsamlı ortaklık yapıları gerektirmesi gösterilebilir. Stratejik Ortaklık programına başvuru koşullarında en az üç program ülkesinden üç kurum yeterli olurken, bilgi ortaklıkları programına katılım için en az altı program ülkesinden hem yüksek öğretim hem de iş dünyasını temsil eden ortaklıkların kurulması gerekmektedir.

Şekil 7: Ana Eylem 2 Programı Projelerinin Alt Eylemlere Göre Dağılımı

Kaynak: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Stratejik Ortaklık programı farklı sektörlerde benzer şekillerde yürütülen bir program olması nedeniyle, birkaç küçük uygulama farklılığı dışında yükseköğretim, okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve gençlik sektörlerinde benzer faaliyet, amaç ve yapılarda uygulanmaktadır. Programın bu yapısı farklı sektörlerde faaliyet gösteren kurumların birden fazla sektörde stratejik ortaklık programı projesi yürütmesini sağlamaktadır.

Her sene değişen yatay ve sektörel önceliklere göre amaçları şekillenen stratejik ortaklık projelerinde ana mantık, Avrupa'da eğitim, öğretim ve gençlik alanlarından birinde faaliyet gösteren kamu kurumu, yükseköğretim kurumu, araştırma kurumu, KOBİ, meslek odaları, STK'lar gibi birçok farklı yapıdaki kurumların belirlenen öncelik ve sorunlara yönelik iyi uygulama değişimi yoluyla

deneyim paylaşımı sağlamak ya da bu sorunlara yönelik yenilikçi çözümler, somut ve tekrar uygulanabilir çıktılar üretmek amacıyla bir araya gelmesini sağlamaktır.

Stratejik Ortaklık projelerinin deneyim paylaşımı ya da yenilikçi yapıları farklı düzeylerde uzmanlıklara sahip kurumların farklı ortaklık yapıları kurmalarına olanak sağlamaktadır. Ancak, yükseköğretim kurumlarının yenilikçilik açısından öncü konumunda olmaları nedeniyle, yükseköğretim alanındaki stratejik ortaklık projelerinin mutlaka yenilikçi bir proje fikri çıktısı üretmesi beklenmektedir.

Türkiye Ulusal Ajansı ve Erasmus+ Program Rehberi fikri çıktılarını “müfredat, pedagojik ve gençlik çalışma materyalleri, açık eğitim kaynakları , BİT araçları, analizleri, çalışmalar, akran öğrenme yöntemleri”¹⁰⁸ gibi somut proje çıktıları olarak tanımlamaktadır. Ortaklık yapısının büyük çoğunluğunun araştırma kurumu ve yükseköğretim kurumu olması beklenen yükseköğretim alanında bu tip akademik çalışmaların proje sonucu olarak üretilmesi ve literatüre kazandırılması oldukça doğal bir beklentidir.

Ancak, stratejik ortaklık projeleri sadece akademik araştırma ve sonuçların ortaya konulduğu ve faaliyetlerin genel halktan uzak bir şekilde yürütüldüğü projeler değildir. Erasmus+ programı stratejik ortaklık projeleri kapsamında hareketlilik programları, yaygınlaştırma faaliyetleri ve açık erişim kaynakları ile proje sonuçlarının mümkün olduğunca çok kişi, kurum ve hedef gruba ulaşmasını hedeflemektedir.

Bu faaliyetler arasında personel ve üniversite öğrencileri için kısa ve uzun dönem değişim programları, sanal ve fiziksel hareketlilik programlarının harmanlanması ile oluşturulan çalışma programları, yaz okulu ve akademisi gibi çeşitli değişim olanakları bulunmaktadır. Bu programlar sayesinde öğrenciler çeşitli akademik ve sosyal faaliyetlere katılım sağlayabilmekte, kısa dönemli eğitim olanakları yakalamakta ve bu fırsatları akademik çalışmalarında kullanmalarına yönelik kredi tanıma şansı yakalamaktadır.

Stratejik Ortaklık projeleri kapsamında çoğaltıcı faaliyet olarak adlandırılan ve proje kapsamında üretilen fikri çıktıların ortaklık dışı paydaşlara yaygınlaştırılması için düzenlenenlenebilecek faaliyetler bulunmaktadır. Proje ortaklığı eğitim, seminer, konferans, çalıştay gibi faaliyetler düzenleyerek proje çıktılarını

¹⁰⁸ Erasmus+ Programme Guide. European Commission. 2019. s.121.

diğer akademik kurumlar, araştırmacılar, öğrenciler, şirketler, politika yapıcılar, kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri ile paylaşabilmektedir. Çoğaltıcı faaliyetler bir yandan proje sonuçlarının yaygınlaştırılmasını sağlarken bir yandan da Erasmus+ programı desteğini daha fazla görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Projelerin daha fazla kişiye ulaştırılmasını sağlayan bir diğer özellik ise projeler kapsamında oluşturulan tüm çıktıların açık erişiminin bir program prensibi olarak desteklenmesidir. Bu özellik sayesinde proje sahipleri proje kapsamında ürettikleri “belge, medya, yazılım veya diğer materyaller gibi her türlü eğitim kaynağı ve araçlarını kamuya açık bir lisans altında kullanama açmayı taahhüt eder. Açık erişim şartı zorunludur ve hibe faydalanıcılarının fikri mülkiyet haklarına halel getirmez.”¹⁰⁹ Bu yönüyle Erasmus+ programı üretilen yenilikçi çıktı ve materyallerin erişim ve kullanım yönünden ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Çalışma kapsamında incelenen projelerin fikri çıktıları da bu prensip kapsamında Erasmus+ Yaygınlaştırma Platformu ve/veya proje websitelerinde erişime açık halde sunulmuştur.

2019 yılında yayınlanan ve Erasmus+ programı için önemli bir değerlendirme aracı olan, Erasmus+ Yükseköğretim Alanında Stratejik Ortaklıklar ve Bilgi Ortaklıklarının yerel, ulusal ve Avrupa düzeyindeki etki analizi raporuna göre, stratejik ortaklık projeleri bireyler, kurumlar ve sistem düzeyinde oldukça olumlu etkiler yaratmıştır. Bu çalışmaya göre, stratejik ortaklık projeleri eğitim ve müfredat açısından sistem düzeyinde değişim ve gelişmelere yol açmıştır. 2014 yılından beri uygulanan Stratejik Ortaklıklar “yükseköğretimde kalite, ilgililik, yenilikçilik ve erişilebilirliği arttırmaktadır.”¹¹⁰ Araştırma sonuçlarına göre stratejik ortaklık projelerinin müfredatın kalitesinin ve geçerliliğinin geliştirildiği düşünülmekte; projelerin yenilikçi eğitim araç ve yaklaşımları ortaya çıkardığı belirtilmekte ve yükseköğretimde girişimcilik ve girişimcilik eğitiminin güçlendirildiği değerlendirilmektedir.¹¹¹ Benzer şekilde, stratejik ortaklık projelerine katılmanın Avrupa’daki yükseköğretim kurumlarının kalite ve kapasitelerinin geliştirilmesi

¹⁰⁹ Erasmus+ Programme Guide. European Commission. 2019. s.269.

¹¹⁰ Study on the impact of Erasmus+ Higher Education Partnerships and Knowledge Alliances at local, national and European levels on key Higher Education policy priorities. European Union. 2019. s.9.

¹¹¹ Study on the impact of Erasmus+ Higher Education Partnerships and Knowledge Alliances at local, national and European levels on key Higher Education policy priorities. European Union. 2019. s.10

açısından oldukça olumlu etkiler doğurduğu görülmektedir. Buna göre stratejik ortaklık projelerine katılan yükseköğretim kurumları uluslararasılaşma açısından olumlu etkilenmekte; uluslararasılaşmanın sürdürülebilirliği sağlanmakta; eğitim ve öğretimde beceri ve uygulamalarda inovasyon yapılmakta ve kurumların stratejik planları ve hedefleri proje sonuçları ile güçlendirilmektedir.¹¹² Son olarak projelerden doğrudan etkilenen kurum personeli ve yükseköğretim öğrencileri için Avrupa Birliği strateji dokümanlarında oldukça vurgulanan bir alan olan girişimcilik zihniyetinin yaratılması ve yaygınlaştırılması hedefine paralel sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre projelere dahil olan öğrencilerin %82'sinin dijital beceriler, girişimcilik, yaratıcılık ve takım çalışması gibi çapraz becerileri proje sonucu artmıştır. Ayrıca projelerin 3'te 1'inin start-up oluşturulması ile sonuçlandığı belirtilmektedir.¹¹³ Bu sonuçların girişimciliğin geliştirilmesi açısından oldukça çarpıcı olduğu görülmektedir.

4.2. GEREKÇELENİRME VE VERİ SETİNİN NİCEL OLARAK İNCELENMESİ

Avrupa Komisyonu tarafından, Erasmus+ programı kapsamında hibelenen projelerin yaygınlaştırılması ve etkilerinin daha fazla kişiye ulaşması için oluşturulan Erasmus+ Yaygınlaştırma Platformu, Erasmus+ programı kapsamında hibelenen tüm projelere yönelik projeyi yürüten kurumlara, proje özetlerine, faaliyetlerine, çıktılarına ve sonuçlarına yönelik detaylı bilgi, belge ve kaynağı barındıran bir veritabanıdır (<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>). Bu özelliği ile araştırmacıların ve proje uygulayıcıların, program kapsamında desteklenen projelerin bilgilerine ulaşmasına, bu alanda yapılabilecek olası araştırmalara ve yeni proje başvurularının hazırlık aşamasında benzer konularda çalışan araştırmacılara alanda yapılmış diğer çalışmalar hakkında bilgi sunarak katkı ve destek sağlamaktadır.

¹¹² Study on the impact of Erasmus+ Higher Education Partnerships and Knowledge Alliances at local, national and European levels on key Higher Education policy priorities. European Union. 2019. s.10-11

¹¹³ Study on the impact of Erasmus+ Higher Education Partnerships and Knowledge Alliances at local, national and European levels on key Higher Education policy priorities. European Union. 2019. s.12.

Ayrıca, Erasmus+ programına katılan ülkelerin ve yüksek öğretim kurumlarının uluslararası projeler kapsamında program performansları hakkında istatistiksel veri sağlamaktadır. Veri tabanı, yükseköğretim, gençlik, okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve spor alanlarında hibelenendirilmiş ve uygulanmış ya da uygulanmakta olan hareketlilik projeleri veya stratejik ortaklık projelerinin istatistiksel bilgilerine ek olarak projeler kapsamında oluşturulan çıktıların metinlerini de bünyesinde barındırmasıyla Erasmus+ programının akademik çalışmalara konu olmasında büyük öneme sahiptir. Çalışma kapsamında, seçilecek projelerin bilgileri ve çıktıları veri tabanından elde edilmiştir.

Erasmus+ programı, uygulamaya girdiği 2014 yılından bu yana yükseköğretim alanında 899 adet Stratejik Ortaklıklar projesine hibe sağlamıştır. Başvuru sahipleri, proje başvurularında projelerini en iyi şekilde açıklayan en az bir en fazla üç konuyu seçmek zorundadır. Erasmus+ programı, eğitim, araştırma, gençlik ve spor alanlarında seçilebilecek 73 adet konu belirlemiştir. Bu seçim, projelerin sınıflandırılmasında bir gösterge olarak kullanılmaktadır. Hibelenendirilen 899 projenin konularına yönelik dağılımları şu şekildedir.

Tablo 15: Stratejik Ortaklık Projelerinin Konularına Göre Dağılımı

No	Konu	Proje Sayısı	Proje toplamına oranı
1	Yeni, yenilikçi müfredat / eğitim yöntemleri / eğitim kurslarının geliştirilmesi	613	24,1%
2	BİT - yeni teknolojiler - dijital yeterlilikler	235	9,2%
3	Açık ve uzaktan öğrenme	168	6,6%
4	Uluslararası işbirliği, uluslararası ilişkiler, kalkınma işbirliği	141	5,5%
5	Girişimci öğrenme - girişimcilik eğitimi	120	4,7%
6	Ortak Ülkelerde Yüksek Öğrenimin Kalitesi ve Uygunluğu	119	4,7%

7	Araştırma ve yenilik	99	3,9%
8	İçerme - eşitlik	76	3,0%
9	Sağlık ve refah	66	2,6%
10	İşletmeler, sanayi ve KOBİ'ler (girişimcilik dâhil)	61	2,4%
11	Kariyer rehberliği / genç işsizliği dâhil işgücü piyasası sorunları	57	2,2%
12	Pedagoji ve didaktik	55	2,2%
13	Yaratıcılık ve kültür	54	2,1%
14	Kültürlerarası / nesiller arası eğitim ve (yaşam boyu) öğrenme,	52	2,0%
15	Kalite Geliştirme Kurumları ve / veya yöntemleri (okul geliştirme dâhil)	49	1,9%
16	Beceri uyumsuzluklarının üstesinden gelme (temel / enine)	49	1,9%
17	Yabancı dil öğretimi ve öğrenimi,	47	1,8%
18	Tanıtım, şeffaflık, sertifikalandırma	41	1,6%
19	Çevre ve iklim değişikliği	39	1,5%
20	Kalite güvencesi	32	1,3%

Kaynak: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Bu dağılıma göre; başvuru sahiplerinin, projelerini en iyi şekilde açıklayan konu olarak en fazla **“Yeni yenilikçi müfredat / eğitim yöntemleri / eğitim kurslarının geliştirilmesi”** konusunu seçtiği görülmektedir. Yükseköğretim alanının üniversiteler ve araştırma kurumlarına odaklanan yapısı nedeniyle bu sonuç şaşırtıcı değildir. Benzer şekilde **bilişim ve iletişim teknolojileri** de en fazla işlenen ikinci konu olarak yükseköğretim alanı için önem arz etmektedir. Erasmus+ Yükseköğretim Alanında Stratejik Ortaklıklar ve Bilgi Ortaklıklarının yerel, ulusal ve Avrupa düzeyindeki etki analizi raporuna göre hibelandirilen projelerin tematik

seçimlerinin birbirleriyle oldukça bağlantılı olduğu ve ysekğretim alanındaki ortak problemlere yönelik tutarlı mler ortaya konduğu belirtilmektedir.¹¹⁴

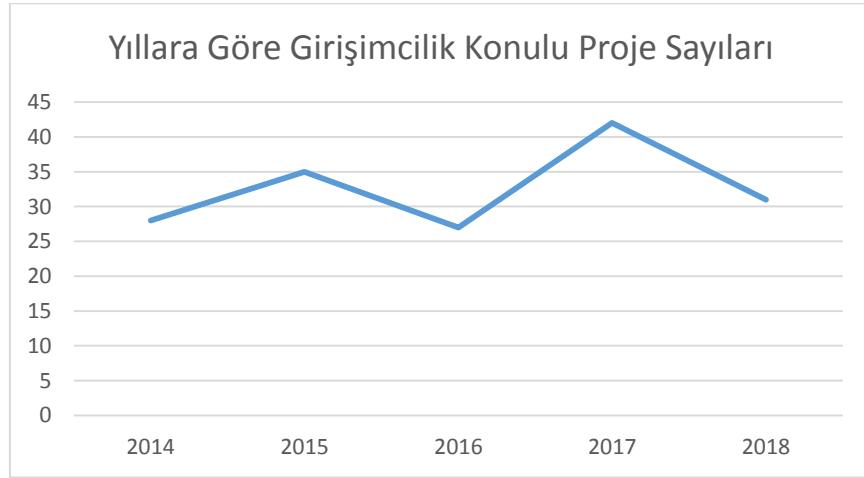
Çalışma konusu dâhilinde yer alan *girişimci öğrenme – girişimcilik eğitimi ve İşletmeler, sanayi ve KOBİ’ler (girişimcilik dâhil)* konuları da bu tematik bağlantı içerisinde projelerin en fazla m ve yenilikçi sonuç ortaya çıkarmak istediği konular arasında yer almıştır. Bu iki konuyu tek veya birlikte işleyen proje sayısı bu 899 proje içerisinde 163’tür. Aynı şekilde 163 proje içerisinde 94 proje *Yeni yenilikçi müfredat / eğitim yöntemleri / eğitim kurslarının geliştirilmesi* konusunu ve 32 proje de *BİT - yeni teknolojiler - dijital yeterlilikler* konusunu da işlemektedir. Bu sonuç analiz raporu sonuçları ile tutarlılık göstermekte ve bir grup konunun birlikte ve popüler olarak ele alındığını göstermektedir.

İstatistikler, girişimcilik ile ilgili konuların Erasmus+ programı stratejik ortaklık projelerinde yüksek düzeyde işlendiğini ve programın en popüler iki konusu olan *Yeni yenilikçi müfredat / eğitim yöntemleri / eğitim kurslarının geliştirilmesi* ve *BİT - yeni teknolojiler - dijital yeterlilikler* konularının da girişimcilik konulu projelerde en fazla seçilen ikinci konu(lar) olarak yer aldığını ortaya koymaktadır.

2014 yılından itibaren girişimcilik konulu projelerin hibelandirilme sayısı incelendiğinde ise aşağıdaki şekil ortaya çıkmaktadır. Yıllar arasındaki değişim Erasmus+ programının yıllara göre değişiklik gösteren yatay ve sektörel öncelikler göz önüne alındığında anlaşılmaktadır. Yatay ncelik olarak girişimcilik gibi çapraz becerilerin geliştirilmesi önceliği programın uygulandığı tüm yıllarda geçerli iken, bazı yıllarda ysekğretim özelinde girişimcilik ana bir öncelik olarak yer almamıştır. Bu husus da hibelandirilen proje sayılarında etken olabilmektedir. Ayrıca Ulusal Ajanslar lke özelinde öncelikler belirleyebilmekte ve diğer ulusal ajanslardan farklı olarak yıllara göre ysekğretimdeki ulusal politika önceliklerine göre belirli konulara yönelebilmektedir.

¹¹⁴ Study on the impact of Erasmus+ Higher Education Partnerships and Knowledge Alliances at local, national and European levels on key Higher Education policy priorities. European Union. 2019. s.63.

Şekil 8: Yıllara Göre Hibelendirilen Girişimcilik Konulu Proje Sayısı

Kaynak: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Avrupa Komisyonu, program kapsamında hibe alan projelerin nihai değerlendirmesi ardından özel olarak başarılı bulunan projelere “başarı öyküsü” ve/veya “iyi uygulama örneği” etiketi vermektedir. Projelerin bu iki etiketi alabilmesi için belirlenen kriterler şu şekildedir:

- **Başarı Öyküsü:** Etkileri, politika oluşturmaya katkıları, yenilikçi sonuçları ya da yaratıcı yaklaşımları nedeniyle insanlara ilham kaynağı olabilecek projeler
- **İyi Uygulama Örneği:** Oldukça iyi yürütülmüş ve diğerlerine ilham kaynağı olabilecek projeler¹¹⁵

Erasmus+ programı yükseköğretim alanında 2014-2018 yılları arasında hibelenen toplam proje sayısı 899’dur. Bu toplam içerisinde Avrupa Komisyonu tarafından “başarı öyküsü” ve/veya “iyi uygulama örneği” olarak etiketlenen proje sayısı 118’dir. Bu etiketi alan projelerin ana konulara göre dağılımları şu şekilde olmuştur.

¹¹⁵ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Tablo 16: Toplam Başarı Öyküsü / İyi Uygulama Örneği Projelerinin Konularına Göre Dağılımı

No	Konu	Proje Sayısı	İyi Uygulama Toplamına Oranı	Aynı konulu toplam proje sayısına oranı
1	Yeni yenilikçi müfredat / eğitim yöntemleri / eğitim kurslarının geliştirilmesi	80	24%	13%
2	BİT - yeni teknolojiler - dijital yeterlilikler	25	8%	11%
3	Açık ve uzaktan öğrenme	16	5%	10%
4	Uluslararası işbirliği, uluslararası ilişkiler, kalkınma işbirliği	22	7%	16%
5	Girişimci öğrenme - girişimcilik eğitimi	19	6%	16%
6	Ortak Ülkelerde Yüksek Öğrenimin Kalitesi ve Uygunluğu	20	6%	17%
7	Araştırma ve yenilik	8	2%	8%
8	İçerme - eşitlik	2	1%	3%
9	Sağlık ve refah	11	3%	17%
10	İşletmeler, sanayi ve KOBİ'ler (girişimcilik dâhil)	9	3%	15%
11	Kariyer rehberliği / genç işsizliği dâhil işgücü piyasası sorunları	10	3%	18%
12	Pedagoji ve didaktik	7	2%	13%
13	Yaratıcılık ve kültür	12	4%	22%
14	Kültürlerarası / nesiller arası eğitim ve (yaşam boyu) öğrenme,	4	1%	8%
15	Kalite Geliştirme Kurumları ve / veya	4	1%	8%

	yöntemleri (okul geliştirme dâhil)			
16	Beceri uyumsuzluklarının üstesinden gelme (temel / enine)	5	2%	10%
17	Yabancı dil öğretimi ve öğrenimi,	10	3%	21%
18	Tanıma, şeffaflık, sertifikalandırma	8	2%	20%
19	Çevre ve iklim değişikliği	8	2%	21%
20	Kalite güvencesi	5	2%	16%

Kaynak: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Avrupa komisyonun başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği olarak seçtiği 118 adet projenin konu dağılımlarının, hibelenen toplam 899 projenin konu dağılımıyla örtüştüğü görülmektedir.

Bununla birlikte, 2014-2018 yılları arasında girişimcilik alanında AB desteği almış 163 adet projede, projeyi en iyi açıklayan konu olarak Girişimcilik Eğitimi 120;

İşletmeler, endüstri ve KOBİ'ler (Girişimcilik dâhil) 61 kez seçilmiştir. Bu projelerden Avrupa Komisyonu tarafından “başarı öyküsü” ve/veya “iyi uygulama örneği” olarak etiketlediği 26 projede ise, Girişimcilik Eğitimi 19; İşletmeler, endüstri ve KOBİ'ler (Girişimcilik dâhil) 9 kez seçilmiştir. 26 projeden 2'si her iki konuyu da seçmiştir.

Tablo 17: Toplam Girişimcilik Konulu Projeler ile Başarı Öyküsü/İyi Uygulama Örneği Seçilen Projelerin Konu Dağılımı Açısından Karşılaştırılması

163 proje içerisinde seçilen konu açısından	Konu Dağılımı	Oran
Girişimci öğrenme - girişimcilik eğitimi	120	73,6%
İşletmeler, sanayi ve KOBİ'ler (girişimcilik dâhil)	61	37,4%
Toplam	181	
“Başarı Öyküsü” ve/veya İyi Uygulama Örneği” olarak seçilen 26 proje içerisinde konu açısından	Konu Dağılımı	Oran
Girişimci öğrenme - girişimcilik eğitimi	19	73,1%
İşletmeler, sanayi ve KOBİ'ler (girişimcilik dâhil)	9	34,6%

Toplam	28	
--------	----	--

Kaynak: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Avrupa komisyonun başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği olarak seçtiği 26 adet projenin konu dağılımlarının, hibelenen toplam 163 projenin konu dağılımıyla örtüştüğü görülmektedir.

“Başarı öyküsü” ve/veya “iyi uygulama örneği” etiketi alan proje sayısının toplam proje sayısı içindeki oranı %13’tür. Hibelenen girişimcilik konulu toplam proje sayısı içinde “başarı öyküsü” ve/veya “iyi uygulama örneği” olarak seçilen projelerin oranı ise %16’dır. Ortaya çıkan bu örtüşme, Avrupa Komisyonu tarafından seçilmiş 26 projenin, tüm projelerin nicel ve nitel özelliklerini yansıttığı kabulünde kullanılabilir.

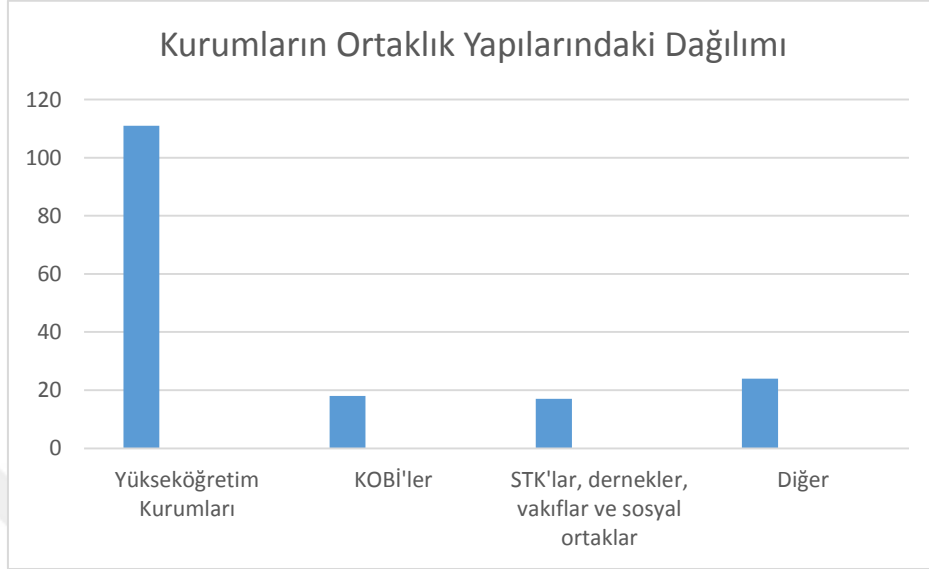
Bu nedenlerden ötürü, çalışma kapsamında, Erasmus+ Programı’nın yükseköğretim alanı özelinde Ana Eylem 2: Yenilik ve İyi Uygulamaların Değişimi için İşbirliği Programı’nın Stratejik Ortaklıklar alt programı dâhilinde, ana konuları “girişimcilik”, “girişimciliğin desteklenmesi”, “girişimcilik eğitimi” olan, 2014-2018 yılları arasında yürütülmüş ve Avrupa Komisyonu tarafından “başarı öyküsü” ve/veya “iyi uygulama örneği” seçilmiş 26 proje incelenmek üzere seçilmiştir.

Projelerin yapıları incelendiğinde 26 projeden 23 tanesinin AB üyesi ülkelerden kurumlar tarafından koordine edilirken, 3 tanesinin ise AB üyesi olmayan Erasmus+ programı üyesi ülkeler olan Türkiye (2, Yaşar Üniversitesi ve 1, Bursa Teknik Üniversitesi) ve İzlanda (1) kurumları tarafından koordine edildiği görülmektedir.

2014-2018 yılları arasında girişimcilik konulu hibelenen toplam 163 projeye 43.542.935,46 Avro hibe sağlanırken, başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği seçilen projelere ise toplam 6.346.463,00 Avro hibe desteği sunulmuştur. Bu 26 projede, 16 ayrı ülkeden toplam 170 kurum stratejik ortaklık çalışmaları yürütmüştür. Ortaklık yapıları açısından incelendiğinde, ortakların büyük bir çoğunluğunu yükseköğretim kurumlarının oluşturduğu görülmektedir. Bunun dışında KOBİ, STK’lar, Avrupa çapında faaliyet gösteren ağlar, tekno-park, bilim parkı, kuluçka merkezleri ve meslek odaları gibi diğer paydaşların ortaklıklarda proje ortağı

olarak yer aldığı görülmektedir. Ortaklıklarda kurumsal yapılara göre dağılım aşağıda belirtilmektedir.

Şekil 9: Kurumların Ortaklık Yapılarındaki Dağılımı

Kaynak: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Ortaklık yapısı açısından projelerin genelinde yükseköğretim kurumlarının büyük paya sahip olduğu ve iş dünyasından ortakların katılımlarının sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, sadece girişimcilik alanındaki projelere özgü değil yükseköğretim alanındaki tüm stratejik ortaklıklar programı için de geçerlidir.¹¹⁶ Bu açıdan stratejik ortaklıkların üniversite-iş dünyası işbirliğinin geliştirilmesi noktasında eksiklikleri olduğu ve ileriki programlarda söz konusu alana yönelik önlem ve tedbirlerin alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

Projelerin koordinatör kurumlarının ülkelerine göre sınıflandırılmasında Almanya, Hırvatistan ve İspanya 3'er proje ile Danimarka, Litvanya, Polonya ve Türkiye 2'şer proje ile temsil edilmektedir.

Erasmus+ proje sonuçlarının yaygınlaştırılması platformu verilerinden derlenen tablo 18'de, ülkelere göre toplam stratejik ortaklık sayısı, ülkelere göre toplam başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği stratejik ortaklık sayısı, ülkelere göre girişimcilik konulu toplam stratejik ortaklık sayısı ve ülkelere göre girişimcilik konulu başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği stratejik ortaklık sayısı

¹¹⁶ Analiz raporu sayfa 10

karşılaştırılmaktadır. Kırmızı renk ile gösterilen üç ülkenin hem toplam stratejik ortaklık projeleri hem de girişimcilik özelindeki stratejik ortaklık projelerinde başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği projesi bulunmamaktadır. Sarı renk ile gösterilen yedi ülke toplam stratejik ortaklık projeleri içerisinde en fazla başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği oranına sahiptir. Yeşil renk ile gösterilen on bir ülkenin ise toplam stratejik ortaklık projelerine oranla yüksek miktarda girişimcilik alanında stratejik ortaklık projesi bulunmaktadır. Mavi renk ile gösterilen dokuz ülkenin ise girişimcilik alanındaki stratejik ortaklık projelerinden yüksek oranda proje başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği olarak seçilmiştir.

Tablo 18: Ülkelerin Stratejik Ortaklık Programı Performansları

Ülkelere Göre Toplam Stratejik Ortaklık Sayısı			Ülkelere Göre Toplam Başarı Öyküsü ve/veya İyi Uygulama Örneği Stratejik Ortaklık Sayısı				Ülkelere Göre Girişimcilik Konulu Toplam Stratejik Ortaklık Sayısı			Ülkelere Göre Girişimcilik Konulu Başarı Öyküsü ve/veya İyi Uygulama Örneği Stratejik Ortaklık Sayısı		
Ülke	Hibe miktarı	Topla m proje sayısı	Ülke	Hibe miktarı	Topla m proje sayısı	Ora n	Ülke	Topla m proje sayısı	Ora n	Ülke	Topla m proje sayısı	Ora n
Avusturya	4751606,65	18	Avusturya	1.560.229,15	6	33%	Avusturya	2	11%	Avusturya	1	50%
Belçika	6292355,11	24	Belçika	598.310,03	3	13%	Belçika	1	4%	Belçika	0	0%
Bulgaristan	2642182,49	12	Bulgaristan	507.539,75	2	17%	Bulgaristan	4	33%	Bulgaristan	1	25%
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	2029278,21	9	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	210.930,00	1	11%	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	4	44%	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	0	0%
Çekya	5490783,46	23	Çekya	0,00	0	0%	Çekya	3	13%	Çekya	0	0%
Almanya	26014029,35	76	Almanya	2.496.090,00	8	11%	Almanya	17	22%	Almanya	3	18%
Danimarka	6286326,44	19	Danimarka	1.360.853,49	4	21%	Danimarka	6	32%	Danimarka	2	33%
Estonya	4298063,64	19	Estonya	287.375,27	1	5%	Estonya	2	11%	Estonya	0	0%
Yunanistan	4840170,05	22	Yunanistan	0,00	0	0%	Yunanistan	0	0	Yunanistan	0	0%
İspanya	18034450,06	78	İspanya	2.033.779,18	9	12%	İspanya	13	17%	İspanya	3	23%
Finlandiya	3586921	12	Finlandiya	451.308,00	2	17%	Finlandiya	1	8%	Finlandiya	0	0%
Fransa	18069224,41	56	Fransa	2.938.288,71	9	16%	Fransa	5	9%	Fransa	1	20%
Hırvatistan	2235537,17	10	Hırvatistan	823.179,17	4	40%	Hırvatistan	4	40%	Hırvatistan	3	75%
Macaristan	5009844	17	Macaristan	658.547,00	2	12%	Macaristan	8	47%	Macaristan	1	13%
İrlanda	2263662,75	8	İrlanda	514.339,25	2	25%	İrlanda	2	25%	İrlanda	1	50%
İzlanda	2713746	13	İzlanda	376.556,00	2	15%	İzlanda	3	23%	İzlanda	1	33%
İtalya	17305656,6	48	İtalya	1.006.991,24	3	6%	İtalya	8	17%	İtalya	1	13%
Lihtenştayn	3596041,57	14	Lihtenştayn	590.349,00	2	14%	Lihtenştayn	0	0%	Lihtenştayn	0	0%
Litvanya	3446368	14	Litvanya	1.387.703,00	6	43%	Litvanya	4	29%	Litvanya	2	50%
Lüksemburg	2272027	10	Lüksemburg	151.799,00	1	10%	Lüksemburg	0	0%	Lüksemburg	0	0%
Letonya	2197256	12	Letonya	362.357,00	3	25%	Letonya	5	42%	Letonya	1	20%

Makedonya	2309873,88	12	Makedonya	0,00	0	0%	Makedonya	4	33%	Makedonya	0	0%
Malta	2851096,93	9	Malta	696.853,10	2	22%	Malta	3	33%	Malta	0	0%
Hollanda	13758506,47	38	Hollanda	3.390.086,06	10	26%	Hollanda	3	8%	Hollanda	0	0%
Norveç	6780798,31	23	Norveç	476.099,04	2	9%	Norveç	5	22%	Norveç	0	0%
Polonya	16419035,59	65	Polonya	1.352.457,13	7	11%	Polonya	13	20%	Polonya	2	15%
Portekiz	5760329,06	19	Portekiz	502.150,95	2	11%	Portekiz	4	21%	Portekiz	0	0%
Romanya	7349152,99	34	Romanya	1.019.669,55	5	15%	Romanya	7	21%	Romanya	0	0%
Sırbistan	234402	2	Sırbistan	0,00	0	0%	Sırbistan	1	50%	Sırbistan	0	0%
İsveç	8715461,84	31	İsveç	154.163,00	1	3%	İsveç	6	19%	İsveç	0	0%
Slovenya	2244654,11	11	Slovenya	372.149,11	2	18%	Slovenya	0	0%	Slovenya	0	0%
Slovakya	3843135,32	15	Slovakya	674.819,75	3	20%	Slovakya	3	20%	Slovakya	1	33%
Türkiye	10942282,66	52	Türkiye	2.177.057,96	12	23%	Türkiye	8	15%	Türkiye	2	25%
Birleşik Krallık	22219097,31	74	Birleşik Krallık	500.664,75	2	3%	Birleşik Krallık	14	19%	Birleşik Krallık	0	0%
TOPLAM	246.803.356,43	899	TOPLAM	29.632.694,64	118		TOPLAM	163		TOPLAM	26	

Kaynak:

<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

Stratejik Ortaklık programında, Erasmus+ program ülkelerinin performansları incelendiğinde, koordinatörlüklerine göre en fazla projeye sahip ülkeler İspanya (78), Almanya (76), Birleşik Krallık (74), Polonya (65), Fransa (56), Türkiye (52) ve İtalya'dır (48). En fazla stratejik ortaklık projesini koordine eden ülkelerin çoğunluğunun Batı Avrupa ülkeleri olduğu, yeni AB üyelerinden sadece Polonya'nın ve AB üyesi olmayan program ülkelerinden sadece Türkiye'nin programda yüksek oranda temsil edildiği görülmektedir.

Program ülkelerinin başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği seçilen projelerdeki koordinatörlükleri incelendiğinde, Türkiye en fazla iyi uygulama örneği seçilen projeye sahip ülke olarak karşımıza çıkmaktadır(12) Onu, Hollanda (10), Fransa (9), İspanya (9), Almanya (8) takip etmektedir. Stratejik Ortaklıklarda oldukça fazla sayıda koordinatörlük ile temsil edilen Birleşik Krallık (2) ve İtalya'nın (3) ise iyi uygulama örneği proje sayısı oldukça düşüktür. Bununla birlikte oldukça az sayıda koordinatörlük alabilen Avusturya, Danimarka, Hırvatistan, İrlanda, Letonya, Litvanya, Malta ve Slovakya gibi ülkelerin başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği ortaya çıkarma açısından daha başarılı olduğu görülmektedir.

Toplam koordinatörlük sayılarına oranla girişimcilik alanında en etkin proje üreten ülkeler ise Bulgaristan, Danimarka, Hırvatistan, Letonya, Macaristan, Malta'dır. Girişimcilik alanında başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği seçilen projelerin ülkelere göre dağılımına bakıldığında girişimcilik konusunda fazla sayıda proje sahibi ülkelerin çoğunluğunun aynı zamanda başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği seçilen projelerde de aktif olduğu ortaya çıkmaktadır. En fazla iyi uygulama örneğine sahip ülkeler arasında Avusturya, Bulgaristan, Danimarka, Hırvatistan, İrlanda, İspanya, İzlanda, Letonya, Litvanya, Slovakya ve Türkiye yer almaktadır. Genel olarak, stratejik ortaklık programında fazla sayıda proje ile temsil edilmeyen ülkelerin uygulama açısından daha başarılı olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte programda en fazla proje ve bütçe ile temsil edilen ülkelere biri olan Birleşik Krallık'ın toplam başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği sayısının oldukça az olması, yükseköğretim alanında oldukça ön planda olan bu ülkenin Erasmus+ programını iyi yönetme açısından etkin olmadığı sonucunu göstermektedir. Buna karşın toplam proje ve bütçe oranı oldukça düşük olan Orta

Avrupa ve Baltık ülkeleri ile aday ülkeleri temsilen Türkiye'nin alınan fon ve etkinlik açısından Batı Avrupa ülkelerine göre daha başarılı oldukları görülmektedir.

4.3. BAŞARI ÖYKÜSÜ VE/VEYA İYİ UYGULAMA ÖRNEĞİ PROJELERİN ÇIKTILARININ İNCELENMESİ

Başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği olarak seçilen 26 projenin fikri çıktıları, proje çıktılarının nitelikleri açısından, proje çıktılarının hedef grupları açısından, proje çıktıları ile proje öncelikleri arasındaki bağ açısından ve proje çıktılarının erişilebilirlikleri ve etkileri açısından incelenmektedir.

4.3.1. Proje Çıktılarının Nitelikleri Açısından İncelenmesi

İnceleme konusu olan projelerin çıktılarının, Erasmus+ programı rehberinde belirtilen ve Ana Eylem 2: Stratejik Ortaklık projelerin üretilebilecek fikri çıktı tanımı ile paralel bir şekilde girişimcilik eğitime veya üniversite-iş dünyası arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine yönelik şu alt başlıklarda kümelendirilmesi mümkündür:

4.3.1.1. Çeşitli analizler: eğitim ihtiyaçları analizleri, KOBİ/iş dünyasının ihtiyaçlarına yönelik analizler, beceri ve yetkinliklere yönelik mevcut durum analizleri, beceri ve yetkinliklere yönelik fark analizleri

Bu çalışmaların temel amaçları; projeler kapsamında geliştirilecek fikri çıktılar için ön çalışma yapmak ve çeşitli hedef gruplarına göre proje kapsamında giderilmesi beklenen ihtiyaçların veya eksikliklerin tanımlanmasıdır. Projeler kapsamında geliştirilen bu analizler oluşturulacak yeni ders, müfredat, eğitim programı gibi içeriklerin tasarlanmasında dayanak olarak kullanılmıştır. Bu analizler ayrıca farklı Avrupa ülkelerinde (1) girişimcilik eğitimi, (2) iş dünyasının beklentileri ile mezunların beceri ve yetkinlikleri ve (3) iş dünyasının beklentileri ile eğitim müfredatları arasındaki farklılıkları ve uyumsuzlukları ortaya koymuştur. Bu kapsamda 26 projeden 9 tanesi spesifik olarak bir çalışma paketini bu nitelikte bir

analiz çalışmasına ayırmıştır. Yapılan analizler bazı projelerde öğrencilerin beceri ve yetkinlik ihtiyaçlarına yönelirken bazı projelerde ise KOBİ/iş dünyasının girişimcilik açısından eğitim ve ihtiyaç analizi şeklinde tasarlanmıştır.

Mühendislik, güzel sanatlar ve mimarlık gibi farklı disiplinlerde eğitim alan öğrencilere yönelik “Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi” adlı yeni bir ders geliştirmeyi hedefleyen ***Developing Entrepreneurship and Innovation Management Minor Programmes in European Research Area (ENOVA)*** isimli projede, girişimcilik ve inovasyon yönetimi müfredatlarının ihtiyaç ve beklentileri iş dünyası ve akademi bakış açısından incelenmiştir. Bu doğrultuda iki anket tasarlanmıştır. Hazırlanan fark raporunda, iki farklı hedef grubunun anket çalışmasına dâhil edilmesi nedeni olarak en ilgili konuların ve teorik açıdan en çok kabul gören bilginin müfredata eklenebilmesinin sağlanması belirtilmiştir. Ayrıca, akademi ile iş dünyası temsillerinin perspektiflerinin karşılaştırılmasının farklılıkları ve boşlukları tanımlama için önemli olduğu eklenmiştir.¹¹⁷

Analiz sonucunda, anket konuları arasında yer alan, “kurum içi girişimcilik ve kurumsal girişimcilik” konusunun önemi konusunda akademi ve iş dünyası arasında fikir birliği bulunurken, “bireysel girişimcilik ve start-up” ile “inovasyon ve yeni ürün geliştirme” perspektifleri arasında farklılıklar olduğu belirtilmekte ve müfredat geliştirmede hem akademinin hem de iş dünyasının görüşlerinin dikkate alınması önerilmektedir.¹¹⁸

İki sektör arasındaki algı benzerlikleri ve farklılıklarının analiz edilmesi, proje kapsamında bir sonraki aşamada geliştirilen girişimcilik ve inovasyon ders müfredatının öncelikleri, vurgu alanları ve öğrenme çıktıları açısından fayda sağlamaktadır. Ayrıca, hem akademik hem de girişimci bakış açısıyla bu konuda geliştirilecek eğitim içeriklerinin farklı perspektiflerin harmanlanması ile oluşturulmasına olanak sağlamıştır.

Benzer şekilde, ***Metoda Akceleracji Rozwoju Kompetencji Przekrojowych W Procesie Kształcenia Praktycznego Studentów / The Acceleration Method Of Development Of Transversal Competences in The Students' Practical Training***

¹¹⁷ GAP Analysis Report. s.1 <https://enova.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2017/10/Intellectual-Output-1.pdf>

¹¹⁸ GAP Analysis Report. s.11 <https://enova.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2017/10/Intellectual-Output-1.pdf>

Process isimli projede temel amaç işverenlerin genç çalışanlarda eksikliğini veya yetersizliğini belirttiği girişimcilik, yaratıcılık, iletişim ve takım çalışması gibi çapraz becerin geliştirilmesini destekleyen yenilikçi bir pratik eğitim yöntemi geliştirmek ve uygulamak olarak belirlenmiştir. Bu amaca yönelik yürütülen KOBİ'lere ve yükseköğretim kurumlarına yönelik ihtiyaç analizi girişimcilerin üniversite mezunlarının çapraz becerileri hakkındaki görüşlerini içermektedir. Bu kapsamda en fazla talep edilen çapraz becerilerin tanımlanması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.¹¹⁹ Çalışma sonuçlarına göre, en önemli çapraz beceri girişimcilik olarak tanımlanmıştır. Bu beceri hem en fazla ihtiyaç duyulan hem de en fazla sistematik olarak kullanılan beceri olarak belirlenmiştir.¹²⁰ Bu çalışma, proje kapsamında geliştirilen eğitim metodunun temelini oluşturmaktadır. Metot kapsamında çapraz becerilerin geliştirilmesine yönelik ne gibi eğitimlerin uygulanması gerektiği belirlenmektedir. Bunun belirlenmesi için de iş dünyası ile çapraz becerilere yönelik ihtiyaç analizi yapılmakta, daha sonra çapraz becerileri geliştirecek çeşitli eğitim metotları analiz sonuçlarına göre bir matriste sıralanmaktadır.

Girişimcilik eğitimi alanı ile doğrudan ilgili olan bu iki projeye ek olarak, farklı bir disiplinde girişimcilik becerilerinin ilgililiği ve gerekliliğine yönelik analiz bulgularına sahip bir proje de **Purchasing Education and Research for European Competence Transfer**'dir. Satın alma ve tedarik zinciri yönetimi konusunda lisans ve yüksek lisans seviyelerinde Avrupa müfredatı geliştirme hedefine sahip projede satın alma ve tedarik zincirinde çalışacak kişilerin sahip olması gereken beceri ve yetkinliklere yönelik şirketlerin satın alma birimlerinde görevli uzmanlar ile 46 adet görüşme ve 500'den fazla firma ile anket çalışması yapılmıştır.¹²¹

Araştırma sonuçları girişimcilik açısından önemli bulgular ortaya koymaktadır. Buna göre, firma yetkilileri güncel eğitim programlarının öğrencilere bu sektörde başarılı olabilmeleri için gerekli becerileri kazandırmamaktadır. Daha

¹¹⁹ Report on The Analysis Of Demand For Transversal Skillsamong Entrepreneurs. s.6. http://www.epf.um.si/fileadmin/user_upload/O_fakulteti/Instituti/Projekti_Instituta_za_razvoj_managementa/Report-O2-EN.pdf

¹²⁰ Report on The Analysis Of Demand For Transversal Skillsamong Entrepreneurs. s.23. http://www.epf.um.si/fileadmin/user_upload/O_fakulteti/Instituti/Projekti_Instituta_za_razvoj_managementa/Report-O2-EN.pdf

¹²¹ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-1-DE01-KA203-002174>

girişimci ve yaratıcı liderleri yaratacak nitelikte bir müfredatı ihtiyaç bulunmaktadır.¹²² Ayrıca, uzmanlar ile yapılan görüşmelerde girişimci becerilerin tanınması aşamasında yetkililerin girişimcilik ile kurum içi girişimcilik arasındaki farklılığa dikkat çektiği vurgulanmaktadır. Buna göre, işverenler kurumların gelişimine katkı sağlayacak ve kurum içi girişimciliği teşvik edecek çalışanlar istemekte ancak onların yeni işler kurmalarına pek sıcak bakmamaktadır. Girişimci becerilerin ayrıca sorunlara çözümler bulma ve inovatif olma gibi beceriler ile de tanımlandığı görülmektedir.¹²³ Çalışma, girişimci becerilerin oldukça geniş bir tayfta farklı disiplinlerde eğitim alan öğrenciler için çalışma hayatında ihtiyaç duyacakları çapraz bir beceri olarak karşımıza çıktığını göstermektedir.

4.3.1.2. Müfredat oluşturma: girişimcilik konusunda yeni bir ders müfredatı oluşturma, belirli bir çalışma programı kapsamında girişimciliğin yeni bir modül içerisine entegre edilmesi, yeni bir yüksek lisans programı müfredatı oluşturma, kitlesel açık çevrim içi kurslar tasarlama, e-öğrenme ile girişimcilik konulu kurslar tanımlama, yaz okulu niteliğinde uluslararası kısa dönemli programlar tanımlama, girişimcilik ile ilgili staj programı tasarlama, yeni müfredat veya modüle yönelik ders materyallerinin oluşturulması

Çalışma dâhilindeki projelerin büyük bir çoğunluğu girişimcilik konulu ve/veya içerisinde girişimcilik konusunun yer aldığı yeni bir müfredat tasarlama amacı taşımaktadır. 26 projeden 19 tanesi girişimci öğrenme- girişimcilik eğitimi konusunu projelerini en iyi açıklayan konulardan biri olarak seçmiştir. Bu noktada, tasarlanan müfredatın hangi akademik disipline yönelik olduğu ve başlıca bir ders olarak mı yoksa bir dersin bölümü olarak mı tasarlandığı önem arz etmektedir.

Çalışma dâhilindeki projelerde yükseköğretim kurumlarının işletme fakülte ve bölümlerine yönelik tasarlanan girişimcilik konulu müfredat sayısı 8'dir. Bu

¹²²Exploring the Purchasing and Supply Management Skills Concept White Paper. s. 61. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/f10ed452-c480-4dc7-90e1-2956ced08bd2/PERFECT%20IO1%20White%20Paper%20final.pdf>

¹²³ Exploring the Purchasing and Supply Management Skills Concept White Paper. s. 64. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/f10ed452-c480-4dc7-90e1-2956ced08bd2/PERFECT%20IO1%20White%20Paper%20final.pdf>

programların tümü girişimcilik ve inovasyona yönelik yeni bir lisans veya yüksek lisans düzeyinde ders veya çevrimiçi öğrenme modülü tasarlamıştır.

Online olarak tasarlanan doğrudan girişimcilik temalı yeni ders modüllerine örnek olarak ***Social Entrepreneurship for Local Change*** isimli proje verilebilir. Bu stratejik ortaklığın amacı, 15 ECTS'ye kadar sosyal girişimcilik konulu bir ders modülü geliştirmektir. Proje, ekonomi, işletme, coğrafya, tarım, bölgesel kalkınma, kentsel / peyzaj planlama alanlarında eğitimciler, öğrenciler ve genç profesyonellerin disiplinler arası bir hedef kitlesine yönelik hazırlanmıştır.¹²⁴ Tasarlanan modül on adet 90 dakikalık derslerden oluşur. Derslerin okuma listeleri, işbirlikçi grup çalışmaları ve diğer öğrenme araçları da bulunmaktadır. Ders ile öğrencilerin kendi start-uplarını kurabilmeleri için gerekli temel bilgileri almaları amaçlanmaktadır. Müfredat konuları arasında; sorunları ve amaçları belirleme, fikir tasarımı, iş modeli tasarımı bulunurken, öğrencilerin bu konuları pratiğe dökmelerini sağlayacak grup çalışmaları da yapılmaktadır. Dersi sadece çevrimiçi olarak alan öğrenciler 5 AKTS, hem çevrim için dersi alıp hem de proje kapsamında düzenlenen öğrenci hareketliliğine katılan öğrenciler ise 7 AKTS kredi alabilmektedir.¹²⁵

Sosyal girişimcilik konulu bu e-modül hem farklı disiplinlere açık olması, hem çevrim içi niteliği ile daha geniş kitlelere ulaşabilmesi ve teorik ve pratik bilgileri harmanlaması ile yenilikçi bir eğitim müfredatı sunmaktadır.

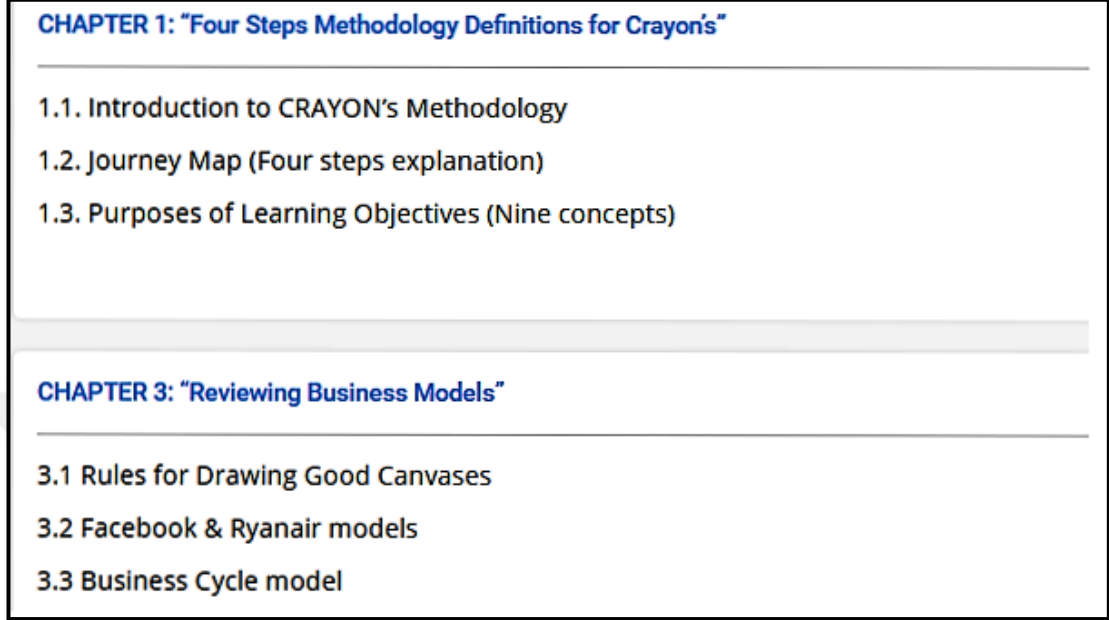
Ana konusu doğrudan girişimcilik olan ***Creativity in Action to Promote Young Entrepreneurship*** adlı projede yükseköğretim öğrencilerinin ve yeni mezunların sosyal girişimcilik, yaratıcılık, inovasyon ve diğer sosyal becerilerinin geliştirilmesi hedefine yönelik fikri çıktılardan birini 10 saatlik kitlesel açık çevrim içi kurs oluşturmaktadır. Kurs kapsamında katılımcılar iş fikrinin tasarlanması, geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında kendi kendilerine öğrenme süreci ile eğitilmektedir. Tüm katılımcıların erişimine açık ve ücretsiz olan kurs kapsamında ekli görselde belirtildiği şekilde 4 ana bölüm kapsamında girişimcilik eğitimi sağlanmaktadır. Bölümler okuma materyalleri ve videolar ile

¹²⁴ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-1-DE01-KA203-002161>

¹²⁵ https://localchangewiki.hfwu.de/index.php?title=Seminar_Social_Entrepreneurship_for_Local_Change_Spring_2019

desteklenmekte ve her bölümde çeşitli egzersizler ve ödevler sunulmaktadır.¹²⁶ Çevrim içi platforma ilişkin görsel aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 10: Çevrimiçi Platform Örneği

Kaynak: Kitlesel Açık Çevrim İçi Kurs

<http://eclass.uth.gr/eclass/courses/ANTMB122/>

Girişimcilik eğitimi konusunu diğer konu ve disiplinler çerçevesinde ele alan 11 projede ise, BİT, müzik, satın alma, tasarım, kırsal kalkınma, dil eğitimi, turizm, iletişim, oyunlaştırma ve mühendislik gibi alanlar için girişimcilik eğitime yönelik ders müfredatı veya var olan müfredata girişimcilik konusunun eklenmesi söz konusu olmuştur. Böylelikle normalde girişimcilik ve işletme konularında ders almayan öğrencilerin bu becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Bu programlardan en öne çıkanlarından biri, **NAIP: Innovation in European Higher Music Education** isimli proje kapsamında tasarlanan yüksek lisans programıdır. Projenin amacı, sanatçıların profesyonel gelişimlerinin sağlandığı, girişimcilik, yaratıcı ve işbirlikçi uygulamaların yer aldığı bir yükseköğretim

¹²⁶ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplplus-project-details/#project/2015-1-ES01-KA203-016056>

platformu oluşturmaktır.¹²⁷ Program, hem yüksek branş performansına hem de girişimcilik, liderlik ve iletişim becerilerine sahip sanatçıları bünyesinde toplamayı hedeflemektedir.¹²⁸

Geliştirilen bu yüksek lisans programı, Avrupa Birliği strateji belgelerinde belirtildiği üzere Avrupa’da girişimci zihniyetin yayılması ve geliştirilmesi hedefleri ile uyumlu bir şekilde, sanatçıların hem mesleki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi hem de yaratıcı projeler geliştirebilen girişimci ruhuna sahip kişiler olmasını amaçlamaktadır. Yüksek lisans programının, ortaklık dâhilindeki tüm üniversitelerde uygulanması nedeniyle öğrencilere Avrupa’nın diğer ülkelerindeki üniversitelerde değişim programlarına katılma fırsatı sunulmakta ve böyle uluslararasılaşma teşvik edilmektedir.

120 AKTS’den oluşan iki senelik yüksek lisans programının ilk yılında 33 AKTS’lük 6 zorunlu ders (NAIP’e giriş, mentörlük, performans ve iletişim, liderlik ve rehberlik, uygulamalı araştırma, proje yönetimi ve girişimcilik) ve 25 AKTS’lik seçmeli ders bulunmaktadır. İkinci yılda ise 36 AKTS’lik zorunlu modüller, 30 AKTS’lük profesyonel entegrasyon projesi ve 6 AKTS’lik mentörlük dersleri ile 24 AKTS’lik seçmeli dersler yer almaktadır.¹²⁹

Müzik eğitimi ve girişimcilik konularına birleştiren bu proje kapsamında, yüksek lisans programına devam eden öğrencilerin istihdam yaratma açısından diğer sanat ve tasarım bölümlerinde eğitim gören öğrencilere göre avantajlı konuma geldiği görülmektedir. Birçok projede belirtilen çapraz beceriler ve girişimci zihniyet bu karma program ile farklı sektörlerde de kendine yer edinmektedir.

Yeni müfredat oluşturulması alanında yenilikçi bir diğer uygulama ise mühendislik alanında eğitim gören kadın öğrencilere yönelik staj programı tasarlanmasının ve öğrencilerin girişimciliğe teşvik edilmesinin hedeflendiği ***Innovative Women Entrepreneurs of the Future*** projesidir.

Proje kapsamında Bursa Teknik Üniversitesinden 12 mühendislik öğrencisi, “Ulusötesi Girişimci Staj Programı” kapsamında İtalya ve Polonya’da uluslararası yüksek teknoloji start-uplarda 6 haftalık staj programlarına katılmış ve program

¹²⁷ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2014-1-IS01-KA203-000179>

¹²⁸ <http://www.musicmaster.eu/>

¹²⁹ <http://www.musicmaster.eu/about>

sonunda çalışmaları için AKTS almıştır. Staj programı öğrencilerin girişimcilik, dil ve sosyal becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.¹³⁰ Özellikle kadın girişimciliğin teşvik edilmesine yönelik projede teknoloji alanında eğitim alan kadınların bu nitelikte bir programa dâhil olmaları proje açısından başarı unsuru olarak görülmektedir.

Doğrudan girişimcilik konuları ile derslerinde karşılaşmayan bir diğer öğrenci grubuna yönelik hazırlanan ***Crafting Employability Strategies for Higher Education Students of Languages in Europe*** isimli projenin faaliyetleri dil eğitimi alan öğrencilerin istihdam edilebilirliklerini artırmak için akademik programlara pratik uygulamaların eklenmesi amacını taşımaktadır.¹³¹ Bu kapsamda dil eğitimi alan öğrencilerin istihdam edilebilirliklerini artırmak için farklı sosyal beceriler kazanmaları hedeflenmiş, iş dünyası ve iş aramayla ilgili bilgiler sunulmuş, girişimcilik ve kültürlerarası becerilerini arttıracak workshop faaliyetleri tasarlanmıştır. Dil eğitimi alan öğrencilere spesifik olarak hazırlanan bu eğitim içeriği ile öğrencilerin geleneksel istihdam seçenekleri olan öğretmenlik, editörlük, çevirmenlik gibi mesleklere farklı bir açıdan yaklaşımları ve bu alanlarda kendi işlerini kurabilmeleri (dil okulu açma, tur şirketi, ihracat/ithalat şirketi veya tercümanlık bürosu kurma vb.) ve dil becerilerini yeni teknolojiler ve iş fikirleri ile inovatif bir şekilde geliştirebilmeleri sağlanmaktadır.¹³²

Diğer örneklerde olduğu gibi tasarlanan yeni müfredat, eğitim modülü, eğitim içeriği, staj programı gibi çeşitli fikri çıktıların ortak noktaları olarak yükseköğretimdeki farklı disiplinlerde öğretim gören öğrencilerin (1) girişimci zihniyete sahip olabilmeleri ve girişimciliği bir kariyer seçeneği olarak görebilmelerinin hedeflendiği ve (2) iş piyasasının ve işverenlerin gelecekteki çalışanlarında olmasını talep ettiği çapraz ve sosyal beceriler arasında girişimci düşünce, kurum için girişimcilik becerisi ve inovatif olma gibi özelliklerin akademik müfredatlara eklenerek öğrencilere kazandırılmasının önem kazandığı görülmektedir.

¹³⁰ Marta Molinero, Ece Ünür Yılmaz. Experiences of Innovative Women Entrepreneurs of the Future. Bursa Technical University, Bursa. 2018. s. 148.

¹³¹ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-1-IE02-KA203-000420>

¹³² Crafting Employability Strategies for HE Students of Languages in Europe. <https://languages4work.eu/he-cs/> s.124.

4.3.1.3. Çeşitli rehberler; el kitabı, akademik kaynak, iyi uygulama örneği, vaka çalışması, araç kiti, yol haritası, değerlendirme aracı, el kitabı gibi hedef gruplar arasında yer alan öğrenciler, yükseköğretim kurumu çalışanları, eğitmenler, girişimciler, diğer paydaş kurum çalışanlarına yönelik referans materyalleri

İyi uygulama örneği seçilen projelerin ortaya çıkardığı fikri çıktılar arasında projelerin hedef grupları ve/veya uygulayıcılarına yönelik geliştirilen materyallerin uygulanmasını kolaylaştırıcı referans materyalleri yer almaktadır. Bu tarz referans materyalleri oluşturan projelerden ilki ***Network of Multidisciplinary Ideation and Business Model Generation*** isimli stratejik ortaklık projesidir. Bu projenin temel amacı olarak, üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin ve kapasitelerinin geliştirilmesi yoluyla sosyo-ekonomik büyümenin sağlanması için - kamu ve özel kurumlar arasındaki işbirliğini kolaylaştırmak belirlenmiştir.¹³³ Bu amaç çerçevesinde proje kapsamında iyi uygulama örnekleri belirlenmiş ve geliştirilen müfredata yönelik araç kiti hazırlanmıştır.

İyi uygulama örnekleri, girişimcilik eğitimi ve kuluçka programlarına yönelik dünyadan iyi uygulamaları derleyerek, geliştirilecek programda kullanılmasını hedeflemektedir. Seçilen örneklerin fikir oluşturma ve yaratıcı düşünme müfredatına sahip olması, iş modeli geliştirmeye yönelik yoğun program, tematik dersler, farklı metotlar içermesi, pitching yarışması düzenlemeye yönelik içeriğinin olmasına dikkat edilmiştir. Oluşturulan bu iyi uygulama örneği benzer programlar tasarlamak isteyen kurum ve ortaklıkların yararlanabileceği bir rehberdir.¹³⁴

Benzer şekilde proje kapsamında hazırlanan müfredatın nasıl uygulanması gerektiğine yönelik de bir program araç kiti oluşturulmuştur. Buna göre, araç kitinde girişimcilik ve kuluçka programı müfredatının faaliyetleri, içeriği, süresi, katılımcı profilleri, katılım koşulları, katılımcı seçim süreci detayları, eğitim metot ve araçları, eğitim verecek personelin profesyonel profilleri ve rolleri, kredilendirme sistemi ve uluslararası işbirliği mekanizması gibi müfredatı uygulamaya yönelik tüm süreçlere

¹³³ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-1-HU01-KA203-013560>

¹³⁴ <http://netmib.ptte.hu/content/deliverables>

yönelik bilgi bulunmaktadır.¹³⁵ Bu özelliği ile müfredat başka kullanıcılar tarafından da tekrarlanabilir, uygulanabilir ve uyarlanabilir bir şekilde sunulmaktadır.

Geliştirilen müfredatın uygulanmasına yönelik eğitim araç kiti geliştiren bir diğer proje ise ***Embedding Entrepreneurship Education*** isimli stratejik ortaklık projesidir. Projenin amacı, girişimcilik eğitimi farklı boyutlarda ve farklı eğitim programlarına entegre etmek üzere müfredat tasarlanması ve üniversite-iş dünyası arasında iş birliğinin artırılması için resmi bağlantıların kurulmasıdır.

Bunun için EntreComp beceri çerçevesinden yararlanarak farklı beceri ve bilgi düzeylerinde birleştirilebilecek girişimcilik eğitimi müfredatı oluşturulmuştur. Müfredatın diğer akademik kurumlar tarafından kullanılabilmesi için bir öğretim araç kiti oluşturulmuştur. Bu kit kapsamında başlangıç seviyesinde girişimcilik, erken dönem öğrenci girişimcilerine ve start-uplara hitap eden bir girişimcilik ve sosyal girişimcilik dersleri oluşturulmuştur. Bu dersler, EntreComp bünyesinde başlangıç, orta seviye ve ileri seviye girişimcilik becerileri ile eşleştirilmekte ve bu dersleri uygulayacak eğitmenler için ders materyalleri, programları ve kredilendirmeye yönelik bilgi sunulmaktadır.¹³⁶ Öğretim araç kitinin modüler yapıda olması uygulamada esneklik sağlamakta, müfredat oluşturmakta yaratıcılığı teşvik etmekte ve pratik yapıda olması yaparak öğrenmeyi ve öğrencilerin gerçek girişimciler ile iletişim kurmasını sağlamaktadır.¹³⁷ Bu yenilikçi yanı ile proje, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan EntreComp çerçevesinin kullanılması konulu kullanıcı rehberine iyi uygulama olarak eklenmiştir.¹³⁸

Empowering Entrepreneurial Skills in Higher Education isimli stratejik ortaklık projesi ile yükseköğretim kurumları ile iş dünyası arasındaki işbirliğinin kuvvetlendirilmesi, teorik bilgi ile pratik uygulamaların uyumlulaştırılması ve öğrencilerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması için gerekli becerilerin

¹³⁵ <http://netmib.pt.e.hu/content/deliverables>

¹³⁶ Embedding Entrepreneurship Education. s.12. [https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/65f667a4-6762-4a8a-a61c-f112b1c18ab5/EEE_Teaching-Toolkit_\(EN\).pdf](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/65f667a4-6762-4a8a-a61c-f112b1c18ab5/EEE_Teaching-Toolkit_(EN).pdf)

¹³⁷ Embedding Entrepreneurship Education. s.7. [https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/65f667a4-6762-4a8a-a61c-f112b1c18ab5/EEE_Teaching-Toolkit_\(EN\).pdf](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/65f667a4-6762-4a8a-a61c-f112b1c18ab5/EEE_Teaching-Toolkit_(EN).pdf)

¹³⁸ Get Inspired Make It Happen: A user guide to the European Entrepreneurship Competence Framework. European Union. 2018. s.144-145

kazandırılması hedeflenmiştir.¹³⁹ Bu hedeflere yönelik olarak ise, yükseköğretimde girişimciliği teşvik etmek için yeni bir müfredat geliştirmek yerine yeni bir staj programı geliştirilmiştir. Geliştirilen staj programının diğer akademik kurumlar tarafından da kullanılabilmesi için hazırlanan el kitabı belgesi planlama, organizasyon, uygulama ve değerlendirme konularında yükseköğretim kurumlarına yol göstermektedir. Staj programı birçok paydaşın dâhil olduğu bir döngüde tasarlanmıştır. Öğrencilerin becerileri staj öncesi ön test ve staj sonrası son test ile değerlendirilmekte ve beceri değişim grafikleri çıkarılmaktadır. Ayrıca stajı uygulayacak kişilerin stajın farklı dönemlerinde öğrencilerin girişimci becerilerini artırmak için kullanabileceği 34 adet çalışma aracı tanımlamaktadır.¹⁴⁰ Staj programı ve el kitabı farklı girişimcilik müfredatlarını staj programları ile birleştirmek isteyen yükseköğretim kurumları için oldukça faydalı bir referans dokümanıdır.

Girişimcilik eğitimi konusuna başka bir açıdan yaklaşan bir diğer proje ise **Student Business e-Academy** isimli Stratejik Ortaklık projesidir. Proje kapsamında, girişimcilik eğitime yönelik iş fikirlerini geliştirebilmeleri için genç girişimcilerin ihtiyacı olacak kaynaklar yeni girişimciler için rehber şeklinde tasarlanmıştır.¹⁴¹ Rehber iş kurmaya ve girişimci olmaya yönelik hem teorik hem de pratik bilgiler sunmaktadır. Belgenin ilk kısmında girişimcilerin ihtiyacı olacak teorik bilgiler sunulurken ikinci kısımda ise proje ortağı ülkelerde iş kurmaya yönelik pratik, idari ve yasal bilgiler sunulmaktadır.¹⁴² Rehber özellikle girişimcilik konusunda kendini yetiştirmek isteyen, iş kurmak isteyen gençlere ve öğrencilere açık, giriş seviyesinde teorik ve pratik bilgiler sunması nedeniyle yenilikçidir.

Birçok projede hedef gruplar genel olarak yükseköğretim öğrencileri, mezunları, genç girişimciler ve onları eğiten akademik personel olması nedeniyle hazırlanan referans belgelerin de bu gruplara yönelik olduğu görülmektedir. **Action Project for Innovation** adlı stratejik ortaklık projesinde ise, yükseköğretim ile iş

¹³⁹ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-1-LT01-KA203-013477>

¹⁴⁰ Empowering Entrepreneurial Skills in Higher Education. Handbook. s.9, 13, 19. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/4a1597a1-6b9d-4772-8782-d6e0df150b8a/O3.HANDBOOK.pdf>

¹⁴¹ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-1-HR01-KA203-013080>

¹⁴² Guidebook for Beginner Entrepreneurs. s.3. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/1d8b8a6b-fc8a-4591-b3b0-00effa6fd9b6/SBeA_Guidebook_for_beginner_entrepreneurs_EN.pdf

dünyası arasında işbirliği kurulmasına yönelik bir rehber hazırlanmıştır. Projenin hedefleri arasında inovasyon yönetimi alanında yeni bir pedagojik içerik geliştirmek, farklı paydaşlara (öğrenciler, araştırmacılar, uzmanlar ve KOBİ yöneticileri) eğitim materyalleri sağlamak ve hazır uygulanabilir bir model sunarak üniversite-iş dünyası işbirliğini güçlendirmek yer almaktadır.¹⁴³ Bu kapsamda hazırlanan rehber, hazırlanan yeni inovasyon yönetimi eğitiminin iş dünyası- üniversite işbirliği ile nasıl uygulanabileceğini tartışmaktadır. Geliştirilen altı öğrenme modülü ile öğrencilerin, mentörlerin ve iş dünyası temsilcilerinin birlikte çalışması ve yeni ve potansiyel olarak yenilikçi çözümleri geliştirmesi hedeflenmektedir. Böylelikle üniversitelerin KOBİ'ler ve diğer işletmelerdeki inovasyonu destekleme potansiyellerinden yararlanılması amaçlanmaktadır.¹⁴⁴

4.3.1.4. Dijital platformlar, yazılım ve oyunlaştırma:

Projeler kapsamında geliştirilen bir diğer fikri çıktı kategorisi çevrimiçi platformlar, yazılımlar ve oyunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Müfredat geliştirme ve referans belgeleri kadar popüler olmasa da özellikle BİT teknolojilerini konuları arasında barındıran projelerde bu tarz fikri çıktılarının oluşturulduğu görülmektedir. Bunlardan ilki ***Partnership to Ensure Risk Management in Practice*** stratejik ortaklığıdır. İşletmelerde risk yönetimine ve yükseköğretimin risk yönetimine yönelik eğitimlerine katkı sağlamayı hedefleyen proje kapsamında geliştirilen Risk Yönetimi Simülasyon Sistemi ile farklı vakaları simüle edebilen bir oyun tasarlanmıştır. Simülasyonda yeni bir ürün geliştirilmesi, yeni bir satış kanalının geliştirilmesi gibi farklı vakalar bulunur. Öğrenciler, bireysel ya da grup çalışması yoluyla bu vakaların risk analizini yaparak uygun risk yönetimi stratejisi belirler. Oyun senaryoları arasında şirketlerdeki farklı pozisyonlar bulunmaktadır. Windows, Mac OS gibi işletim sistemleri için tasarlanan oyun ayrıca hem masa üstü hem de

¹⁴³ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2014-1-BG01-KA203-001561>

¹⁴⁴ Apinno Guide for Collaboration between Business and Academia Connecting Innovation Syllabus with Business Challenges . s.2.
https://apinno.unibit.bg/publications/O4_Guide_for_collaboration_between_business_and_academia.pdf

mobil cihazlarda çalışmaktadır.¹⁴⁵ Öğrenciler ve şirketler için stratejik bir oyun olan risk yönetimi simülasyonu ile proje hem başarı öyküsü hem de iyi uygulama etiketi kazanmıştır.

Risk yönetimi simülasyonuna benzer şekilde **Student Business e-Academy** isimli stratejik ortaklık projesi kapsamında dijital start-up oyunu tasarlanmıştır. Proje kapsamında oluşturulan ve yeni girişimcilere yönelik bir rehber şeklinde tasarlanan referans belgesine tamamlayıcı nitelikteki bu oyun kapsamında, oyuncu Split, Hırvatistan'da kendi turizm acentasını kurmaktadır.¹⁴⁶ Proje ortaklarının dillerinde de oynanabilen oyun sayesinde girişimciler kazandıkları yeni bilgi ve becerileri pratiğe dökme şansı bulabilmektedir.

Dijital yöntem ve metotları kullanan bir diğer proje ise **Virtual Tours For Business Culture** adlı stratejik ortaklık projesidir. Diğer projelere benzer şekilde bu projede öğrencilerin girişimcilik dâhil çapraz becerilerinin arttırılması hedeflenirken bir yandan da şirketlerin projeye dâhil olmaları ile iş dünyası-üniversite işbirliği teşvik edilmektedir.¹⁴⁷ Projede, çeşitli şirketlerin işleyişleri, kurumsal süreçleri, pozisyonları, çalışanlarından beklentileri gibi konularda bilgi sunduğu ve soru cevap oturumlarının yapıldığı 10 adet canlı sanal tur düzenlenmiştir. Bu sayede öğrencilere kariyer danışmanlığı sağlanması hedeflenmiştir.

4.3.2. Proje Çıktılarının Hedef Gruplara Göre Sınıflandırılması

Seçilen projelerin, yükseköğretim alanındaki stratejik ortaklık projeleri olmaları nedeniyle öncelikle yükseköğretim öğrencilerini, akademik personeli ve yükseköğretim kurumlarını, proje sonuçlarından olumlu etkilenmesi beklenen hedef grupları olarak belirlemeleri beklenmektedir.

Projelerin faaliyetleri ve çıktıları incelendiğinde de bu beklentinin karşılandığı ve ana faaliyet ve hedeflerin öncelikle yükseköğretim öğrencilerinin bilgi, beceri ve kapasitelerinin arttırılmasına yönelik tasarlandığı anlaşılmaktadır.

¹⁴⁵ <http://www.perm.lv/simulation-game/>

¹⁴⁶ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2015-1-HR01-KA203-013080>

¹⁴⁷ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2016-1-IT02-KA203-024195>

Projelerin hedef aldığı öğrenci gruplarının oldukça heterojen olması projeler için oldukça önemlidir. Projeler kapsamında girişimcilik eğitimi sadece geleneksel olarak girişimcilik ile ilgili dersler alan işletme ve ekonomi gibi bölümlerde eğitim gören öğrencilere değil birçok disiplinde eğitim alan geniş bir kitleye sunulmaya çalışılmıştır. Başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği olarak seçilen tüm projeler lisans, yüksek lisans veya doktora aşamasındaki öğrencileri birincil hedef grubu olarak belirlemektedir.

Öğrencilerin bölümleri incelendiğinde en fazla işletme bölümü öğrencilerine yönelik proje tasarlandığı görülmektedir. Bu projelerin de var olan girişimcilik müfredatına farklı açılardan yaklaştığı ve farklı noktaları vurguladığı görülmektedir. İkinci sırada, tüm disiplinlere yönelik tasarlanan eğitim programları bulunmaktadır. Bu programların ise farklı bölümlerde okuyan öğrencilere yönelik olarak ortak ve esnek programlar yaratmayı hedeflediği görülmektedir. Girişimciliğin inovasyon ile yakın ilişkisi dolayısıyla üçüncü sırada mühendislik bölümlerindeki okuyan öğrencilere yönelik tasarlanan projeler bulunmaktadır. Bu projelerde, girişimcilik ve inovasyonun mühendislik disiplini için önemi vurgulanarak öğrencilerin girişimcilik becerileri kazanmalarının önemi ön plana çıkmaktadır. Diğer projeler ise mimarlık/tasarım, müzik, kimya, dil, turizm ve iletişim bölümlerindeki öğrencileri hedef grup olarak seçmiştir. Bu noktada, iyi uygulama örneği olarak seçilen iki projenin müzik eğitimi alan öğrencilere yönelik olması önemlidir. Genel olarak girişimcilik dersleri ve müfredatına sahip olmayan konservatuarlar için örnek teşkil etmektedir.

İkinci olarak, yükseköğretim personelinin geliştirilen çeşitli fikri çıktılar ile eğitim ve öğretim kapasitesinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, projelerin ortaya çıkan yeni ve yenilikçi eğitim metotları ve diğer eğitim çıktıları ile yükseköğretim kurumlarının kapasite gelişimine katkı sağlama amacı taşıdığı görülmektedir. Buna ek olarak, kurumların uluslararası işbirliği faaliyetleri gerçekleştirmesi ile Avrupa'daki yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmasının sağlanması hedeflenmiştir.

Projelerin ana tema ve konuları açısından girişimcilik ve girişimcilik eğitimine yönelik olmaları nedeniyle yükseköğretim dışındaki temel hedef grubunun üçe ayrıldığı gözlemlenmektedir. Bunlar; (1) potansiyel girişimciler (gençler ve yeni

mezunlar), (2) girişimciler ve (3)KOBİ'ler/diğer yapıdaki şirketler ve paydaş olarak değerlendirilebilecek kamu kurumu, yerel kalkınma kurumu, belediyeler, merkezler vb. kurumlar olarak gruplandırılabilir. Potansiyel girişimciler, tasarlanan yeni ve inovatif girişimciliğe giriş nitelikli özellikle e-öğrenme yöntemlerinin kullandığı programlara dâhil olmuş, kendilerine yönelik rehberler hazırlanmıştır. Bir diğer önemli hedef grubu girişimciliğe adım atmış ve bu konuda kendini geliştirmek isteyen girişimcilerdir. Bu gruba da eğitim programları, hareketlilik faaliyetleri ve diğer proje faaliyetleri yoluyla ulaşılmıştır. KOBİ'ler ve diğer şirketler ise özellikle üniversite-iş dünyası iş birliğini artırmayı hedefleyen ve bünyesinde staj programları içeren projelerde ana bir hedef grup olarak yer almaktadır. Bunun yanı sıra, spesifik olarak bölgesel ve ulusal KOBİ destekleme kurumları (KOSGEB; Bursa Teknik Üniversitesi'nin Innovative Women Entrepreneurs of the Futureprojesinde ortak kurumdur) ya da yerel yönetimler ve kariyer merkezleri gibi diğer paydaşlar da birçok projede ortak kurum olarak yer alarak proje faaliyetlerinin hedef grupları arasına girmiştir.

4.3.3. Proje Çıktıları İle Proje Konuları Arasındaki İlişkiye Göre İnceleme

Çalışma kapsamında incelenen projelerin konuları ile oluşturulan çıktılar arasındaki ilişki göz önüne alındığında, en fazla tercih edilen konu olan “Girişimci öğrenme – girişimcilik eğitimi” ile “Yenilikçi müfredat/eğitim metotları/eğitim kurslarının geliştirilmesi” konusu en fazla birlikte işlenen konular olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu projelerde girişimcilik eğitimine farklı bakış açıları getiren, içerik, hedef grup, işleniş şekli gibi özellikleriyle yenilikçi olan, çeşitli disiplinlere yönelik yeni müfredat, program, eğitim içeriği veya metodu gibi çıktıların oluşturulduğu görülmektedir.

Bunu, “Girişimci öğrenme – girişimcilik eğitimi” ile “yaratıcılık ve kültür” konularını bir araya getiren çıktılar oluşturan projeler takip etmektedir. Bu tür projelerde ya çalışma konusu olan disiplinlerin yaratıcı endüstriler olması ya da çevrimiçi oyun gibi çıktıların oluşturulması dikkat çekmektedir.

“Girişimci öğrenme – girişimcilik eğitimi” konusu ile birlikte işlenen üçüncü konu olarak “BİT- yeni teknolojiler ve dijital beceriler” ön plana çıkmaktadır. Bu konunun seçildiği projelerde girişimci öğrenme – girişimcilik eğitimi açısından çevrim içi platformlar oluşturduğu, girişimcilik eğitimlerinin e-öğrenme modülü veya kitlesel açık çevrim içi kurslar şeklinde tasarlandığı görülmektedir.

Girişimcilik ile ilgili diğer konu olan “Şirketler, endüstri ve KOBİ’ler (girişimcilik dâhil)” ise en fazla “Kariyer danışmanlığı /gençlik işsizliği dâhil iş piyasası konuları” ile birlikte ele alınmıştır. Bu iki konu üzerine yoğunlaşan projelerde fikri çıktı olarak daha çok referans belgeler ve KOBİ’lere yönelik çeşitli rehberler geliştirilmiştir. Bu projelerde ayrıca üniversite-iş dünyası iş birliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir ve genç işsizliğinin önlenmesi için girişimciliğin ön plana çıkarılması gündemdedir.

4.3.4. Proje Çıktılarının Erişilebilirlikleri Ve Etkileri Açısından İncelenmesi

Erasmus+ programının bir özelliği olarak Avrupa Birliği hibesi ile geliştirilen projelerde üretilen fikri çıktıların açık kaynak olarak yayınlanması gerekmektedir. Fikri çıktıların herkesin erişimine açık ve ücretsiz bir şekilde yayınlanması bir kural olarak Erasmus+ program rehberinde ve hibe yararlanıcıları ile imzalanan hibe sözleşmelerinde belirtilen bir husustur.

İncelenen projelerin büyük çoğunluğu bu kurala uygun biçimde, proje fikri çıktılarını proje web sayfalarında ve Erasmus+ proje sonuçlarının yaygınlaştırılması platformunda halka açık bir şekilde yayınlamaktadır. Bazı projeler ise sadece kendi proje web sayfalarında fikri çıktıları sunmaktadır. İyi uygulama olmasına rağmen ne Erasmus+ proje sonuçlarının yaygınlaştırılması ne de kendi proje web sayfasında proje çıktılarının tam metinlerine ulaşamayan proje sayısı ikidir. Bu projelerin web sayfalarının proje bitiminde sürdürülemediği gözlemlenmektedir. Avrupa Komisyonu özellikle iyi uygulama olarak seçtiği projeler kapsamında oluşturulan çıktıların geniş kitlelere yayılmasının sağlanması için bu projelere destek hizmeti sağlayabilir ve proje bitiminden sonra web sayfalarının kapanması durumunda

mutlaka Erasmus+ proje sonuçlarının yaygınlaştırılması platformu aracılığı ile çıktılarının tam metnlerinin yayınlanmasını garanti altına alabilir.

Erişilebilirliğe ek olarak fikri çıktılar, projelerin uzun vadede etkileri açısından incelendiğinde özellikle e-öğrenme modülü olarak tasarlanan eğitimlerin bazılarının hala kullanılabildiği, üretilen müfredatın nasıl uygulanılacağına yönelik çeşitli rehberler hazırlanan projelerin çıktılarının farklı kurumlar tarafından uyarlanabildiği ve bazı derslerin yükseköğretim kurumlarının eğitim programlarına eklendiği görülmektedir. Bir diğer etki unsuru ise oluşturulan ortaklıkların yeni projeler ile pekiştirilmesidir. Bu gelişmeler, projelerin uzun vadede etkilerini arttırmakta ve Erasmus+ programının kalitesine katkı sağlamaktadır.

E-modül olarak tasarlanan ve çeşitli çevrim için platformlarda erişime açık olan fikri çıktıları olan projeler arasında, ***Purchasing education and research for European competence transfer, Partnerships to ensure Risk Management in practice, Student Business e-Academy, Creativity in Action to Promote Young Entrepreneurship*** ve ***Social Entrepreneurship for Local Change*** projeleri yer almaktadır. Social Entrepreneurship for Local Change projesi kapsamında geliştirilen kurs programı hala ücretsiz olarak düzenlenmektedir ve en son Mart- Haziran 2019 tarihleri arasında organize edilmiştir.¹⁴⁸

Innovative ICT Solutions for the Societal Challenges projesi ardından proje ortaklığı yeni bir Erasmus+ KA2 projesi hazırlamış ve hibe almaya hak kazanmıştır. Bu yeni projede bir önceki proje çıktılarının geliştirilmesi ve spesifik olarak BİT'e dayalı girişimcilik alanında uluslararası, çok disiplinli, yoğun çalışma programı tasarlanması ön görülmüştür.¹⁴⁹ Benzer şekilde, ***Reflective Entrepreneurial Music Education – Worldclass*** projesi kapsamında hazırlanan dış uzman değerlendirmesinde projenin Avrupa konservatuarlarında girişimcilik eğitimi programlarının artması ve daha büyük bir program ve işbirliğinin geliştirilmesi için önemli bir adım olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir.¹⁵⁰

¹⁴⁸ https://localchangewiki.hfwu.de/index.php?title=Seminar_Social_Entrepreneurship_for_Local_Change_Spring_2019

¹⁴⁹ <http://sociallab.fer.hr/archives/innosoc-closing-conference-summary-report/>

¹⁵⁰ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/959d4f09-b349-4f90-922b-c3d276a4d26f/2018.10.10%20FINAL%20Report%20for%20AEC%20september%202018%20fv.pdf> s.11.

Creativity E-Modules in Education projesi kapsamında tasarlanan e-modül, 2017-2018 öğretim döneminde, Madrid Üniversitesi Görsel İletişim Lisans Programına önce seçmeli daha sonra da zorunlu ders olarak eklenmiştir ve 5 AKTS olarak kredilendirilmiştir.¹⁵¹ Benzer şekilde ***Developing Entrepreneurship and Innovation Minor Programmes in European Research Area*** projesi kapsamında tasarlanan girişimcilik ve inovasyon yönetimi dersi Yaşar Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü işletme yüksek lisans programı müfredatına eklenmiştir ve 8 AKTS olarak sunulmaktadır. ***Innovative Women Entrepreneurs of Future*** projesi kapsamında tasarlanan Yenilikçi Girişimcilik Temelleri dersi de Bursa Teknik Üniversitesi eğitim müfredatına eklenmiştir. Bu ders daha sonra KOSGEB Bursa İl Müdürlüğü ile yapılan protokol sonucu KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi kapsamına alınmıştır. Dersi başarıyla tamamlayan öğrencilere KOSGEB Bursa İl Müdürlüğünce KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılım Belgesi verilmesi ön görülmektedir.¹⁵²

¹⁵¹ Academy For Creativity Final Report. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/7b744db3-7ad1-47a2-b00c-b173081f685b/19%20Final%20Report%20-%20Best%20Practice.pdf>

¹⁵² <http://www.btu.edu.tr/index.php?dyr=13726>

SONUÇ VE ÖNERİLER

Girişimciliğin, Avrupa Birliği inovasyon ve endüstri politikaları kapsamında son 20 yıldır çeşitli strateji belgelerinde desteklenmesi gündeme gelmektedir. Her yeni strateji belgesi ile bir önceki politika öncelikleri güncellenmekte ve yeni girişimlerin önü açılmaktadır.

Avrupa Birliği'nin çeşitli hibe mekanizmaları kapsamında da girişimciliğin desteklenmesi, KOBİ'lerin önündeki idari ve bürokratik engellerin kaldırılması, girişimcilik eğitiminin desteklenmesi ve genel olarak Avrupa'nın girişimci zihniyete sahip bir bilgi toplumlu olma hedeflerine yönelik çeşitli finansal desteklerden oluşmaktadır.

Bu araştırma, girişimciliği destekleyen programlar arasında yer alan Erasmus+ Yenilik Ve İyi Uygulamaların Değişimi İçin İşbirliği Programı kapsamında hibelendirilen yükseköğretim alanında stratejik ortaklık projelerine dair, 2014-2018 yılları arasında Erasmus+ programı kapsamında sağlanan hibe desteklerinin ve proje çıktılarının incelenmesi amacı ile hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında, öncelikle girişimcilik olgusu incelenmiş, Avrupa Birliği'nin çeşitli stratejilerinde girişimciliğin yeri araştırılmış ve girişimcilik için sağlanan hibe destek programları sunulmuştur. Daha sonra ise, 2014-2018 yılları arasında girişimcilik konusunun desteklendiği yükseköğretim alanında stratejik ortaklık projelerinin yapıları, çıktıları, sonuçları ve etkileri ele alınmıştır.

Avrupa Birliği'nin girişimcilik alanında destek sağladığı hibe programlarının basında COSME, Ufuk 2020 ve Erasmus+ programları gelmektedir. Her bir program, girişimciliği KOBİ, AR-GE ve eğitim, öğretim ve gençlik açılarından desteklemiş ve farklı sektörlerden birçok paydaşın bir araya geldiği projelere hibe desteği sağlamıştır.

Hibe programlarının etki analizleri bu programların girişimciliğin geliştirilmesi hedefine yönelik başarılı sonuçlar elde ettiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle COSME, Ufuk 2020 ve Erasmus+ programları gibi KOBİ'leri, girişimciliği ve girişimcilik eğitimi konularını doğrudan destekleyen hibe programları için bir sonraki uygulama döneminde bütçe artışı kaçınılmazdır ve Avrupa Komisyonu tarafından bu programlar örnek girişimler olarak sunulmaktadır.

Çalışmanın analiz kısmında ise, bu hibe destek programlarından Erasmus+ Stratejik Ortaklıklar programı kapsamında yükseköğretim alanında girişimciliğin projelerde ne şekilde desteklendiği incelenmiştir. Bu inceleme kapsamında aşağıdaki sonuç ve öneriler sunulmaktadır.

Girişimciliğin desteklenmesi, Erasmus+ Stratejik Ortaklıklar programı içerisinde en çok desteklenen proje konuları arasında yer almaktadır. Girişimcilik konusu, programın yükseköğretim, okul eğitimi ve gençlik sektörlerinde farklı yıllarda önemli bir öncelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, mesleki eğitim sektöründe sadece iki kez, yetişkin eğitiminde ise hiç öncelik olarak belirlenmemiştir.

Yükseköğretim sektörü özelinde, diğer konular ile kıyaslandığında toplam proje sayıları açısından başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği seçilen girişimcilik projelerinin projelerin geneline göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Projelerin ülkelere göre dağılımı açısından ise Erasmus+ programına dâhil olan ülkelerden gelişmekte olan ülkelere girişimcilik projelerinin daha fazla hibelendirildiği tespit edilmektedir.

Girişimcilik konusu çoğu kez, dijital beceriler ve yaratıcılık konuları ile birlikte ele alınırken, ortaklık yapılarında şirketlerin düşük oranda temsil edildiği, projelerde hem girişimcilik konularının müfredatlarında hâlihazırda yer alan fakülte ve bölümlere hem de girişimcilik dersleri müfredatlarında yer almayan programlara eklenmesine yönelik çabaların olduğu sonuçlarına varılmıştır. Örneklem olarak alınan 26 adet başarı öyküsü ve/veya iyi uygulama örneği projede birçok yeni veya tamamlayıcı girişimcilik müfredatı oluşturulduğu tespit edilmektedir. Oluşturulan müfredatların yaz okulları, yoğun programlar, staj programları gibi pratik ve uluslararası boyuta sahip faaliyetler ile pekiştirilmesi de projelerin özelliklerinde biridir. Ayrıca, projelerin çevrim içi öğrenme platformları kullanarak girişimcilik eğitimini daha geniş bir kitlenin kullanımına da kazandırdığı projeler bulunmaktadır. Bununla birlikte, oluşturulan müfredatların çeşitli rehberler ve eğitmen versiyonlarının hazırlanması ile farklı paydaş ve kurumlar tarafından kendi eğitim ihtiyaçlarına göre tekrarlanabilir nitelikte olması sağlanmıştır.

Bu sonuçlar ışığında, Erasmus+ programı ardından gelecek Avrupa birliği eğitim, öğretim ve gençlik programında girişimcilik konusunun daha etkin bir şekilde ele alınabilmesi için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır.

2014-2020 yılları arasında Erasmus+ programından ve özellikle stratejik ortaklıklar programından küçük bütçeler alan ülkelerin iyi uygulama örneği seçiminde ön plana çıktığı görülmektedir. Bu nedenle bir sonraki dönemde iyi uygulama örneği fazla olan ülkelerin programdan daha fazla yararlanabilmesi için bu ülke kurumlarının ortaklıklara katılımını teşvik edici ağ kurma, ortak bulma, seminer, toplantı faaliyetlerine katılımlarının ve platformlarının çoğaltılması teşvik olarak sunulabilir.

Program rehberi yıllık yatay ve sektörel program öncelikleri belirlemektedir. Ayrıca, programı ülke düzeyinde yürüten Ulusal Ajanslar da ulusal politika öncelikleri ile uyumlu bazı öncelikler belirleyebilmektedir. Erasmus+ programı farklı yapılarda birçok kuruma açık olması ve farklı ekonomik düzeylerdeki ülkelerde uygulanması nedeniyle ülke veya bölge bazlı önceliklere de açık olmalıdır. Proje öncelikleri ve konularına yönelik yıllara göre değişen farklı coğrafi bölgeler için farklı önceliklerin belirlenerek girişimcilik eğitimi veya girişimciliğin teşviki için geri kalmış bölgelerin ön plana çıkarılması yeni programda bir özellik olarak yer alabilir.

Avrupa Birliği'nin çeşitli strateji belgelerinde girişimcilik için öne çıkardığı politika alanları ile uyumlu olacak şekilde, 2014-2020 döneminde Erasmus+ programı kapsamında fazla hibe almayan kadın girişimciliği, göçmen girişimciliği, mesleki eğitimde girişimcilik ve yetişkin girişimciliği gibi konulara yönelik önceliklerin belirlenerek yeni programa eklenmesi girişimciliğin farklı alanlarının geliştirilebilmesi için önemli olacaktır.

Erasmus+ programı kapsamında Ana Eylem 2 programı çeşitli yapılardaki kurumların iyi uygulama değişimi veya yenilikçi proje fikri çıktılarını üretmek üzere bir araya gelmeleri ve ortaklıklar kurmalarına olanak sağlamaktadır. Ancak, yükseköğretim alanındaki hibe alan projelerde özellikle şirketlerin ortaklık yapılarında yeteri kadar temsil edilmediğini göstermektedir. Özellikle girişimcilik konulu projelerde şirketlerin rolü yadsınamaz. Bu nedenle hem girişimcilik hem de genel olarak diğer stratejik ortaklıklarda, ortaklık yapılarında şirketlerin sayısının

artırılabilmesi için çeşitli kotaların getirilmesi yükseköğretim kurumları ve iş dünyası arasında işbirliği ve ortaklıklar açısından önemlidir. Bunun için proje ortaklık yapılarında belirli sayılarda yükseköğretim kurumu ve KOBİ/şirket gibi kurumların yer alması sağlanabilir. Ayrıca, ortaklık yapılarında çeşitlilik sağlayan ve farklı sektörlerden kurumları bir araya getirerek proje konusunun farklı paydaşların görüş ve deneyimleri ile ele alan projelere avantaj sağlanması gündeme getirilebilir.

Erasmus+ programı kapsamında oldukça popüler olan girişimcilik alanında geliştirilen müfredatlar gözden geçirilerek, daha önce müfredat geliştirme projesi yürütmüş kurumlara özel çağrılar açılabilir. Bu çalışma kapsamında özellikle yükseköğretim alanında birçok projenin çeşitli yükseköğretim programları için girişimcilik müfredatı geliştirdiği görülmektedir. Bu kurumlara özel hibe çağrıları ile daha önce geliştirilen müfredatların zenginleştirilmesi ve benzer konularda çalışan kurumların daha fazla paydaş ve ortak ile bir araya getirilmesi sağlanabilir.

Bununla birlikte, Erasmus+ programı kapsamında örneklerine rastlanan tasarım, güzel sanatlar ve müzik gibi bölümlerin ders müfredatlarına girişimcilik eğitiminin eklenmesine yönelik projelerin görünürlüğü arttırılarak, müfredatlarında girişimcilik konusunda ders olmayan programların ön plana çıkarılması sağlanabilir. Bu noktada, özellikle iktisadi alanda eğitim veren bölümler ile işbirlikleri sağlanarak yükseköğretim kurumlarında daha fazla bölümde girişimcilik eğitimi verilmesinin önü açılabilir.

Hibelendirilen projelerin çıktılarının yaygınlaştırılması için oluşturulan Erasmus+ proje sonuçlarının yaygınlaştırılması platformunu proje uygulayıcılarına ve araştırmacılara birçok farklı proje çıktısını sunmaktadır. Bu da projelerin sonuçlarının açık ve erişilebilir olmaları ve sürdürülebilirlik açısından oldukça önemlidir. Ancak, bazı projelerin diğerlerine göre bu platformu daha etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Projelerin oluşturdukları çıktıları daha geniş kitlelere ulaştırabilmeleri için bu platformun daha yaygın ve etkili kullanımı önemlidir. Bunun sağlanması için proje koordinatörleri, Ulusal Ajanslar ve Avrupa Komisyonu arasında işbirliğinin geliştirilmesi program etkinliği için olumlu olacaktır.

2014-2020 yılları arasında fazla örneğine rastlanmayan girişimcilerin rol modeli olarak tanınmasına katkı sağlayacak eylem ve projelerin teşvik edilmesi sağlanabilir. Bu husus, Avrupa Birliği'nin girişimcilik stratejilerinde önemli bir yer

tutmaktadır. Bunun için Ufuk 2020 programı kapsamında araştırmacıların ve bilim insanlarının halk ile bir araya geldiği ve gençlerin bilimsel kariyerlere yönlendirilmesinin sağlandığı Avrupa Araştırmacılar Gecesi benzeri bir alt eylem ya da COSME programı kapsamında düzenlenen Avrupa KOBİ haftası gibi faaliyetler girişimcilik konusunda Erasmus+ programını takip edecek programa eklenebilir.

Genel bir sonuç olarak Avrupa Birliği'nin stratejik belgeleri ile hibe desteği sağladığı programların hedef, öncelik ve projelerinin uyumlu olduğu görülmektedir. Strateji belgelerinde belirlenen geliştirilmesi hedeflenen alanlar ile hibe programlarının desteklediği alanların örtüştüğü açıktır.

Her bir program için hazırlanan ara ve nihai değerlendirme ve etki analizi raporlarının sonuçları bir sonraki program yapısının ve özel eylemlerinin içeriğini doğrudan etkilemelidir. Bu nedenle de öncelikle proje çıktıları kapsamlı bir şekilde incelenmeli, proje uygulayıcıları, proje yararlanıcıları, Ulusal Ajanslar, çerçeve programlarının üye ülkelerdeki uygulama kurumları ve Avrupa Komisyonu arasında ortak çalışmalar yürütülmeli ve yeni program yapıları bu şekilde oluşturulmalıdır.

Ayrıca, sürekli yenilenen Avrupa Birliği stratejik belgelerinin de yıllık çalışma programları ile uyumlu olması sağlanmalıdır. Her yeni çıkan strateji belgesinde belirlenen öncelik ve hedefler ile hibe programlarının yıllık çalışma programlarının öncelik ve hedefleri uyumlulaştırılabilir. Hibe programları yıllık çalışma programları kapsamında tasarlandığı için yeni strateji belgelerinde belirlenebilecek yeni öncelik alanlarının yıllık programlara entegre edilmesinde zorluk yaşanmayacaktır. Böylelikle politika öncelikleri ile uygulama öncelikleri arasında uyum yakalanabilecektir.

KAYNAKÇA

AB Müzakere Sürecinde Girişimcilik – İnovasyon ve Ulusal Rekabet Gücümüz. Kadir Has Üniversitesi Yayınları. 2007.

Academy For Creativity Final Report. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/7b744db3-7ad1-47a2-b00c-b173081f685b/19%20Final%20Report%20-%20Best%20Practice.pdf> (10 Nisan 2019)

Action Project For Innovation Project. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2014-1-BG01-KA203-001561> (9 Nisan 2019)

Apinno Guide for Collaboration between Business and Academia Connecting Innovation Syllabus with Business Challenges. https://apinno.unibit.bg/publications/O4_Guide_for_collaboration_between_business_and_academia.pdf (9 Nisan 2019)

Audretsch, David B. **Entrepreneurship a Survey of the Literature.** Enterprise Papers No 14. Enterprise Directorate-General European Commission. Brüksel, 2003.

Audretsch, David B., Roy Thurik. Linking Entrepreneurship to Growth. OECD Science, Technology and Industry Working Papers 2001/02. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/736170038056.pdf?expires=1561618898&id=id&accname=guest&checksum=F287ABDEE8E21E6B80EA6B90ADEBFBF6>

Avrupa Birliği Ufuk 2020 Programı Kitapçığı. TÜBİTAK. https://ufuk2020.org.tr/sites/default/files/u58/ufuk2020_kitapcigi.pdf (15 Mayıs 2019)

Bosma, Niels ve Donna Kelley. **Global Entrepreneurship Monitor 2018/2019 Global Report.** 2018.

Bursa Teknik Üniversitesi. <http://www.btu.edu.tr/index.php?dyr=13726> (13 Nisan 2019)

Interim Evaluation of the Erasmus for Young Entrepreneurs Pilot Project / Preparatory Action Final Report, Centre for Strategy and Evaluation Services. 2015.

Cieşlik, Jerzy. “Entrepreneurship and Job Creation”. **Management and Economic Policy for Development**. 2014 Nova Science Publishers, Inc. pp. 109-124.

COSME Europe’s Programme For SMEs Leaflet. European Union Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/9783> (25 Mayıs 2019)

COSME Programı, KOSGEB. <http://cosme.kosgeb.gov.tr/Content/Documents/doc1.pdf> (15 Mayıs 2019)

Crafting Employability Strategies For HE Students Of Languages In Europe Project. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-IE02-KA203-000420> (15 Nisan 2019)

Crafting Employability Strategies for HE Students of Languages in Europe Project Platform. <https://languages4work.eu/he-cs/> (15 Nisan 2019)

CRAYONS Training Platform. <http://eclass.uth.gr/eclass/courses/ANTMB122/> (15 Nisan 2019)

Creativity In Action To Promote Young Entrepreneurship Project. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-ES01-KA203-016056> (15 Nisan 2019)

Cumming, Douglas, John Armour. Bankruptcy Law and Entrepreneurship. American Law and Economics Review. 2008.

DOĞAN, Doç.Dr.Seyhun, **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası KOBİ Yaklaşımı ve Türkiye**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Avrupa Birliği Araştırmaları, Yayın No: 2010-80, Altınoluk Yayın San. A.Ş.

Ebersberger, Bernd, Christine Pirhofer ve Desiree Wieser. **Teaching Toolkit for Entrepreneurship Education. Embedding Entrepreneurship Education Project**. [https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/65f667a4-6762-4a8a-a61c-f112b1c18ab5/EEE_Teaching-Toolkit_\(EN\).pdf](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/65f667a4-6762-4a8a-a61c-f112b1c18ab5/EEE_Teaching-Toolkit_(EN).pdf) (18 Nisan 2019)

Ebner, Alexander. "Schumpeterian Entrepreneurship Revisited: Historical Specificity and the Phases of Capitalist Development". Journal of the History of Economic Thought, Volume 28, Number 3, September 2006.

Empowering Entrepreneurial Skills in Higher Education. Handbook. 2017. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/4a1597a1-6b9d-4772-8782-d6e0df150b8a/O3.HANDBOOK.pdf> (18 Nisan 2019)

ENOVA Project Consortium. GAP Analysis Report. <https://enova.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2017/10/Intellectual-Output-1.pdf> (18 Nisan 2019)

European Commission. Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship. Brussels, 2004. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0070:FIN:EN:PDF> (18 Nisan 2019)

European Commission. COSME 2014 Work Programme. Brussels, 2014. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/4131/attachments/1/translations/en/renditions/native> (01 Haziran 2019)

European Commission. COSME 2015 Work Programme. Brussels, 2015. <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2014/EN/3-2014-8044-EN-F1-1-ANNEX-1.PDF> (01 Haziran 2019)

European Commission. COSME 2016 Work Programme. Brussels, 2016.
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2016/EN/3-2016-63-EN-F1-1-ANNEX-1.PDF> (01 Haziran 2019)

European Commission. COSME 2017 Work Programme. Brussels, 2017.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/other_eu_prog/cosme/wp/cosme-wp-2017_en.pdf (01 Haziran 2019)

European Commission. COSME 2018 Work Programme. Brussels, 2018.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/other_eu_prog/cosme/wp-call/cosme-wp-2018_en.pdf (01 Haziran 2019)

European Commission. COSME 2019 Work Programme. Brussels, 2019.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/other_eu_prog/cosme/wp-call/cosme-wp-2019_en.pdf (01 Haziran 2019)

European Commission. Erasmus+ Dissemination Platform.
<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/> (30 Mart 2019)

European Commission. Entrepreneurship Education at School in Europe Eurydice Report. Brussels, 2016.
https://www.na.org.mk/tl_files/docs/eplus/eurydice/2016pub/195EN.pdf

European Commission. Entrepreneurship in the EU and beyond. Brussels, 2010.
http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_283_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. Entrepreneurship 2020 Action Plan. Brussels, 2013.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0795&from=EN> (26 Nisan 2019)

European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2014.
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/files/resources/2014-erasmus-plus-programme-guide_en.pdf (28 Mart 2019)

European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2015.
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/files/resources/2015-guide-v-3_en.pdf (28 Mart 2019)

European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2016.
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/files/resources/2016-erasmus-plus-programme-guide-v-ii_en.pdf (28 Mart 2019)

European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2017.
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/2017-erasmus-plus-programme-guide-v2_en.pdf (28 Mart 2019)

European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2018.
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/erasmus-plus-programme-guide3_en.pdf (28 Mart 2019)

European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2019.
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/erasmus-plus-programme-guide-2019-version1_en.pdf (28 Mart 2019)

European Commission. Erasmus+ The EU Programme for Education, Training, Youth and Sport. 2014-2020. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en (01 Haziran 2019)

European Commission. EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 2010.

European Commission Green Paper Entrepreneurship in Europe. Brussels, 2003.

European Commission. HORIZON 2020 – Work Programme 2014-2015. Access to Risk Finance.

http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-finance_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. HORIZON 2020 - Work Programme 2016 – 2017. Access to Risk Finance.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-finance_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. Horizon 2020 - Work Programme 2018-2020. Climate action, environment, resource efficiency and raw materials.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-climate_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. HORIZON 2020 - Work Programme 2016 – 2017. Europe in a changing world – inclusive, innovative and reflective Societies.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-societies_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. HORIZON 2020 - Work Programme 2016 – 2017. Future and Emerging Technologies.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-fet_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. HORIZON 2020 – Work Programme 2014-2015. Information and Communication Technologies.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-leit-ict_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. HORIZON 2020 - Work Programme 2016 – 2017. Information and Communication Technologies.
http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-leit-ict_en.pdf (20 Mayıs 2019)

European Commission. HORIZON 2020 – Work Programme 2014-2015. Innovation in SMEs.

http://ec.europa.eu/research/participants/portal/doc/call/h2020/common/1652618-07_3_annexe_acte_autonome_nlw_part1_v1_en.pdf (20 Mayis 2019)

European Commission. HORIZON 2020 - Work Programme 2016 – 2017. Innovation in SMEs.

https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-sme_en.pdf (20 Mayis 2019)

European Commission. Horizon 2020 - Work Programme 2018-2020. Innovation in small and medium-sized enterprises.

http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-sme_en.pdf (20 Mayis 2019)

European Commission. HORIZON 2020 – Work Programme 2016-2017. Marie Skłodowska-Curie Actions.

http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-msca_en.pdf (20 Mayis 2019)

European Commission. Horizon 2020 - Work Programme 2018-2020. Marie Skłodowska-Curie actions.

http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-msca_en.pdf (20 Mayis 2019)

European Commission. HORIZON 2020 – Work Programme 2014-2015. Science with and for Society

https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-swfs_en.pdf (20 Mayis 2019)

European Commission. Press release. EU budget: Commission proposes to double funding for Erasmus programme http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3948_en.htm (20 Mayıs 2019)

European Commission. Think Small First: A “Small Business Act” for Europe. European Commission. Brussels, 2008. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0394&from=EN> (10 Mayıs 2019)

European Entrepreneurship Education Network. <http://www.ee-hub.eu/> (25 Mayıs 2019)

European Gateway For Women’s Entrepreneurship. <https://wagate.eu/> (25 Mayıs 2019)

European Union. Enterprise Europe Network SME Growth Outlook 2018 - 2019. 2018. https://een.ec.europa.eu/sites/default/files/EEN_SME%20outlook%202018-2019_report.pdf (05 Haziran 2019)

European Union. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. 2016. <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101581/lfna27939enn.pdf> (18 Mayıs 2019)

European Union. Erasmus for Young Entrepreneurs Programme Guide. <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/upload/Programme%20Guide%20EN%20May%202015.pdf> (01 Haziran 2019)

European Union. Get Inspired Make It Happen: A user guide to the European Entrepreneurship Competence Framework. 2018. http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC109128/jrc109128_entrecomp_into_action_-_final.pdf (05 Haziran 2019)

European Union. Interim Evaluation of the COSME Programme Final Report. Brussels, 2017.
<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/27522/attachments/1/translations/en/renditions/native> (25 Mayıs 2019)

European Union. Study on the impact of Erasmus+ Higher Education Partnerships and Knowledge Alliances at local, national and European levels on key Higher Education policy priorities. 2019. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9369267b-7ae2-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en> (25 Mayıs 2019)

European Union. Ten Years of Supporting Entrepreneurship. 2019. https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/upload/10%20Years_EYE_web.pdf (18 Mayıs 2019)

Guidebook for Beginner Entrepreneurs. Student Business E-Academy Project. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/1d8b8a6b-fcba-4591-b3b0-00effa6fd9b6/SBeA_Guidebook_for_beginner_entrepreneurs_EN.pdf (01 Haziran 2019)

InnoSoc: Innovative ICT Solutions for the Societal Challenges Project Closing Conference Summary Report. <http://sociallab.fer.hr/archives/innosoc-closing-conference-summary-report/> (01 Haziran 2019)

Kamrath, Mark ve Sharon M. Harris. **Periodical Literature in Eighteenth-century America**, Univ. of Tennessee Press, 2005.

Knight, Frank. **Risk, Uncertainty and Profit. Reprints of Economic Classics.** Augustus M. Kelley, Bookseller. New York, 1964.

Koçak, Akın. **Türkiye’de Girişimcilik Faaliyetlerinin Ekonomik Gelişmeye Etkileri.** Proje No: 107K116. TÜBİTAK, Ankara, 2008.

Lisbon European Council 23 And 24 March 2000 Presidency Conclusions.
http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm (10 Nisan 2019)

Montanye, James A. “Entrepreneurship”. The Independent Review, Vol. 10, No. 4, 2006.

Molinero, Marta ve Ece Ünür Yılmaz. **Experiences of Innovative Women Entrepreneurs of the Future.** Bursa Technical University, Bursa, 2018.

NAIP: Innovation In European Higher Music Education Project.
<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2014-1-IS01-KA203-000179> (10 Mayıs 2019)

Network Of Multidisciplinary Ideation And Business Model Generation Project.
<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-HU01-KA203-013560> (10 Mayıs 2019)

Network Of Multidisciplinary Ideation And Business Model Generation Project.
<http://netmib.pt.hu/content/deliverables> (10 Mayıs 2019)

New Audiences and Innovative Practice NAIP European Master of Music.
<http://www.musicmaster.eu/> (11 Mayıs 2019)

OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship SMEs, Entrepreneurship And Innovation. **OECD** **2010.**
http://rosted.nu/attachments/File/2010/SMEs_Entrepreneurship_and_Innovation_2010.pdf (21 Mayıs 2019)

P.J. de Jong, Jeroen, Orietta Marsili. “Schumpeter Versus Kirzner: An Empirical Investigation Of Opportunity Types.” EIM Research Reports. 2010.

Purchasing Education And Research For European Competence Transfer Project. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-DE01-KA203-002174> (12 Mayıs 2019)

Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006/962/EC). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>

Risk Management Simulation Game. <http://www.perm.lv/simulation-game/> (12 Mayıs 2019)

Rothbard, Murray. **An Austrian Perspective on the History of Economic Thought, Economic Thought Before Adam Smith.** Edward Elgar Publishing Ltd. 1995.

Seminar Social Entrepreneurship for Local Change Spring 2019. https://localchangewiki.hfwu.de/index.php?title=Seminar_Social_Entrepreneurship_for_Local_Change_Spring_2019 (15 Mayıs 2019)

Smart Practice -Empowering Entrepreneurial Skills In Higher Education Project. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-LT01-KA203-013477> (10 Mayıs 2019)

Social Entrepreneurship For Local Change Project. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-DE01-KA203-002161> (15 Mayıs 2019)

Student Business E-Academy Project. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-HR01-KA203-013080> (28 Nisan 2019)

Szwajkowska, Kamila ve Dariusz Przybyłek. **Report on The Analysis Of Demand For Transversal Skillsamong Entrepreneurs. 2016.** http://www.epf.um.si/fileadmin/user_upload/O_fakulteti/Instituti/Projekti_Instituta_za_razvoj_managementa/Report-O2-EN.pdf (25 Nisan 2019)

The PERFECT Consortium. Exploring the Purchasing and Supply Management Skills Concept White Paper. 2016. <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/f10ed452-c480->

4dc7-90e1-2956ced08bd2/PERFECT%20IO1%20White%20Paper%20final.pdf (25 Nisan 2019)

Virtual Tours For Business Culture Project.

<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2016-1-IT02-KA203-024195> (25 Nisan 2019)

Von Doren, Carl. **A History of American Literature**, Hesperides Press, 2006.

Woodcock, Tony. **Reflective Entrepreneurial Music Education - RENEW Project. External Evaluator Report.** <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/959d4f09-b349-4f90-922b-c3d276a4d26f/2018.10.10%20FINAL%20Report%20for%20AEC%20september%202018%20fv.pdf> (25 Nisan 2019)